

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Hudební katedra

Diplomová práce

2023

Alena Matějovská

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Hudební katedra

**Druhy motivace a její využití v hodinách hudební
výchovy na 2. stupni ZŠ
Diplomová práce**

Autor: Alena Matějovská
Studijní program: MZS2NJ – MZS2HV
Studijní obor: Hudební výchova se zaměřením na vzdělávání
Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: Prof. PhDr. Eva Jenčková, CSc.
Oponent práce: Mgr. et Mgr. Marie Kovaříčková, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Alena Matějovská
Studium:	P17P0239
Studijní program:	M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - hudební výchova, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - německý jazyk
Název diplomové práce:	Druhy motivace a její využití v hudební výchově na 2. stupni ZŠ
Název diplomové práce AJ:	Types of motivation and it's use in music education at the lower secondary school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je vytvoření přehledu různých druhů motivace a jejich využití v hodinách hudební výchovy na 2. stupni základních škol. Teoretická část práce obsahuje charakteristiky jednotlivých druhů motivace, praktická část je věnována modelovým situacím se zaměřením na uplatnění motivace v hodinách HV.

Klíčová slova: motivace, hudební výchova, základní škola, hudba, hudební pedagogika, didaktika hudební výchovy, inovace metod a obsahu hudební výchovy, zážitkové vyučování, využití technologií při výuce hudební výchovy, aktivizační metody

BESEDOVÁ, Petra. *Hudba ve výuce cizích jazyků*. 1.vyd. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0513-7.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 655 s. : il. ; 24 cm. ISBN 978-80-7367-273-7.

ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014, 186 s. : il. ; 21 cm. ISBN 978-80-247-4639-5.

HERDEN, Jaroslav; JENČKOVÁ, Eva; KOLÁŘ, Jiří. *Hudba pro děti*. Praha: Karolinum, 1992, ISBN 80-7066-522-X.

HERDEN, Jaroslav. *Hudba jako řeč: o poslechu ve škole i doma*. Praha: Scientia, 1998, 89 s. ; 30 cm. ISBN 80-7183-126-3.

JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Vyd. 2. Hradec Králové: Orlice, 2005, 320 s. : il., noty ; 24 cm. ISBN 80-903115-7-1.

LANGR, Ladislav. *Úloha motivace ve vyučování na základní škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 105 s.

LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost ve škole*. Praha: Portál, 2006, 199 s. : il. ; 24 cm. ISBN 80-7178-205-X.

MEŠKOVÁ, Marta. *Motivace žáků efektivní komunikací: [praktická příručka pro učitele]*. Praha:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedených zdrojů.

V Hradci Králové 31. 5. 2023

Alena Matějovská

Poděkování

Ráda bych upřímně poděkovala prof. PhDr. Evě Jenčkové, CSc. za odborné vedení diplomové práce, poskytování cenných rad, inspiraci pro mé profesní působení a za šíření životního optimismu. Dále moje poděkování patří rodině za podporu po dobu celého mého studia.

Anotace

MATĚJOVSKÁ, Alena. *Druhy motivace a její využití v hodinách hudební výchovy na 2. stupni ZŠ*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. 87 s. Diplomová práce

Cílem diplomové práce je vytvoření přehledu různých druhů motivace a jejich využití v hodinách hudební výchovy na 2. stupni základních škol. Teoretická část práce obsahuje charakteristiky jednotlivých druhů motivace, praktická část je věnována modelovým situacím se zaměřením na uplatnění motivace v hodinách HV.

Klíčová slova: motivace, hudební výchova, základní škola, hudba, hudební pedagogika, didaktika hudební výchovy, inovace metod a obsahu hudební výchovy, zážitkové vyučování, využití technologií při výuce hudební výchovy, aktivizační metody, integrativní pedagogika

Anotation

MATEĚJOVSKÁ, Alena. *Types of motivation and it's use in music education at the lower secondary school*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2023. 87 pp. Diploma Diploma thesis.

The aim of the thesis is to create an overview of different types of motivation and their use in music education classes at the 2nd level of primary schools. The theoretical part of the thesis contains the characteristics of different types of motivation, the practical part is devoted to model situations with a focus on the application of motivation in music lessons.

Keywords: motivation, music education, primary school, music, music pedagogy, music education didactics, innovation of music education methods and content, experiential teaching, use of technology in music education, activation methods, integrative pedagogy

Obsah

ÚVOD	10
1 CHARAKTERISTIKA PŘEDMĚTU HUDEBNÍ VÝCHOVA NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY...	12
1.1 CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉHO STAVU	12
1.2 CHARAKTERISTIKA HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ	13
1.2.1 <i>Vokální činnosti</i>	14
1.2.2 <i>Poslechové činnosti</i>	14
1.2.3 <i>Instrumentální činnosti</i>	18
1.2.4 <i>Hudebně pohybové činnosti</i>	19
2 ONTOGENEZE ŽÁKŮ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	20
2.1 TĚLESNÝ VÝVOJ ŽÁKŮ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	20
2.2 SOCIÁLNÍ VÝVOJ ŽÁKŮ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	21
2.3 PSYCHICKÝ VÝVOJ ŽÁKŮ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	22
2.4 HUDEBNÍ VÝVOJ ŽÁKŮ STARŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	23
3 CHARAKTERISTIKA MOTIVACE	24
3.1 TERMINOLOGICKÁ PROBLEMATIKA	24
3.2 DRUHY MOTIVACE	26
3.2.1 <i>Vnitřní motivace</i>	26
3.2.2 <i>Vnější motivace</i>	26
3.3 MASLOWOVA PYRAMIDA POTŘEB	27
3.4 VÝVOJ MOTIVACE	28
4 CHARAKTERISTIKA MOTIVACE V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ	29
4.1 DRUHY MOTIVACE V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ	29
4.1.1 <i>Motivace k získávání a upevňování hudebních poznatků</i>	29
4.1.2 <i>Motivace k hudebním činnostem</i>	36
5 MODELOVÉ PŘÍKLADY MOTIVACÍ V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ	38
5.1 ICH FORMA: <i>ZPĚVNÍ HLASY Z OPERY RUSALKA</i>	39
5.2 TISKAŘSKÝ ŠOTEK: <i>BEDŘICH ŠLEHAČKA</i>	40
5.3 SPIRÁLOVÁ OMALOVÁNKA: <i>CLAUDE DEBUSSY</i>	41
5.4 SLEPÁ HUDEBNÍ MAPA: <i>NÁRODNÍ HYMNY</i>	42
5.5 RISKUJ! – <i>RENESSANCE</i>	43
5.6 TRIMINO: <i>HUDEBNÍ SKLADATELÉ A JEJICH DÍLA</i>	44
5.7 PROJEKTOVÁ VÝUKA: <i>FACEBOOKOVÝ PROFIL HUDEBNÍHO SKLADATELE</i>	45
5.8 GRAFICKÝ PART: <i>PROČ BYCHOM SE NETĚŠILI</i>	46
5.9 RYTMICKÝ PART: P. I. ČAJKOVSKIJ: <i>LOUSKÁČEK – POCHOD</i>	47
5.10 RYTMICKÁ PARTITURA: FORMOVÝ PŮDORYS FUGY: JAROSLAV HERDEN – <i>SKÁKAL PES</i>	48
5.11 INTONAČNÍ HRY S VYUŽITÍM ČÍSEL	49
6 MOTIVAČNÍ ZDROJE V HUDEBNÍ VÝCHOVĚ NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY	50
6.1 UČEBNICE HUDEBNÍ VÝCHOVY PRO 2. STUPEŇ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	50
6.1.1 <i>Motivace v základní řadě učebnic pro hudební výchovu na 2. stupni ZŠ</i>	51
6.1.2 <i>Motivace v alternativních učebnicích hudební výchovy na 2. stupni ZŠ</i>	53
6.1.3 <i>Motivace v alternativních učebnicích hudební výchovy na 2. stupni ZŠ se zaměřením na poslech hudby</i>	56
6.1.4 <i>Závěr</i>	58
6.2 DIGITÁLNÍ ZDROJE	59
6.2.1 <i>Webové stránky</i>	59
6.2.2 <i>Facebookové skupiny</i>	61
6.2.3 <i>Youtube kanály</i>	61
6.2.4 <i>Závěr</i>	62

7	VYUŽITÍ MOTIVACE UČITELI HUDEBNÍ VÝCHOVY NA 2. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY...	63
7.1	CHARAKTERISTIKA DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	63
7.2	CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	63
7.3	VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	64
7.3.1	<i>Výsledky uzavřených a polootevřených odpovědí .....</i>	<i>65</i>
7.3.2	<i>Výsledky otevřených odpovědí.....</i>	<i>78</i>
7.3.3	<i>Verifikace hypotéz .....</i>	<i>80</i>
7.4	POLEMKA	82
	ZÁVĚRY	83
	ODBORNÁ LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE	83

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Škálování

Příloha č. 2: Škálování: *Johann Strauss st. – Radeckého pochod*

Příloha č. 3: Hádej, kdo jsem: *Hudební nástroje 1.*

Hádej, kdo jsem: *Hudební nástroje 2.*

Příloha č. 4: Hádej, kdo jsem: *Osobnosti české populární hudby*

Příloha č. 5: Tiskařský šotek: *Bedřich Šlehačka*

Příloha č. 6: Literární motivace

Příloha č. 7: Literární motivace a motivační podněty pro učitele a žáky

Příloha č. 8: Fejetony – Leoš Janáček

Příloha č. 9: Ich forma: *Zpěvní hlasy z opery Rusalka*

Příloha č. 10: Online pexeso: *Osobnosti české populární hudby*

Příloha č. 11: Hudební slepá mapa: *Národní hymny*

Příloha č. 12: Spirálová omalovánka: *Claude Debussy*

Spirálová omalovánka: *Claude Debussy – řešení*

Příloha č. 13: Myšlenková mapa: *Baroko*

Příloha č. 14: Dobble: *Hudební nástroje 1–6*

Příloha č. 15: Trimino: *Hudební skladatelé a jejich díla*

Příloha č. 16: Riskuj! – *Renesance*

Příloha č. 17: 3+1: *Antonín Dvořák*

3+1: *Antonín Dvořák – řešení*

Příloha č. 18: Projektová výuka: *Facebookový profil hudebního skladatele*

Příloha č. 19: Rytmická partitura: Formový půdorys fugy: *J. Herden – Skákal pes*

Příloha č. 20: Leoš Janáček – *Z nápěvků dětské mluvy*

Příloha č. 21: Voice – band

Příloha č. 22: Grafický part: *Bedřich Smetana – Proč bychom se netěšili*

Příloha č. 23: Rytmický part: *Petr Iljič Čajkovskij: Louskáček – Pochod*

Příloha č. 24: Intonační hry s využitím čísel

Úvod

Diplomová práce se zabývá motivací a jejími druhy. Je v ní preferováno efektivní využití motivace v hodinách hudební výchovy na 2. stupni základní školy. Téma motivace v hudebním vyučování jsem zvolila především proto, že jsem již od útlého věku byla obklopena hudbou. Už během pedagogické praxe jsem vnímala, že zájem žáků o školní hudební výchovu vlivem jejich rozmanitých aktivit postupně upadá. Inspirací pro výběr tohoto tématu mi byly semináře hudební didaktiky, které mi ukázaly, že jedním z možných řešení je zaměřit se na využití účinné motivace žáků.

Cílem diplomové práce bylo vytvoření přehledu jednotlivých druhů motivace a jejich charakteristik. V souvislosti s tím byly vypracovány modelové příklady motivačních aktivit, které by iniciovaly zájem žáků o hudební vyučování.

Diplomová práce v rozsahu 87 stran je členěna do sedmi kapitol. Dále obsahuje Úvod, Závěry, Seznam odborné literatury a internetových zdrojů. Jednotlivé kapitoly jsou doplněny tematickými přílohami.

Obsah první kapitoly je zaměřen na charakteristiku předmětu hudební výchova na 2. stupni základní školy. Optimální motivace je vzhledem k věku žáků staršího školního věku nepostradatelnou součástí úspěšného vyučování.

Vzhledem k tématu diplomové práce se druhá kapitola zabývá ontogenezí žáků staršího školního věku, kterých se motivace bezprostředně týká. Obsahově je text zaměřen na charakteristiky jejich tělesného, sociálního, psychického a hudebního vývoje.

Třetí kapitola je potřebným celkovým vhladem do terminologické a vývojové problematiky motivace. Kromě specifikace vnitřní a vnější motivace je v kapitole charakterizována Maslowova pyramida potřeb, která s motivací blíže souvisí. Z hlediska vývoje motivace je důležitý posun od trestů a odměn k respektování individuálních potřeb žáků.

Klíčové problematice diplomové práce je věnována čtvrtá kapitola. V ní je zpracován přehled druhů motivace podle zvolených kritérií. Dále je zde uvedena charakteristika motivačních druhů včetně motivačních podnětů a jejich účinného využití.

Pátá kapitola prezentuje modelové příklady využití motivace v hudební výchově žáků staršího školního věku. Jednotlivé modelové příklady obsahují charakteristiku, cíl a metodický postup včetně pedagogického využití.

V navazující šesté kapitole je věnována pozornost přehledu dostupných motivačních zdrojů v učebnicích hudební výchovy základní řady a v alternativních učebnicích. Dalším

zkoumaným motivačním zdrojem byly digitální zdroje včetně vybraných facebookových skupin, YouTube kanálů a webových stránek.

V souvislosti s tématem diplomové práce je v závěrečné sedmé kapitole zpracováno dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjistit využití motivace pedagogy hudební výchovy na 2. stupni základní školy.

V Závěrech diplomové práce jsou uvedeny výsledky jednotlivých kapitol. Tematické přílohy jsou dokumentací modelových příkladů motivace.

1 Charakteristika předmětu hudební výchova na 2. stupni základní školy

Předmět hudební výchova má ve vzdělávacím procesu velké opodstatnění, jelikož intenzivně rozvíjí emoční inteligenci a vliv má i na mentální zdraví člověka. Také se významně podílí na estetickém vnímání okolního světa. Hudba je součástí společensko-kulturního vývoje a provází významné události lidského života. Hlavním obsahem tohoto předmětu je hudba, která je žákům prezentována prostřednictvím hudebních činností a zajímavých poznatků.

1.1 Charakteristika současného stavu

Předmět hudební výchova patří do vzdělávací oblasti Umění a kultura RVP ZV¹. Spolu s hudební výchovou do této vzdělávací oblasti patří též výtvarná výchova. Minimální časová dotace pro oba předměty na 2. stupni základního vzdělávání je 10 vyučovacích hodin. Pro hudební výchovu z toho vyplývá jedna hodina týdně v každém ročníku.

Cílem předmětu je rozvíjet celkovou hudebnost žáků, zejména jejich praktické hudební dovednosti. Prostřednictvím těchto dovedností dochází k rozvoji kreativity žáků, jejich emočního citění a hudebního myšlení. Zároveň je tím podporována fantazie a vzájemná spolupráce žáků.

Předmět hudební výchova se vyznačuje činnostním charakterem.² Je preferováno zážitkové hudební vyučování dle triády optimálního rozvoje hudebnosti.³ Triádou se rozumí posloupnost pedagogických priorit při formování hudebnosti žáků, ke kterým patří *emocionální zážitky, hudební činnosti a hudební poznatky*.⁴ I v současné době dle RVP ZV jsou tyto priority obsahem předmětu. Základem předmětu jsou vokální, poslechové, instrumentální a hudebně pohybové činnosti v kontextu hudebních poznatků. Jednotlivé hudební činnosti se ve vyučovacím procesu navzájem doplňují a propojují. K dalším cílům vzdělávacího procesu patří důraz na osobnostní rozvoj žáků. Ten je připravuje na život ve společnosti a podporuje potřebné kompetence k jejich dalšímu vzdělávání.

V RVP ZV jsou definovány klíčové kompetence, které se na tomto hudebně výchovném procesu významně podílejí.

„Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení; kompetence k řešení problémů;

---

¹ Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání, dále RVP ZV.

² Od roku 1976 dle Nové koncepce HV.

³ Triádu optimálního rozvoje dětské hudebnosti formulovala pedagožka Eva Jenčková.

⁴ JENČKOVÁ, Eva. *Podzimní zpívání*. 5. vydání. Hradec Králové: Tandem, 2021, s. 3: ISBN 978-80-86901-65-7.

kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní; kompetence digitální.“⁵

Vedle klíčových kompetencí jsou v kontextu vzdělávání žáků důležitou složkou současné koncepce také tzv. standardy, které představují minimální cílové požadavky na vzdělávání žáků. Vycházejí z očekávaných výstupů vzdělávacích oborů. Standardy jsou přílohou RVP ZV a zároveň i doporučenou metodickou podporou. Jsou v nich i ilustrativní úlohy, které jsou seřazeny podle ročníků a obtížnosti.⁶ Dalším důležitým znakem současné hudební výchovy jsou integrativní principy⁷ při volbě učiva a projektové vyučování. Integrativní principy propojují jednotlivé předměty a prohlubují vztahy mezi nimi. Vyučující hudební výchovy využívají poznatky například z dějepisu, zeměpisu nebo českého jazyka. Žáci se tak učí logickému myšlení a jsou schopni propojovat získané vědomosti.

1.2 Charakteristika hudebních činností

Hudební výchova je předmět, který se vyznačuje činnostním charakterem. Podle tzv. Nové koncepce HV⁸ z roku 1976 jsou obsahem předmětu čtyři hudební činnosti. Jsou jimi činnosti vokální, poslechové, instrumentální a hudebně pohybové. Za hlavní hudební činnosti jsou považovány vokální a poslechové, protože cílem hudebního vyučování je vychovat aktivní zpěváky a posluchače hudby. Tyto činnosti jsou podporovány rozšiřujícími činnostmi – instrumentálními a hudebně pohybovými. Ty mají umocnit hudební prožitek, obohatit hudebně výchovný proces a všestranně rozvíjet hudebnost dětí. Tím je docíleno toho, že žáci nejsou zahlcováni nadbytečnými faktografickými a teoretickými informacemi a vyučování má činnostní charakter.⁹

---

⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání* [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 10. [cit. 2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

⁶ *Standardy pro základní vzdělávání Hudební výchova*. [online]. Praha: MŠMT, 2013, [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=73151&view=9832>

⁷ Například myšlenkové mapy, Hra 3+1, slepá hudební mapa a jiné.

⁸ Na zkvalitnění předmětu hudební výchova se podíleli Ivan Poledňák a Jan Budík, viz. POLEDŇÁK, Ivan, BUDÍK, JAN. *Hudba – škola – zítřek*. Projekt modernizace pojetí a osnov hudební výchovy na ZDS. Praha: Supraphon, 1969.

⁹ Viz GREGOR Vladimír, SEDLICKÝ Tibor. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. s. 136. ISBN: 80-7058-131-X.

1.2.1 Vokální činnosti

Vokální činnosti patří k hlavním hudebním činnostem a jsou zaměřeny především na práci s hlasem. Dle Nové koncepce hudební výchovy je zpěv v hudebním vyučování hlavní aktivitou, která se podílí na rozvoji hudebnosti žáka.¹⁰ Prioritním obsahem vokálních činností je rozšiřování hlasového rejstříku, upevňování správných pěveckých dovedností a návyků, zdokonalování mluveného projevu, vokální improvizace, prohlubování intonační dovednosti, rozšiřování repertoáru či využití jednohlasého zpěvu i vícehlasu. Vokální činnosti přispívají k celkovému hudebnímu rozvoji žáka, zejména k rozvoji hudebního sluchu, smyslu pro rytmus, k rozvoji tonálního a harmonického cítění a k lepší orientaci v notovém zápisu. Vzhledem k vývoji digitálních technologií mohou žáci využít přímo ve třídě i karaoke¹¹. Zpěv a další vokální aktivity mají významný vliv i na osobnostní rozvoj. Pomáhají žákům rozvíjet osobnostní dispozice jako je sebevědomí, kreativita, vytrvalost, týmová spolupráce a emoční inteligence.

1.2.2 Poslechové činnosti

Poslechové činnosti rozvíjejí aktivní vnímání hudby a spolu s vokálními činnostmi patří k hlavním činnostem v předmětu hudební výchova. Iniciují pozitivní vztah k hudbě a značně ovlivňují i emoce posluchačů. Kvůli postupně přibývajícím hudebním poznatkům je třeba poslechové aktivity preferovat a nezahlcovat žáky nadbytečnými informacemi na úkor aktivního ověřování poslechu skladeb prostřednictvím hudebních činností. K optimálnímu řešení tohoto požadavku přispělo vytvoření Typologie poslechových hodin včetně jejich charakteristiky.¹²

- *Typologie poslechových hodin*

Tato typologie poslechových hodin dle Evy Jenčkové je využitelná u žáků na 2. stupni základní školy, jelikož už dokážou pracovat s poznatky a zároveň využít znalosti i z jiných předmětů – například dějepisu (časová osa), zeměpisu (lokace) nebo českého jazyka (nářečí). „*Především na základě hlubšího citového prožitku prostřednictvím hudebních činností získávají*

---

¹⁰ POLEDŇÁK, Ivan, BUDÍK, JAN. *Hudba – škola – zítřek*. Projekt modernizace pojetí a osnov hudební výchovy na ZDŠ. Praha: Supraphon, 1969.

¹¹ Forma hudebního projevu, kdy žáci zpívají do nahrávky hudebního doprovodu. Ke zpěvu může být využíván mikrofon a případně promítán text písně na obrazovce.

¹² JENČKOVÁ, Eva. *Strategie poslechové hodiny*. Hudební výchova, 1993-94, roč. 2, č. 4, s. 60

*mladí posluchači kladný a aktivní vztah k hudbě.*¹³ Poslech hudby může být motivován například hrou, fotografií, kostýmy, myšlenkovými mapami či životopisem skladatele. Jedná se buď o motivace verbální, které bývají spojené s následnými otázkami, nebo o celou řadu dalších druhů motivací. Těmi může být například motivace hudebně pohybová nebo taneční improvizace, pohyb s rekvizitami, motivace prostředky dramatické výchovy, motivace formou fiktivních dialogů se skladateli různých epoch či návštěva opery, baletu nebo výchovného koncertu. Jednotlivé druhy motivace jsou dále specifikovány u konkrétní typologie poslechových hodin.

- [Analýza hudebního díla](#)

Analýza hudebního díla, která je pedagogicky řízená, usiluje o přiblížení hudební řeči žákům. Na základě dialogu se žáci učí mluvit o hudbě, čímž si rozšiřují slovní zásobu a učí se aktivně používat odbornou hudební terminologii. Velkou roli hraje vhodný výběr poslechového repertoáru. Pro analýzu by měla být vybrána skladba, která má přehledně členěnou formu a je přiměřená schopnostem žáků 2. stupně ZŠ.

Hodina tohoto typu začíná motivací, následuje vlastní poslech skladby. Dále vyučující vede s žáky asociační rozhovor, který se týká emocí vyvolaných samotným poslechem. Žáci se snaží rozklíčovat hudební řeč a obsah hudebního sdělení skladatele. Takto nabyté hudební poznatky žáci následně ověřují hudebními činnostmi.

- [Srovnávání dvou skladeb](#)

V hodinách tohoto typu žáci srovnávají dvě kontrastní skladby. Porovnávají je mezi sebou například z hlediska nálady skladby¹⁴, hudebně výrazových prostředků, instrumentace, hudebního žánru aj. U skladeb žáci vyhledávají shody nebo naopak rozdíly, které následně ověřují v dalších hudebních činnostech. V rámci motivace před poslechem dvou kontrastních skladeb žáci odhadují jejich možné názvy. Své návrhy zdůvodňují na základě charakteristiky hudebních prostředků, které ve skladbách poznávají. Silnou motivací je pro žáky poslech rozdílných klavírních miniatur, které v hodinách interpretuje sám vyučující. Motivačně působí i hudební prezentace žáků, kteří navštěvují ZUŠ a jsou schopni zazpívat, zahrát nebo pohybově reagovat na hudební dílo.

---

¹³ MOTL, Milan. *Eva Jenčková a její podíl na profilaci české hudební pedagogiky = Eva Jenčková and her contribution to specialization of Czech music pedagogy*. Hradec Králové: Tandem, 2019, s. 87: ISBN 978-80-86901-86-2.

¹⁴ Například smutná – veselá, zasněná – výbušná.

- Hudební portrét skladatele

Tento typ poslechové hodiny je určen spíše pro žáky staršího školního věku. Na hudebních ukázkách je žákům prezentováno dílo hudebního skladatele. Skladby jsou prokládány informacemi o další tvorbě autora, charakteristikou hudební řeči či inspiračními zdroji. Tento typ hodiny nabízí také zajímavé informace o životě skladatele. Získané vědomosti jsou upevňovány pomocí her nebo soutěží. Motivací k tomuto typu hodiny může být práce s puzzle, které zobrazují fotografii nebo portrét hudebního skladatele. Výrazným motivačním prostředkem k tomuto typu hodiny je i práce s interaktivní tabulí, jejíž software v dnešní době nabízí řadu využitelných aplikací. Motivačně působí práce s textem v první osobě, který je napsán jménem skladatele. Jedná se o motivaci *ich formou*.

- Slohové období

I tento typ poslechové hodiny je vhodný spíše pro žáky staršího školního věku, jelikož se již orientují v časové ose. V této poslechové hodině jsou žáci seznámeni se společenskou situací a významnými událostmi určitého slohového období. Motivačně působí ukázky různých druhů umění, jakými jsou například architektura, malířství či hudba. Slohové období je žákům prezentováno prostřednictvím hudebních ukázek. Pro hudbu barokní vyučující může využít například *Braniborské koncerty* J. S. Bacha, které prezentují terasovitou dynamikou, pro hudbu období klasicismu například *Malou noční hudbu* W. A. Mozarta. Žáci se při poslechu zaměřují na instrumentaci, hudebně výrazové prostředky či hudební formu skladeb. Motivací k tomuto typu hodiny mohou být fiktivní dialogy dvou skladatelů různých slohových období s využitím jejich osobitých biografických a uměleckých údajů.

- Opera a balet

Z hlediska typologie poslechových hodin je třeba věnovat pozornost také opeře a baletu. Jelikož se jedná o hudebně dramatické žánry, musí být v hodinách hudební výchovy prezentovány prostřednictvím audiovizuální techniky, protože dané dílo obsahuje jak auditivní, tak i vizuální složku. Vyučující vybírá takové dílo, které odpovídá věku a znalostem žáků. Složky hudebně dramatického díla žáci vyvozují z ukázek. Vyučující k představení díla využívá mozaikovou motivaci. Opera i balet patří k rozsáhlejším dílům, proto je nutné pro danou práci zkrácení jejich děje. Dalším způsobem prezentace je hra na operu a hra na balet. Tyto hry probíhají tak, že zásadní poznatky jsou ověřovány v hudebních činnostech. Vybrané

ukázky jsou realizovány prostřednictvím zpěvu, instrumentální hry nebo pohybového ztvárnění a jsou přiměřené schopnostem žáků. Motivací k hodinám tohoto typu mohou být kostýmové doplňky nebo rekvizity. Motivačně působí i návštěva opery či baletu v divadle nebo jejich sledování z filmového či televizního záznamu.

- **Hudební formy**

Prezentace hudební formy je důležitou součástí hudebního vyučování již na 1. stupni ZŠ¹⁵. Hudební formu lze žákům představit prostřednictvím poslechu skladby a její následné analýzy. Vhodné je i využití grafického znázornění, které žákům napomáhá pochopit vnitřní formovou strukturu skladby. Tento typ poslechové hodiny je vhodný pro žáky staršího školního věku, jelikož již mají hudební zkušenosti. Rozlišují základní prostředky hudební řeči jako je tempo, dynamika, melodie, rytmus, barva tónu či výška tónu. Dále poznávají druhy a žánry hudby. Jsou seznámeni také s funkčními typy hudby, jakými jsou například pochod, ukolébavka, tanec nebo fanfára. Na základě těchto získaných poznatků žáci hudební formu ověřují v hudebních činnostech. Ty následují po poslechu s cílem prakticky si ověřit elementární hudební poznatky. Tyto činnosti mohou, pokud poslechu předchází, působit jako motivace. Nejčastěji se jedná o hudebně pohybové činnosti: hra na tělo (tleskání, pleskání, luskání, podup), pohyb paží (fonogestika), chůze, pantomimika a taneční pohyb. K ověření hudebních poznatků z poslechu v rámci hudební formy lze využít i činnosti instrumentální a vokální. V rámci tohoto typu poslechové hodiny žáci poznávají základní hudební formy – rondo, fugu, variace, písňovou formu a formu sonátovou.

- **Interpreti hudby**

Poslechová hodina může být zaměřena i na hudební interprety. Žáci se mohou vzájemně motivovat vlastní prezentací o svém oblíbeném zpěvákovi či hudební skupině. Následovat může žákem či vyučujícím vytvořený vědomostní kvíz, který by ověřoval získané poznatky z prezentace. Na toto téma vyučující naváže dialogem s žáky o hudebních nástrojích, o zpěvních hlasech, hudebních žánrech či o hudebních festivalech. Žáci si všimají i dalších aspektů vystoupení interpreta, zaměřují se na společenskou stránku vystoupení i vlastní prezentaci interpreta. Hudební interprety lze představit formou audiovizuální prezentace.

---

¹⁵ Zkratka ZŠ znamená základní škola.

- Koncert žáků a učitele

Koncert žáků a učitele má velký emoční přínos pro žakovské publikum. Živé vystoupení se výrazně podílí na rozvoji hudebnosti dospívajících. Tím, že žáci dokáží živě interpretovat skladby před publikem, zlepšují své hudební i pohybové dovednosti. Tato získaná zkušenost může být uplatnitelná v průběhu života, jelikož dodává dostatečné sebevědomí při vystupování před veřejností. Příprava koncertu je velmi časově náročná. Žáky ale učí pracovat v kolektivu a vede je ke vzájemnému respektu. Hudební vystoupení potvrzuje, jak velký vliv má hudba na naše emoce a jakou dokáže přinášet radost. Motivací k tomuto typu koncertu může být komentář žáka k následně prezentovaným skladbám. Ty mohou být vybrány tematicky podle určitého žánru či hudebního stylu nebo se mohou zaměřit na konkrétního skladatele. Motivací pro žáky může být i příprava plakátů a pozvánek na tento koncert.

1.2.3 Instrumentální činnosti

V komplexu hudebních činností jsou řazeny instrumentální činnosti k rozvíjejícím, jelikož doplňují činnosti vokální a poslechové. Obsahem instrumentálních činností v hudební výchově je hra na rytmické a melodické nástroje. Patří k nim Orffovský instrumentář¹⁶, dřevěný rytmický instrumentář Evy Jenčkové¹⁷, boomwhackery nebo klasické hudební nástroje dle individuálních dovedností žáků¹⁸. Nabízí se i využití tzv. ozvučených předmětů – například kuchyňského náčiní, zamrazovacích sáčků, ořechových skořápek, plastových láhví, plechovek a dalších.

Hlavním cílem instrumentálních činností v hudební výchově je vytváření instrumentálního doprovodu ke zpěvu nebo pohybovým činnostem. Využití má instrumentální doprovod také při elementární analýze poslechových skladeb.

Dalším druhem instrumentálních činností je zvukomalba, instrumentální improvizace nebo zvládnutí techniky nástrojové hry. Podle standardů pro základní vzdělávání Hudební výchovy *„žák zahraje s přihlédnutím k charakteru hudebního motivu, tématu či skladby*

¹⁶ Soubor hudebních nástrojů, které jsou lehce ovladatelné. Z tohoto důvodu jsou často využívány na ZŠ. Tento soubor obsahuje rytmické a melodické nástroje.

¹⁷ Skládá se z bicích nástrojů a dechových nástrojů. K bicím patří: ozvučná minidřívka, malá řelhtačka, drhlo, dřevěný rytmický traktor, dřevěné rytmické zátky velké, dřevěné rytmické zátky malé, dřevěné rytmické vejce, dřevěná rytmická vařečka se srdíčkem, dřevěná rytmická vařečka se smajlíkem. K dechovým patří dřevěná mini pišťalka a dřevěná káča malovaná. Tyto nástroje rozvíjejí jemnou motoriku a koordinaci rukou. Využití mají i při logopedické nápravě.

¹⁸ Například hra na klavír, zobcovou flétnu, kytaru, housle, ukulele aj.

*jednoduchý doprovod (rytmické ostinato, harmonický doprovod na funkcích tóniky a dominanty/subdominanty).*¹⁹

V rámci instrumentálních aktivit působí na žáky motivačně především skupinová souhra. Prostřednictvím instrumentálních činností žáci interpretují psaný záznam hudby. Na 2. stupni ZŠ je již žádoucí hra podle notového zápisu. Této hře předchází nejdříve hra podle grafického partu (viz Příloha č. 22) a následně podle grafické partitury. Grafický part využívá symbolů, které vyjadřují jednotlivé prvky hry na tělo nebo hru na rytmické nástroje. Práce s grafickým partem je významným motivačním prvkem pro následnou hru podle notového zápisu. Pro žáky staršího školního věku má motivační charakter seznámení s různými notačními programy.²⁰ Mohou je motivovat k rozvoji jejich hudební kreativity při pokusu vlastního komponování.

1.2.4 Hudebně pohybové činnosti

Hudebně pohybové činnosti jsou nedílnou součástí hudebního i osobnostního rozvoje žáků. Prostřednictvím hudebních činností žáci reagují na hudební zákonitosti. Tím lépe porozumějí hudbě a jsou tak vytvořeny podmínky k výraznému hudebnímu spojení záměrného poslechu a pohybu. Díky tomu dojde k intenzivnějšímu zážitku z poslouchané hudby, a to rozvíjí lidskou emocionalitu. Pohyb s hudbou výrazně podporuje hudebnost žáků. V hodinách hudební výchovy lze využít různé druhy pohybových prostředků. Patří k nim prstová pantomimika, stylizovaná chůze, fonogestika, pantomimika, hra na tělo a taneční prostředky. Charakteristice pohybových činností a jejich metodickému využití v kontextu dalších hudebních činností se ve své publikaci *Hudba a pohyb ve škole*²¹ věnuje Eva Jenčková.

---

¹⁹ *Standardy pro základní vzdělávání Hudební výchova.* [online]. Praha: MŠMT, 2013, [cit. 2023-04-15].

Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=73151&view=9832>

²⁰ Jsou jimi například programy Capella, Finale nebo Sibelius.

²¹ JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Vyd. 2. Hradec Králové: Orlice, 2005, 320 s.: ISBN 80-903115-7-1.

2 Ontogeneze žáků staršího školního věku

Z ontogenetického hlediska charakteristika žáků 2. stupně základní školy odpovídá období staršího školního věku. Toto období je též nazýváno obdobím pubescence²², během kterého dochází k výrazným tělesným, sociálním a psychickým změnám. Období pubescence bývá odborníky nejvíce sledováno, jelikož se jedná o nejdynamičtější a nejbouřlivější období ve vývoji jedince.

2.1 Tělesný vývoj žáků staršího školního věku

Tělesný vývoj žáků staršího školního věku se týká věkové kategorie mezi 11. a 15. rokem života. Toto období dělí autoři Langmeier a Krejčíková²³ na dvě fáze. První z nich je fáze prepuberty, která se u dívek začíná objevovat v rozmezí mezi 11. a 13. rokem života. Jsou viditelné první známky pohlavního zrání.²⁴ Zpravidla tomu bývá tak, že chlapci dozrávají pomaleji než dívky. Pohlavní znaky²⁵ se u chlapců začínají objevovat zhruba až o dva roky později, než je tomu u dívek. Po ukončení fáze prepuberty přichází fáze vlastní puberty, která nastane přibližně mezi 13. a 15. rokem života. V této životní etapě se stávají chlapci reprodukčně schopnými jedinci. „*J. Švancara (1978) a řada dalších vývojových psychologů upozorňují na dlouhodobé zrychlení tělesného vývoje, kterému se říká sekulární akcelerace. Např. v roce 1891 byl nástup menstruace v 16-17 letech, v roce 1930 ve 14 letech a dnes již v 11-12 letech. Které faktory způsobují tento jev? Mohou to být např. kvalitní výživa, změny ve způsobu života, dokonalejší péče o matku a dítě, větší stimulace vývoje atd.*“²⁶ V období pubescence dochází u dívek i chlapců k akceleraci růstu. Zrychlený růst může být příčinou i zdravotních komplikací, jakými je například skolióza, která vzniká vlivem špatného držení těla. Jedinci, kteří procházejí obdobím staršího školního věku, výrazně dbají na svůj vzhled, stále pozorují změny na svém těle a porovnávají se se svými vzory, kterým se často snaží přiblížit. I tento fakt může být příčinou výskytu poruch příjmu potravy, například mentální anorexie.²⁷ Toto onemocnění se vyskytuje převážně u dívek, ale ani u chlapců není výjimkou.

---

²² Původ slova pubescence je odvozeno od latinského termínu pubescere. To znamená obrůstat chmýřím, vousy, ale také dospívat.

²³ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. DANA KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 143: ISBN 80-247-1284-9.

²⁴ Dochází k vývoji a růstu prsou, které následuje menarche, neboli první menstruace.

²⁵ U chlapců dochází ke zvětšení varlat a genitálií. Ochlupení se začíná objevovat po celém těle, především v oblasti tváře, podpaží, trupu, nohou, genitálií a břicha. Výrazně také přibývá objem svalové hmoty.

²⁶ HRÍCHOVÁ, Miloslava, Jana MIŇHOVÁ a Lenka NOVOTNÁ. Vývojová psychologie pro učitele. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000, s.53: 80-7082-626-6.

²⁷ Dlouhodobá psychická nemoc, kdy jedinec odmítá veškerou potravu a hodnotí své tělo velmi kriticky.

U žáků staršího školního věku dochází k velkým vývojovým tělesným změnám. Jejich tělesné proporce jsou často nevyvážené, proto je ladnost pohybu pubescentů poněkud problematická. Z tohoto důvodu dospívajícím vyhovuje spíše strojový pohyb, například formou hry na tělo. Vyučující musí dbát na citlivou motivaci vzhledem k emoční labilitě žáků a tolerovat jejich případný nekoordinovaný pohyb. Za účinnou motivaci lze považovat například názornou ukázkou hry na tělo včetně zapojení všech žáků.

Na toto období následně plynule navazuje období adolescence, které probíhá mezi 15. a 22. rokem života.

2.2 Sociální vývoj žáků staršího školního věku

Sociální vývoj v období pubescence je jedním z dalších faktorů, který ovlivňuje život dospívajícího. Žáci navštěvují 6. až 9. třídu základní školy či odpovídající ročníky víceletých gymnázií. S příchodem na 2. stupeň dochází v porovnání s předchozími ročníky k výrazným změnám. Žákům je předáván náročnější a obsáhlejší obsah učiva. Zpravidla tomu bývá tak, že každý předmět je vyučován jiným učitelem, kdy každý z nich má svůj osobitý způsob výuky, na který si musí žáci zvyknout. Přibývají také nové předměty, kterými jsou například fyzika, druhý cizí jazyk, pracovní činnosti či chemie. Po devíti letech dochází k ukončení povinné školní docházky a k výběru střední školy. Jedinec hledá a snaží si uvědomit vlastní identitu. Usiluje o nezávislost na rodičích a vyhledává sociální vazby mezi svými vrstevníky. Přátelství bývá založeno na stejných zájmech, kterými jsou například sport, cizí jazyky, četba, poslech hudby či sledování filmů. K zájmům dospívajících patří také sociální sítě²⁸ (viz Příloha č. 18). Tím se rozumí virtuální prostor, kde spolu jedinci mohou komunikovat, sdílet fotografie či videa. Pro toto období je též typické experimentování v sexuální oblasti. Probouzí se první milostné zájmy o druhé jedince a dochází k první zamilovanosti, což může vést u ostatních k posměchu nebo také k závistí. Na tento stav lze v hudebním vyučování navázat výběrem skladeb emočního typu, které pomáhají žákům emoce více vnímat a pojmenovávat je.

---

²⁸ Například Facebook, Instagram či Tik Tok.

2.3 Psychický vývoj žáků staršího školního věku

Pro psychický vývoj žáků staršího školního věku je typická emoční labilita. Dospívající bývají emocionálně nestabilní a dochází u nich k častým změnám nálad, které jsou těžko předvídatelné i pro ně samotné. „*Porušená rovnováha mezi prudkým organickým vývojem a ještě dětskou mentalitou je příčinou duševních krizí plných neklidu a výbušnosti, které se stupňují až k hrubostem, buřičství a subjektivismu.*“²⁹ Pubescent často sám nechápe své vlastní nálady a pocity. „*Emoční reakce pubescenta jsou ve srovnání s minulým obdobím nápadněji a zdají se být ve vztahu k vyvolávajícím podnětům méně přiměřené.*“³⁰ Toto emoční rozpoložení lze v hudební výchově využít například při pedagogicky řízeném poslechu hudby. Žáci dokážou pojmenovat vnímané emoce, které v nich probouzí hudba a hodnotí je prostřednictvím metody škálování³¹ (viz Příloha č. 1).

Významným znakem psychického vývoje žáků staršího školního věku je rozvoj racionálního myšlení. Žáci potřebují získané poznatky třídít, upevňovat a případně je podpořit múzickými činnostmi – četbou literatury, tancem či návštěvou divadla. Existují různé metody, které tento proces usnadňují.³² Tímto se zároveň podporují klíčové kompetence, jež formují osobnost žáka (viz Kapitola 1.1).

Učební metody rozdělil hudební pedagog a psycholog František Sedlák na tři skupiny podle kritéria aktivit specifických pro hudební vyučování: 1. metody zprostředkování hudebních poznatků a hudby převážně učitelem, 2. metody zprostředkování a osvojování hudby a činností ve spolupráci učitele s žáky, 3. metody samostatného objevování hudebních poznatků a činností žáky včetně rozvíjení jejich hudební tvořivosti. Při vyučovacím procesu musí být naplněna potřeba žáků. Jejich zájem o učivo lze probudit spoluobjevováním poznatků, případně jejich samoobjevováním. To má motivační charakter, jelikož se tímto způsobem žáci učí v činnostech a jsou v procesu učení sami aktivní.

---

²⁹ SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 304: ISBN 80-04-20587-9.

³⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří.* Praha: Portál, 2000, s. 214: ISBN 80-7178-308-0.

³¹ HERDEN, Jaroslav, JENČKOVÁ, Eva a KOLÁŘ, Jiří. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy.* 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1992. s. 172: ISBN 80-7066-522-X.

³² Například myšlenkové mapy, motivační hry s poznatky (viz Přílohy).

2.4 Hudební vývoj žáků staršího školního věku

Hudební vývoj jedince v období mezi 11. a 15. rokem prochází výraznou změnou. „*Výzkumy i pedagogická praxe učitelů, vychovatelů a rodičů vedou k oprávněnému závěru, že hudba je svým charakterem předurčena k tomu, aby plnila nezastupitelnou funkci ve výchově dospívajících. Podílí se významně na duševním, citovém, rozumovém a mravním vývoji pubescentů.*“³³

Jak u chlapců, tak i u dívek dochází k mutaci³⁴. Ta má vliv na rozšiřování hlasového rejstříku a změny barvy hlasu. To je vysvětleno v následujícím citátu. „*V období mutace jsou hlasivky řadu měsíců překrvené, a to jak u chlapců, tak u dívek. Z tohoto důvodu je potřeba mutující děti individuálně kontrolovat, aby hlas přehnaně nenamáhal!*“³⁵ V této době by měli hudební pedagogové dbát zvýšené pozornosti při vokálních aktivitách. Nesprávné zacházení s hlasem může způsobit někdy i trvalé poškození hlasivek.

Žáci staršího školního věku by měli vzhledem ke svému hudebnímu vývoji ovládat již hru technicky náročnějších skladeb. Proto se nabízí možnost jejich účasti na různých hudebních soutěžích. Mnohdy zakládají hudební skupiny, se kterými vystupují na společenských akcích.

Osobnost pubescenta je ale nevyhraněná. Žáky, kteří dříve hráli na hudební nástroj či navštěvovali pěvecký sbor, zájem o tyto volnočasové aktivity často opouští. V období dospívání jich zanechávají a hudbu spíše jenom poslouchají. Dospívající inklinují k hudbě předimenzované technikou. Tomuto typu hudby odpovídá i jejich osobité pohybové vyjádření. Technologický vývoj zapříčinil i změnu způsobu poslechu hudby. V dnešní době dospívající většinou poslouchají hudbu pomocí sluchátek či reproduktorů na platformě Spotify nebo serveru YouTube a při poslechu preferují velmi hlasitou hudbu. Dospívající žáci se zpravidla zaměřují na jeden hudební žánr, většinou rap. Tento stereotyp je nejčastějším důvodem neznalosti jiných žánrů a nechuti je přijímat.

Úkolem vyučujícího hudební výchovy je seznámit žáky i s hudebními žánry, které neposlouchají, a rozšířit jejich hudební rozhled. Pro učitele hudební výchovy bývají hodiny hudební výchovy na 2. stupni jedny z nejnáročnějších, protože zájem například o klasickou hudbu je u žáků staršího školního věku velmi malý. Právě propracovaná motivace může probouzet v žácích zájem o učivo. Z tohoto důvodu by měla být motivace v hudební výchově

---

³³ SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, s. 306: ISBN 80-04-20587-9.

³⁴ Změna hlasu v období dospívání.

³⁵ VYDROVÁ, Jitka a Jana NEJTKOVÁ. *Rady ke zpívání, aneb, Co může zpěvákům poradit odborný lékař*. Praha: Práh, 2009, str. 43: ISBN 978-80-7252-252-1.

dostatečně zastoupena. Pro tyto účely byly vytvořeny modelové příklady s motivačním charakterem, které jsou zaměřeny na aktivní hudební vyučování (viz Kapitola 5). Modelové příklady jsou vytvořeny tak, aby motivovaly žáky k aktivnímu zapojení do výuky a podporovaly jejich kreativitu a hudební sebevyjádření.

3 Charakteristika motivace

3.1 Terminologická problematika

Motivace hraje v životě každého jedince velmi významnou roli. Má nemalý vliv na chování a jednání lidí a zároveň je nedílnou součástí při dosažení určitého cíle. Odpovídá na otázku, proč něco děláme. Veškeré lidské dění je poháněno motorem, kterým je právě motivace. Obecně lze charakterizovat motivaci jako něco, co přiměje jedince k určitým činům. Podstatná je motivace také pro zaměstnavatele při hledání nových zaměstnanců. Motivaci se věnují zejména psychologové, sociologové, filozofové a také například sportovci. Zabývají se jí všechny oblasti lidské činnosti.

Funkcí motivace z pedagogického hlediska je iniciovat zájem žáků o učivo a vytvořit dobrou atmosféru při vyučování. Motivace má své velké opodstatnění nejen ve vzdělávacím procesu, ale je i tématem několika vědeckých disciplín.

Nový slovník cizích slov pro 21. století vysvětluje pojem motivace³⁶ jako „*soubor činitelů podnětujících k nějaké činnosti*“³⁷. Podle Ireny Lokšové a Josefa Lokše je motivace „*účinným prostředkem zvyšování učebních výkonů i řešení mnoha školních obtíží. (...) Pomocí pojmu motivace se snažíme přijít na to, proč někdo něco dělá (nebo nedělá), a jak mu pomoci, aby něco v budoucnu dělal (nebo nedělal)*.“³⁸

Oproti tomu v Pedagogickém slovníku je termín motivace definován jako „*souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které:*

- 1. vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání*
- 2. zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem*
- 3. řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků*

---

³⁶ Slovo motivace vychází z latinského termínu movere, což znamená, hýbat, pohybovat.

³⁷ BARTÁK, Matěj, Jitka VEBROVÁ a Renata RYCHLÁ. *Nový slovník cizích slov pro 21. století*. Praha: Plot, s. 229: ISBN 978-80-86523-89-7.

³⁸ LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost ve škole*. Praha: Portál, s.9-10: ISBN: 80-7178-205-X.

4. ovlivňují též způsob reagování jedince na jeho jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu.³⁹

Z pedagogického hlediska jsou významné body číslo dva a tři, jelikož se týkají různých pedagogických metod, například v kontextu práce s poznatky či rozvoje logického myšlení. Tato charakteristika má svůj význam i v oblasti sportu či pracovních výkonů.

Motivaci se věnuje i Milan Nakonečný⁴⁰, který ji definoval jako „*intrapsychicky probíhající proces, vycházející z nějaké potřeby a vyúsťující ve výsledný žádoucí vnitřní stav, proces, který je iniciován endogenně (vnitřní pohytky k odpočinku vycházející z pocitu únavy) nebo exogenně (finanční pobídka k splnění nějakého úkolu)*“.⁴¹

V české hudební pedagogice je rovněž užíván termín mozaiková motivace, který zavedla profesorka Eva Jenčková. „*Tou lze v podobě jednotlivých motivačních vstupů iniciovat zájem dětí o poslech hudebního díla i navazující muzické aktivity, emocionálně a esteticky na děti působit, vybavit je nezbytnými pojmy a informacemi, potřebnými k pochopení a prožití hudebního díla*“.⁴² Mozaiková motivace je optimálně využitelná zejména při prezentaci hudebně dramatických děl, například opery, baletu, operety či muzikálu. Dává možnost seznamovat žáky s dějovou linií díla po dílčích částech v kombinaci s audiovizuálními ukázkami, k nimž je aktuální motivací.

Tématem motivace se zabývalo a stále zabývá také mnoho zahraničních vědců. Významnou osobností zkoumající motivaci byl americký psycholog Abraham Harold Maslow⁴³, který je znám jako autor Maslovovy pyramidy potřeb (viz Kapitola 3.3).

Britský akademik John Adair vysvětluje motivaci jako něco, co „*ve vás pracuje a pohání vás kupředu. Může to být potřeba, touha nebo emoce, ale vede vás to jednat, a to určitým způsobem*“.⁴⁴

Z uvedených charakteristik českými i zahraničními odborníky shodně vyplývá, že motivace je potřebnou součástí různých oblastí lidské činnosti. Je tedy i významnou složkou při procesu učení. Při vyučovacím procesu je proto vhodné střídat různé druhy motivace nejen s ohledem na konkrétní učivo, ale i na individuální dispozice žáků.

³⁹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, s.127: ISBN 978-80-7367-416-8.

⁴⁰ Milan Nakonečný (*1932) je český psycholog, historik, profesor a autor vysokoškolských učebnic.

⁴¹ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. Praha: Triton, 2014, s.15: ISBN 978-80-7387-830-6.

⁴² JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Vyd. 2. Hradec Králové: Orlice, 2005, s. 283: ISBN 80-903115-7-1.

⁴³ Abraham Maslow (1. 4. 1908 – 8. 6. 1970)

⁴⁴ ADAIR, John Eric. *Efektivní motivace*. Přeložila Lenka VORLÍČKOVÁ. Praha: Alfa Publishing, 2004, s. 14, Management (Alfa Publishing). ISBN 80-86851-00-1.

3.2 Druhy motivace

Tato podkapitola se zaměřuje na druhy motivace, které jsou klíčovými pro jednání a rozhodování jedince. Z tohoto důvodu byla blíže charakterizována motivace vnitřní a motivace vnější. Každý z těchto druhů má určitý charakter a je aplikovatelný v rozdílných situacích života. Získáním hlubšího vhledu do těchto druhů motivace je možné lépe porozumět motivaci lidského chování.

3.2.1 Vnitřní motivace

Vnitřní neboli instrinzičná motivace je jedním z druhů motivace, kterou jedinec vykonává z vlastní iniciativy, aniž by očekával uznání či pochvalu od okolí. Člověk chce něco natolik, že je motivován udělat pro určitý cíl i něco navíc. Vnitřní motivace je ovlivňujícím faktorem při vzdělávacím procesu. „*Vnitřní motivaci se rozumí dílčí motivy spjaté přímo s příslušným předmětem nebo činností, které se žák učí. Je to především za 1. poznávací potřeba, zvědavost a za 2. potřeba činnosti, funkční libost (radost ze samotného vykonávání činnosti).*“⁴⁵ Žák, který disponuje vnitřní motivací k určité činnosti, je zpravidla mnohem úspěšnější, jelikož dělá to, co chce on sám.⁴⁶ K tomu vedou jeho poznávací potřeby a zájmy. Oproti tomu může hrát roli i strach z neúspěchu nebo potřeba uznání a společenské prestiže.

3.2.2 Vnější motivace

Vnější motivace je též nazývána extrinzičná. Ta je definována následovně: „*Extrinzičná motivace se obvykle vztahuje na chování, které je vykonáváno na přání někoho, je vyvoláváno vnějšími podněty, pobídkami, např. příslibem finanční odměny, jsou to tedy úkoly, které subjekt přebírá, protože za jejich splnění očekává odměnu.*“⁴⁷ Jedinec je motivován na základě vnějších podnětů, které mohou mít nejrůznější podobu. Žák může být motivován například pěknou známkou, dárkem, uznáním rodičů a spolužáků či vidinou lepší budoucnosti. Určitou činnost nedělá proto, že by ji chtěl vykonat on sám, ale jelikož mu v případě nesplnění či neúspěchu hrozí trest například formou špatné známky. Tito žáci nebývají při učení příliš samostatní a v procesu učení vyžadují pomoc učitele či spolužáků.

---

⁴⁵ ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, s. 187: ISBN 80-7066-534-3.

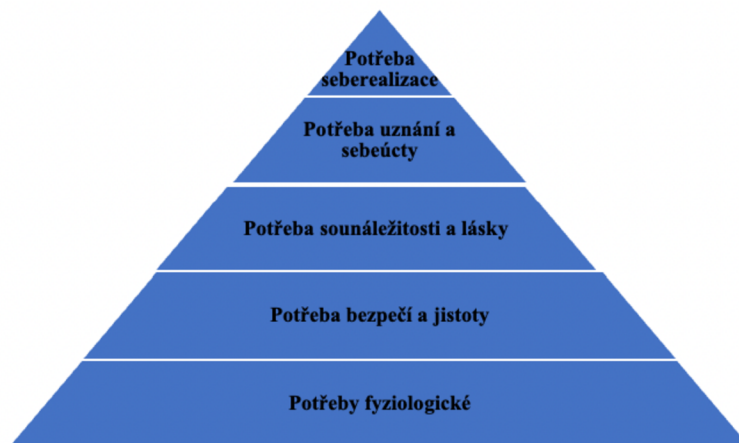
⁴⁶ LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole: [teoretická východiska a praktické postupy, hry a cvičení]*. Praha: Portál, 1999, s.15: ISBN 80-7178-205-X.

⁴⁷ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. Praha: Triton, 2014, 599 s. 91: ISBN 978-80-7387-830-6.

3.3 Maslowova pyramida potřeb

Nejznámější motivační teorií je Maslowova pyramida potřeb, jejíž autorem je americký psycholog Abraham Harold Maslow, podle kterého je pojmenována. Autor rozdělil lidské hodnoty do pěti vrstev, které uspořádal do tvaru pyramidy. Na nejnižší vrstvě této pyramidy jsou základní lidské potřeby, což jsou potřeby fyziologické, mezi které patří například potřeba spánku, zázemí, pohybu nebo sexuálního uspokojení. Během období dospívání je spánek velmi důležitý, jelikož má vliv na zdraví a vývoj mladých lidí. Pokud dojde k naplnění těchto základních potřeb, navyšuje jedinec okruh svých zájmů k potřebě bezpečí a jistoty v rodině, v zaměstnání či ve svém zdravotním stavu. Potřeba bezpečí je pro dospívající velmi důležitá, protože si procházejí sociálními, emocionálními a fyzickými změnami a zajištění jejich bezpečí je pro ně klíčové. Pokud jsou fyziologické potřeby spolu s potřebou bezpečí a jistoty jedince naplněny, je vyžadována potřeba sounáležitosti a lásky. Jedná se o sociální potřeby a citové vazby s přáteli, partnerem nebo rodinou. Vzhledem k žákům staršího školního věku je tato potřeba velmi důležitá, protože potřebují být součástí part a zájmových skupin. Také navazují první vztahy. Při uspokojení všech předchozích potřeb přichází potřeba uznání a sebeúcty. Téměř každý jedinec si přeje být přijímán společností, kterou je zároveň i uznáván. Pokud jedinec nemá dostatečné sebevědomí, stoupá zájem být uznáván a respektován svým okolím. Z těchto důvodů by měl vyučující dávat žákům příležitosti vyniknout například na soutěžích, olympiádách a odměnit je pochvalou. V nejvyšší a zároveň i poslední vrstvě, kterou člověk vyžaduje k šťastnému a naplněnému životu, je potřeba seberealizace. Žáci staršího školního věku si procházejí obdobím nejistot jak z hlediska fyzického, tak i z psychického. Potřeba seberealizace je pro období dospívání zásadní, jelikož jedinci usilují o vytvoření vlastní identity a definování vlastní sexuální orientace (viz Kapitola 2).

Obrázek 1 Maslowova pyramida potřeb

3.4 Vývoj motivace

V průběhu času se vývoj využití motivace v hodinách hudební výchovy výrazně měnil. Dříve byla motivace často spojována s tresty a odměnami. Ty byly vnímány jako vnější podnět pro motivaci. Proces učení tedy málokdy vycházel z vnitřní motivace. Využívané byly motivace vizuální a motivace vokálním či instrumentálním projevem žáků a učitele. V současné době je vyučování zaměřeno více na motivaci vnitřní. Z toho vyplývá, že by vyučování mělo být více cíleno na zájmy žáků. Vyučující hudební výchovy by měli preferovat, aby si žáci osvojovali především hudební dovednosti a hudba pro ně byla potěšením. Hudební vzdělávání je v dnešní době více inkluzivní a usiluje o zapojení žáků bez ohledu na jejich dovednosti, schopnosti či zdravotní stav. V souběhu s technickým pokrokem jsou v současnosti využívány navíc i motivace digitální či motivace audiovizuální. Dle výsledků dotazníkového šetření (viz Kapitola 7) je ale nejčastěji v hudebním vyučování zastoupena motivace k vokálním činnostem. Z tohoto zjištění vyplývá, že i když je dnešní doba zahlcena nejrůznějšími technologiemi, stále má největší motivační charakter živý vokální či instrumentální projev.

4 Charakteristika motivace v hudební výchově

Klíčovou roli v hudebním vyučování hraje motivace aktivit a poznatků o hudbě. Dobře připravená motivace by měla vést k probuzení zájmu o hudební dění, porozumění hudbě, získávání poznatků a podílení se na rozvoji logického myšlení žáků. Toho lze docílit rozmanitostí motivačních metod. Důležitá je motivace nejen celková, ale také průběžná.⁴⁸ Hlavním záměrem motivace v hudební výchově je vytvořit v žácích kladný vztah k umění a kultuře. Odměnou pro žáky je hudební zážitek z uspokojení a posilování sociálních vazeb v třídním kolektivu prostřednictvím sdílení společných zážitků. Také vnitřní a vnější motivace mají v hudebním vyučování význam. Vnitřní motivace vychází z osobních důvodů a zájmů žáků, kterými jsou například láska k hudbě či touha po seberozvoji. Tato motivace žáky pohání a vede k neustálému zdokonalování vlastních múzických schopností a dovedností. Vnější motivace poskytuje podněty, které vycházejí z okolí prostřednictvím pedagogů či rodičů formou odměn nebo také trestů. Je velmi důležité, aby vnější motivace nepotlačovala radost z hudby. Proto je potřebné rozvíjet vnitřní motivaci a vlastní zájem žáků.

4.1 Druhy motivace v hudební výchově

Motivace může mít podle záměru pedagogů různorodý charakter a s technickým pokrokem se neustále vyvíjí. Často se jednotlivé druhy motivace mezi sebou prolínají. V souvislosti s motivací lze optimálně využít také mezipředmětové vztahy, skupinové či projektové vyučování. Při volbě druhů motivace by měla být zohledněna individualita žáků. Proto by měly být druhy motivace pedagogů střídány, aby byly hodiny hudební výchovy rozmanité a pro žáky efektivní z hlediska jejich hudebního i osobnostního rozvoje.

4.1.1 Motivace k získávání a upevňování hudebních poznatků

Získávání a upevňování hudebních poznatků prohlubuje vědomosti a rozšiřuje dovednosti jedince. Čím více žáci chápou hudební zákonitosti a vývoj hudby, tím intenzivnější mají prožitek z poslouchaných skladeb a zároveň získávají i hudební rozhled. Kapitola je věnována druhům motivace, které jsou prostředkem pro získávání a upevňování poznatků v hudebním vyučování. Lze je rozdělit na motivaci verbální, motivaci literární, motivaci vizuální a motivaci hrou s poznatků. K jednotlivým druhům motivace byly vytvořeny modelové příklady (viz Kapitola 5).

---

⁴⁸ Efektivitou motivace v hudební výchově se zabývá hudební pedagožka Eva Jenčková, která využívá tzv. mozaikovou motivaci. Viz JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Vyd. 2. Hradec Králové: Orlice, 2005, s. 283: ISBN 80-903115-7-1.

4.1.1.1 Motivace verbální

Verbální motivací se rozumí spontánně mluvené slovo nebo také čtený přednes vlastního textu, který je založený na emocích a zároveň obsahuje faktografické údaje. Verbální motivace má funkci motivačních impulzů v průběhu vyučovací hodiny. Autorem verbální motivace může být jak pedagog, tak i žáci. Vzhledem k integrativnímu charakteru hudební výchovy je vhodné využívat mezipředmětové souvislosti. Nabízí se využití znalostí cizích jazyků žáků, kteří mohou zpívat například v angličtině, němčině, francouzštině či latině⁴⁹. Vhodnou aktivitou, která pracuje s verbální motivací, je překlad výroků skladatelů a hudebních interpretů. Motivaci verbální využívá také aktivita *Hádej, kdo jsem*. Žáci na základě personifikace sestaví stručnou charakteristiku hudebního nástroje či hudebních interpretů. Ostatní žáci se pokoušejí zjistit, kdo nebo co se pod charakteristikou ukrývá (viz Příloha č. 3 a 4). V hudební výchově je zároveň možné u žáků rozvíjet slovní zásobu v českém jazyce metodou škálování (viz Příloha č. 1), jejímž prostřednictvím se žáci učí charakterizovat hudební znaky a náladu poslouchané skladby. Z výsledků dotazníkového šetření (viz Kapitola 7) bylo dále zjištěno, že hudební pedagogové používají verbální motivaci také formou tematického rozhovoru s žáky či podkládáním jejich vlastního textu k melodiím písní. Práce s chybou má též ve vyučování motivační charakter. Žáci se tak naučí chyby přijímat, analyzovat je, opravit je a uvědomí si, že chybování je přirozenou součástí procesu učení (viz Příloha č. 5).

4.1.1.1.1 Motivace mozaiková

Mozaiková motivace je druhem verbální motivace. Jedná se o nejčastěji využívaný druh motivace ve vyučování. Tento druh motivace je typický pro jevištní díla, kterými jsou například opera či balet, protože provází všechny vybrané části opery či baletu a současně představuje libreto. Dále je aplikovatelná například v hodinách poslechového typu, které jsou zaměřeny na portrét hudebního skladatele. V těchto hodinách mohou motivačně sloužit zápisky z deníků, úryvky z beletrie, části libreta k opeře či hudební ukázky skladatelova díla. Mozaiková motivace je průběžně využívána během celé vyučovací hodiny.

---

⁴⁹ Například neoficiální studentskou hymnu *Gaudeamus igitur*.

4.1.1.2 Motivace literární

Literární motivace má ve vyučování vzhledem ke své dostupnosti časté uplatnění. Vychází z uměleckých a folklórních textů, které mohou být podnětem k hudebním činnostem a hrám s poznatky. Na základních školách a nižším stupni víceletých gymnázií pracují žáci v hudební výchově s učebnicemi, ve kterých je literární motivace zastoupena především formou výkladových textů (viz Kapitola 6). Nabízí se ale také obohacení vyučování uměleckou literární tvorbou, která je inspirována hudbou (viz Příloha č. 7). Vyučující může žákům přečíst například úryvky z deníků hudebních skladatelů či jejich autobiografie. Žáci mohou převzít iniciativu a vytvořit fiktivní zprávu či fiktivní rozhovor mezi hudebními skladateli či hudebními nástroji. Motivační charakter má i vytvoření „životopisu“ hudebního nástroje. K literární motivaci patří také *ich forma* (viz Příloha č. 9), která podporuje schopnost vyhledávání a zpracovávání poznatků. Úkolem vyučujícího či žáků je zpracovat krátkou charakteristiku například o hudebním nástroji či hudebním interpretovi s využitím personifikace a klíčových pojmů, na základě kterých se třída snaží zjistit, koho nebo co *ich forma* charakterizuje.

4.1.1.3 Motivace vizuální

V hodinách hudební výchovy lze využít motivaci vizuální, která sleduje hudebně výtvarné paralely. S ní je možné pracovat formou pozorování výtvarných děl nebo vybarvováním repliky obrazu podle nálady právě poslouchané skladby. Motivačně působí také využití portrétů hudebních skladatelů a postupné objevování jejich podobizny, kdy žáci mají za úkol rozstříhaný portrét složit v co nejkratším časovém limitu. Motivačně lze také zařadit spirálové omalovánky. Žáci vybarvují rozšířené linie spirály, čímž docílí odhalení portrétu hudebního skladatele (viz Příloha č. 12). Slavné obrazy⁵⁰ impresionismu je možné zakomponovat i do hudebního vyučování a demonstrovat na nich znaky tohoto uměleckého směru. Dalším uměleckým směrem, který ovlivnil jak výtvarné, tak i hudební umění, je expresionismus. Obrazy expresionismu⁵¹ usilují o přiblížení lidského nitra, což je pro tento umělecký směr typické. Výtvarné umění bylo inspirací též pro hudební skladatele. Ruský skladatel Modest Petrovič Musorgskij zkomponoval svitu *Obrázky z výstavy*⁵², k jejíž kompozici mu bylo inspirací výtvarné dílo jeho přítele Viktora Hartmanna. I pro žáky mohou být Hartmanovy kresby motivačním podnětem k vnímání tohoto inspiračního zdroje v kontextu

⁵⁰ Například Claude Monet: *Imprese, východ slunce*, Auguste Renoir: *Snídaně veslařů*, Édouard Manet: *Snídaně v trávě*.

⁵¹ Například obraz od norského malíře Edvarda Muncha – *Výkřik*.

⁵² Musorgského klavírní svitu *Obrázky z výstavy* instrumentoval Maurice Ravel pro orchestr.

s poslechem hudebního díla *Obrázky z výstavy*. Vhodným prostředkem využívajícím vizuální motivaci jsou rovněž fotografie, které ilustrují výkladový text v učebnicích a slouží jako vizuální prostředek, který žákům přibližuje učivo.⁵³ Další možností využití vizuální motivace je skládání origami⁵⁴ podle Youtubového videa. Motivační efekt má i tvorba komiksů s hudební tematikou, které mohou žáci sami nakreslit a vymyslet k nim vlastní text. Zajímavou alternativou tohoto motivačního podnětu je vytvoření stejného komiksu všemi žáky, ke kterému by měl každý z nich za úkol vymyslet svůj doprovodný text. Motivačním nástrojem mohou být také kreslené vtipy k tematicky se vztahujícímu učivu. Prostřednictvím vizuální motivace lze žákům rovněž prezentovat zasedací pořádek orchestru a seznámit je s jeho nástrojovým složením. Získanou slovní zásobu mohou žáci využít při tvoření myšlenkové mapy k tématu (viz Příloha č. 13). Přitom žáci pracují s klíčovými slovy, které do myšlenkové mapy vpisují. Grafické zpracování je vhodným prostředkem při vytváření spojitostí a asociací, což iniciuje k zapamatování učiva a organizaci myšlenek. Vizuální motivace využívají také časové osy, jelikož znázorňují klíčové historické události včetně hudebního kontextu a jejich prostřednictvím si žáci uvědomí jejich posloupnost. K motivaci vizuální též patří motivace audiovizuální, která propojuje obě složky. K té řadíme prezentaci hudebních filmů, ke kterým patří například *Amadeus*, *Il Boemo*, *Lev s bílou hřívou*, *Bohemian Rhapsody*, *Elvis* či *Bídníci*. Optimální využití této motivace je podmíněno technickou vybaveností učebny. Nevýhodou prezentace hudebních filmů je časová náročnost. Motivačně působí prezentace jejich krátké ukázky. Na webovém portálu České televize *ČT Edu* je nabízena pedagogům pestrá nabídka edukačních programů, které nejsou tak časově náročné. Jejich prostřednictvím je možné sledovat virtuozitu a emoční zaujetí interpretů, seznámit se s hudebními skladateli a jejich dílem. V hodinách jsou motivačně využitelné například pořady: *Hudební perličky Pavla Šporcla*, *Opera nás baví* či *Dobrodružství s orchestrem* (viz Kapitola 6. 2).

---

⁵³ Například prezentace hudebních nástrojů, hudebních interpretů a jiné.

⁵⁴ Papírové skládky, které mají svůj původ v Japonsku.

4.1.1.4 *Motivace hrou s poznatky*

Hry s poznatky mají v hudebním vyučování motivační charakter a slouží k ověřování a upevňování získaných poznatků. Základem jsou pravidla společenských her. Zároveň aktivně podporují spontánní učení. Jsou také prostředkem k navozování či upevňování sociálních vazeb ve třídním kolektivu. Před začátkem každé hry je třeba pevně stanovit pravidla, aby během průběhu nedocházelo k porušování.

4.1.1.4.1 *Motivace individuální hrou s poznatky*

Motivace individuální hrou s poznatky má relaxační charakter. Základem jsou pravidla společenských her k individuálnímu využití. Často jsou ale vyučujícími využity k motivaci celé třídy, například společným luštěním křížovky, ve které jsou doplňované výrazy opakováním hudebních pojmů a tajenka bývá sdělením tématu vyučovací hodiny. Individuální hry využívají poznatků žáků, kteří nejsou odkázáni na další hráče. Velkým přínosem individuálních her je rozvoj slovní zásoby a relaxační příležitost.

Patří k ní zejména:

- Křížovky
- Hudební sudoku
- Osmisměrky
- Hudební kvízy
- Doplňovačky

4.1.1.4.2 *Motivace hrou s využitím pravidel společenských her*

Obecně platí, že společenské hry jsou určeny pro zábavu a socializaci ve skupině. Dle individuálních pravidel jednotlivých her jsou určeny pro dva a více hráčů. Lze je dělit podle způsobu hry na karetní a deskové hry. Nepostradatelná jsou pravidla, která musí být hráči dodržována. V hudební výchově jsou společenské hry tematicky využity k osvojování hudebních poznatků v logických souvislostech. Jejich prostřednictvím je usnadněn proces zapamatování a mají zároveň relaxační charakter.

K motivačním hrám s využitím pravidel společenských her patří zejména:

1. Kvíz 3 + 1 (viz Příloha č. 17)

Při této hře jsou využívána klíčová slova, která logicky patří k určitému hudebnímu tématu. Cílem hry je vyřadit ze čtyř pojmů jeden, který s ostatními tematicky nesouvisí a jeho vyloučení zdůvodnit. Tato hra je vhodná pro poslechovou hodinu typu hudební skladatel. Další možné využití *Kvízu 3+1* je při opakování učiva zaměřeném na hudební formy, hudební nástroje či slohová období.

2. Pexeso (viz Příloha č. 10)

Pexeso je karetní hra pro dva a více hráčů, která je vhodná pro všechny věkové skupiny. Slouží k procvičení paměti a soustředěnosti. Pravidla této hry lze použít v HV k vytvoření tematického pexesa s dvojicemi pojmů, které spolu souvisejí. Vyhrává hráč, kterému se podaří získat nejvíce dvojic. Karty *pexesa* lze využít i při dalších hudebních hrách. *Pexeso* s obrázky hudebních skladatelů je možné využít například při poslechu, kdy mají žáci poznat na kartičkách skladatele právě znějícího díla. Vhodné je také využít iniciativy žáků a nechat je vytvořit vlastní *pexeso*, například z hudebních pojmů, které spolu logicky souvisejí. Těmi mohou být například názvy skladeb, které budou přiřazovány k jejich skladatelům, noty k jejich názvům. Je možné vytvořit i spolu logicky související klíčová slova vztahující se k životu hudebního skladatele⁵⁵.

3. Dobble (viz Příloha č. 14)

Společenská hra *Dobble* je zaměřena především na postřeh a rychlost hráčů. Hlavním cílem je najít společný symbol na dvou kartách a co nejrychleji se všech karet zbavit. Hra začíná otočením jedné karty lícem směrem nahoru. Hráči hledají shodné symboly na svých kartách, které odpovídají symbolu na otočené kartě. Hráč, který nejdříve najde na kartách shodu, řekne název symbolu a svoji kartu položí na otočenou stranu. Pokračuje se otočením nové karty. Vyhrává ten, kdo se nejrychleji zbavil svých karet. Motivačně lze hru využít v hudební výchově například jako prostředek k ověřování názvů hudebních nástrojů.

---

⁵⁵ Viz JENČKOVÁ, Eva. Hudební portréty – Leoš Janáček. Hradec Králové: Tandem, 1997, 44 s. : ISBN 978-80-86901-93-0.

4. Trimino (viz Příloha č. 15)

Tato hra je inspirovaná společenskou hrou domino, avšak jednotlivé díly mají tvar trojúhelníku. Žáci k sobě přiřazují pojmy, které k sobě tematicky patří. Při správném řešení vznikne výsledný obrazec. Hráči tak mají okamžitou zpětnou vazbu, zda-li je jejich řešení správné. *Trimino* je možné využít například při přiřazování jmen skladatelů k jejich skladbám.

5. Kvarteto

Kvarteto je karetní hra využívající klíčová slova či obrázky, které se k sobě tematicky vztahují. Její vytvoření spočívá v tom, že se stanoví osm položek a ke každé z nich jsou vytvořena čtyři související klíčová slova. Jejím hlavním cílem je získat čtveřici karet, které spolu mají určitou souvislost. Tematicky lze kvarteta zaměřit například na portrét hudebního skladatele či hudební nástroje a karty ozvučit hudbou. Z časových důvodů se nemusí hrát během vyučování, hlavní je vytvoření čtveřic klíčových slov.

6. Riskuj! (viz Příloha č. 16)

Vědomostní hra *Riskuj!* je inspirovaná televizním pořadem. Soutěžící nebo soutěžní tým si vybírá otázky, které jsou rozděleny do tematických okruhů a seřazeny podle obtížnosti. Získané body jsou úměrné obtížnosti otázky. V hudební výchově je aplikovatelná hra *Riskuj!* při upevňování poznatků týkajících se slohového období. Ty mohou být rozděleny na oblasti hudby, výtvarného umění, módy či historicko-kulturního kontextu. Vědomostní hra *Riskuj!* má své využití také při vokálních činnostech zaměřujících se na lidové písně. V tomto případě mohou být tematické okruhy rozděleny následovně: poznej melodii lidové písně, zazpívej lidovou píseň, doplň text lidové písně, napiš tři názvy lidových písní⁵⁶, které jsou tematicky zaměřeny.

4.1.1.4.3 Motivace hrou s využitím digitálních technologií

Digitální technologie dokážou hodinu oživit a žáky aktivovat. Nejde ale pouze o práci s poznatkem, je nutné jednotlivé úkoly také vždy propojit se znějící hudbou. Další nepostradatelnou činností při využívání digitálních her je i rozhovor s žáky, jehož hlavním záměrem je zdůvodnění správnosti jednotlivých odpovědí. Výuku by měla motivace hrou s využitím digitálních technologií pouze obohacovat a nebyť její hlavním obsahem. Funkčnost

---

⁵⁶ O lásce, o městě, o počasí, v písni zazní dívčí jméno, v písni zazní chlapecké jméno.

digitálních technologií může být totiž někdy zrádná. To se může projevit například nefunkčností internetového připojení. Časová náročnost her využívající digitálních technologií je velmi individuální, záleží na počtu úkolů, které vyučující vytvoří.

Distanční výuka značně přispěla k častému využívání digitálních funkcí při vyučování, které mají především pro žáky staršího školního věku motivační charakter. Pro realizaci těchto her jsou potřebné vlastní mobilní telefony žáků a školní počítače s dataprojektorem. Jedním ze zástupců digitálních her je například aplikace *Learning Apps*, na které je možné vytvořit vlastní online hry⁵⁷ či vyhledávat hry již vyhotovené jinými pedagogy. Velmi oblíbená je též aplikace *Kahoot*, která je vhodným nástrojem k upevňování získaných informací prostřednictvím vědomostních kvízů. Výhodou této aplikace je, že nabízí širokou škálu již vypracovaných kvízů, které jsou dohledatelné na základě klíčových slov. Dalšími aplikacemi, které mohou být využitelné při hudebním vyučování, jsou například *Cram*, *Educandy*, *Wordwall*, *Nearpod*, *Quizizz*, *Mentimeter* či *Triventy*. Ve velké oblibě byly v době distanční výuky také online únikové hry. V každé z nich je připraven určitý počet úkolů, které slouží k získávání a upevňování poznatků.⁵⁸ Po splnění každého z nich se zobrazí indicie, které je nutné si poznamenávat, protože slouží jako heslo k odemknutí zámku. Tím dochází k úspěšnému vyřešení únikové hry. Jejich hlavním cílem je splnění jednotlivých úkolů, které se týkají učiva, jeho ověřování a upevňování.

Uplatnění v hudebním vyučování mohou mít i QR kódy⁵⁹ (viz Příloha č. 10). Jedná se o černobílé čtverečky, které po jejich naskenování tabletem či mobilním telefonem umožňují přístup k internetovým zdrojům, například online hrám, k poslechové ukázce, hudebním videoklipům či rozšiřujícím informacím.

4.1.2 Motivace k hudebním činnostem

Dalším druhem motivace je motivace k hudebním činnostem a zároveň také hudebními činnostmi. Motivace k hudebním činnostem je tedy cílem, ale zároveň motivačním prostředkem. Aktivita s motivačním charakterem mohou připravovat jak vyučující, tak je vhodné zapojení žáků, využití jejich schopností a talentu. Úkoly, na jejichž vytvoření se žáci aktivně podílejí, mají motivační charakter. Práci s hlasem zprostředkovávají vokální činnosti, které patří spolu s instrumentálními činnostmi k hlavním v hudebním vyučování. Vokální

---

⁵⁷ Například pexesa, spojovačky hudebních interpretů a jejich písní, vědomostní hru Milionář, křížovky, osmisměrky, doplňovačky do textů a jiné.

⁵⁸ Například vědomostní kvízy, křížovky, osmisměrky, hádanky a jiné.

⁵⁹ Zkratka QR znamená quick response, neboli rychlá odpověď.

činnosti se zaměřují na rozšíření hlasového rejstříku a upevnění správných pěveckých návyků. Hodina vokálního typu by měla být motivačně zahájena rozezpíváním, které žáky připraví na vokální projev. Důležitou součástí pěveckých činností je také intonace, kterou je možné upevňovat například pohybem ruky formou fonogestiky, intonování podle čísel (viz Příloha č. 24). Intonace je předpokladem úspěšného vícehlasu. Ten lze v hudebním vyučování realizovat formou kánonu, quodlibetu či například melodického a rytmického ostinata (Příloha č. 21). Prostřednictvím výsledků dotazníkového šetření (viz Kapitola 7) bylo zjištěno, že největším motivačním přínosem je vokální a instrumentální projev vyučujícího či žáků. Vyučující doprovází žáky při vokálním projevu na hudební nástroj a s hudebně zdatnějšími žáky zpívá vícehlasně. Je vhodné také věnovat prostor žákům hudebně nadaným a nechat je zahrát skladbu na hudební nástroj. Při vokálních činnostech lze využít hru *Kam náš hlas až dosáhne*. Tato hra zkoumá hlasový rozsah třídy. Žáci určují, o kolik tónů a oktáv se jedná a aktivně využívají poznatky z hudební teorie.

Zastoupení v hudebním vyučování mají též instrumentální činnosti. Žáci prostřednictvím hudebních nástrojů tvoří instrumentální doprovod k říkadlům, písním či poslechovým skladbám. Tímto se rozvíjí jejich rytmické citění. Instrumentálními činnostmi je ověřována schopnost čtení grafického či notového zápisu. Vyučující zjišťuje, co vše dokážou žáci staršího školního věku z not vyčíst a zaměřuje se na pojmenování not, vyjádření dynamických či tempových značení. Prostřednictvím instrumentálních činností je využíváno smyslové vnímání. Žáci zrakem sledují grafický či notový zápis a propojují ho s hrou na tělo či na hudební nástroj. Grafický part mohou vytvořit sami žáci. Je nutné žáky upozornit na dodržování určených grafických symbolů, aby byla zachována jejich jednotnost. Tato aktivita podporuje emocionalitu žáků, jelikož vybírají takové druhy hry na tělo, které zvukomalebně či tematicky vycházejí z hudebního či slovního obsahu. Hra podle grafických symbolů je průpravou ke hře podle notového zápisu. Další motivační příležitostí v poslechové hodině typu portrét hudebního skladatele je kreativní práce s nápěvkou mluvy Leoše Janáčka. Předpokladem je seznámení s Janáčkovým sběrem a zapisováním lidské mluvy do not. Poté může následovat kreativní hra s nápěvkou řeči (viz metodický postup v Příloze č. 20). V hudební výchově jsou s oblibou využívány i hudebně pohybové činnosti, jimiž žáci reagují na elementární analýzu hudebně výrazových prostředků, na zákonitosti hudebních forem, na rozlišení druhů a žánrů či hudbu slohových období. K tomu jsou využívány druhy pohybových prostředků: jemná motorika prstů, rytmická hra na tělo, stylizovaná chůze (Příloha č. 2), fonogestika, pantomimické a taneční prostředky.

5 Modelové příklady motivací v hudební výchově

V této kapitole jsou uvedeny modelové příklady, které se zaměřují na využití motivace v hodinách hudební výchovy na 2. stupni základních škol. Ty jsou vzorovými šablonami pro vytvoření nových učebních pomůcek a mohou sloužit jako inspirace pro pedagogickou veřejnost. Vyučující může individuálně zohlednit náročnost úkolů vzhledem k věku a znalostem svých žáků. Každý modelový příklad byl strukturován se zaměřením na charakteristiku, cíl, postup a využití. Motivují osvojování nových hudebních poznatků, podporují jejich získávání a zapamatování a zároveň se zaměřují na kreativitu žáků. Všechny modelové příklady byly ověřeny v praxi s žáky staršího školního věku.

Následující modelové příklady patří k těm nejefektivnějším. *Ich forma* je motivována operou *Rusalka* Antonína Dvořáka. Žáci mají za úkol rozpoznat druhy zpěvních hlasů. *Tiskařský šotek* je modelový příklad, prostřednictvím kterého se žáci učí pracovat s chybou a ověřovat si informace z různých zdrojů. *Spirálová omalovánka* Clauda Debussyho využívá motivaci vizuální. Prohlubuje jemnou motoriku žáků a své využití má především při poslechových činnostech. *Hudební slepá mapa* poslechem žáky seznamuje s hymnami evropských států. Využita je zde motivace verbální, díky které je možné rozpoznání jazyka dané hymny. Tento modelový příklad je integrativně zaměřen, protože využívá cizích jazyků a zeměpisné poznatky. Soutěžním televizním pořadem je inspirováno vytvoření modelového příkladu *Riskuj!*, který motivačně iniciuje ověřování poznatků žáků například z období renesance. *Trimino* má též motivační charakter, jelikož využívá motivaci hrou s využitím pravidel společenských her. Digitální motivací je inspirován modelový příklad *Facebookový profil hudebního skladatele*. *Grafický part* je zaměřen na motivaci k hudebně pohybovým, instrumentálním a poslechovým činnostem.

5.1 Ich forma: Zpěvní hlasy z opery *Rusalka*

Charakteristika

Termín *ich forma* označuje způsob vyjádření děje, situace či charakteristiky, a to v první osobě jednotného čísla. S tímto termínem se žáci setkávají především v hodinách českého či cizího jazyka, proto se tímto motivačním příběhem realizují mezipředmětové vztahy. Při přenosu *ich formy* do hudebního kontextu je motivačním základem personifikace.

Cíl

Hlavním cílem tohoto motivačního příběhu je získávání, opakování a upevňování hudebních i mezipředmětových poznatků zábavnou formou. Motivačně je podporována schopnost vyhledávání a zpracování poznatků. Vede žáky k tomu, aby dokázali rozlišit podstatnou informaci od zajímavého detailu. Dalším cílem je koordinovanost a spolupráce ve skupině, což vede k posílení týmové spolupráce žáků a celé třídy.

Postup

Na začátku vytváření motivační *ich formy* vyučujícími či žáky staršího školního věku je důležité vyhledání klíčových pojmů, termínů i rozšiřujících informací, které mají motivační charakter. Dalším krokem je uspořádání pojmů do logických souvislostí. Velmi důležitá je jejich návaznost, která napomáhá k zasazení informací do kontextu. Nejlépe se tvoří *ich forma* podle osnovy z určitých témat například skladatelské osobnosti: dětství, mládí, hudební vzdělání, inspirační zdroje, přátelé a hlavní dílo.⁶⁰ Při tvoření *ich formy* hudebních nástrojů vycházíme například z personifikace, materiálu, barvy či využití.⁶¹ Jako obecný princip platí to, že v *ich formě* musí zaznít podstatné informace spolu se zajímavým detailem. Mělo by se jednat o stručnou, přesnou a pokud možno i humornou charakteristiku. Zpracovaný text *ich formy* je poté čten ve skupince či ve dvojici a ostatní se na základě charakteristiky snaží zjistit, o jaký hudební nástroj, osobnost, hudební kapelu či hudební formu aj. se jedná. Vhodné je i střídání žáků při čtení. Třída slyší různé barvy hlasů svých spolužáků a předčítání se nestane monotónním. Tato charakteristika má význam i jako verbální motivace.

Využití

Ich forma je motivačně využitelná při opakování různých témat. Může to být například charakteristika hudebního nástroje, hudebního skladatele, hudební skupiny, hudební formy, slohového období, zpěváka či hlasu operního zpěváka/zpěvačky aj.

⁶⁰ Dle návrhu Evy Jenčkové, viz JENČKOVÁ, Eva. *Hudební portréty - Leoš Janáček*. Hradec Králové: Tandem, 1997. 44 s. ISBN 978-80-86901-93-0.

⁶¹ Viz JENČKOVÁ, Eva. *Hudební nástroje se představují*. Hradec Králové: Tandem, 2019, 52 s: ISBN 978-80-86901-78-7.

5.2 Tiskařský šotek: *Bedřich Šlehačka*

Charakteristika

Modelový příklad *Tiskařský šotek* je určen k ověřování hudebních poznatků. Jedná se o práci s textem, ve kterém jsou účelně chybně zaměněné faktické informace.

Cíl

Cílem je rozpoznání faktických chyb a jejich následná oprava. Žáci se tak naučí ověřovat, zpracovávat a vyhledávat informace. To rozvíjí jejich logické myšlení, upevňuje již získané vědomosti a prohlubuje mezipředmětové vztahy. Žáci pracují s odbornou terminologií a různými zdroji. Cílem této aktivity je, že se žáci učí pracovat s chybou a nevnímají ji negativně.

Postup

Žákům jsou rozdány texty s chybami a jejich úkolem je opravit faktické údaje. Aktivita je vhodná k opakování již známého učiva. Nabízí se i možnost využití digitálních technologií v hodinách hudební výchovy, kdy si žáci mohou ověřit či vyhledat určité informace na svých smartphonech, tabletech, noteboocích či školních počítačích.

Využití

Aktivita *Tiskařský šotek* může být využita při ověřování hudebních poznatků. Je přínosná při opakování učiva. Lze ji zařadit například do hodin typu portrét hudebního skladatele, kdy žáci mají za úkol pracovat s faktickými údaji ze života umělce.

5.3 Spirálová omalovánka: *Claude Debussy*

Charakteristika

Spirálová omalovánka může sloužit v hodinách hudební výchovy jako motivace vizuální. Její vytvoření je možné na webové stránce [www. spiralbetty.com](http://www.spiralbetty.com), kam se nahraje fotografie, z které lze následně vytvořit omalovánku – např. spirálová omalovánka portrétu hudebního skladatele. Vytvoření omalovánky je zde bezplatné, a navíc pro uživatele velmi snadné a rychlé.⁶²

Cíl

Cílem spirálové omalovánky je především rozvoj koncentrace, trpělivosti, kreativity a jemné motoriky žáků. Zároveň je využitelná k aktivnímu poslechu hudby. Díky vybarvování žáci zvyšují koncentraci.

Postup

Žákům je rozdána spirálová omalovánka k vybarvení spirály mezi liniemi. Nejlepšího výsledku lze dosáhnout tak, že spirály od středu vybarvujeme černou tenkou tužkou, pastelkou či fixem. Při pečlivém vybarvování se začne objevovat portrét hudebního skladatele. K této aktivitě lze žákům do podkresu pustit dílo skladatele, jehož portrét vybarvují.

Využití

Při této aktivitě se nabízí využití mezipředmětových vztahů s výtvarnou výchovou. Impresionismus je umělecký směr, který se výrazně promítl právě do výtvarného i hudebního umění. Proto je vhodné pro spirálovou omalovánku využít například portrét Claude Debussyho, který tento umělecký směr zastupuje. Výsledek ve formě vymalované spirálové omalovánky může být použit jako dekorace třídy či školy. Při realizaci tohoto modelového příkladu je nutné počítat s jeho časovou náročností.

---

⁶² Existují publikace, ve kterých jsou spirálové omalovánky již vyhotovené např. *Thomas Pavitte: Spiroglyphics – Rockové hvězdy*.

5.4 Slepá hudební mapa: *Národní hymny*

Charakteristika

Modelový příklad *Slepá hudební mapa* je zaměřen na poslech národních hymen evropských států. Rozvíjí národní citění a vlastenectví. Využívá mezipředmětových vztahů.

Cíl

Žáci jsou prostřednictvím této aktivity seznámeni s významem státních hymen. Cílem je sluchem rozpoznat hymny vybraných evropských států a ty po poslechu zvýraznit na mapě. Zároveň se žáci učí rozpoznat cizí jazyk.

Postup

Žákům je rozdána slepá mapa. Vyučující pustí ukázkou určité hymny. Lze využít playlist, který je pro učitele již vytvořen na YouTubeové kanále. Úkolem žáků je barevně vyznačit stát, jehož hymnu právě slyší. Každý stát má přidělenou určitou barvu.⁶³

Využití

Vzhledem k integrativnímu charakteru tohoto modelového příkladu lze *Slepou hudební mapu* využít také v zeměpisu či občanské výchově.

---

⁶³ Playlist se získá naskenováním QR kódu, který je uveden u modelového příkladu.

5.5 Riskuj! – Renaissance

Charakteristika

Modelový příklad byl motivován pravidly české televizní soutěžní hry *Riskuj!*. Tuto hru lze motivačně zařadit i do výuky hudební výchovy. Otázky jsou rozděleny do čtyř okruhů s různou obtížností. Čím více je otázka obtížnější, tím lze správnou odpovědí získat více bodů.

Cíl

Cílem hry je žáky motivovat k ověření, vyvození a upevňování hudebních poznatků. Práce ve skupinkách podporuje a posiluje kooperaci žáků ve třídě a rozvíjí jejich komunikační dovednosti. Hlavním cílem této soutěže je reagovat co nejrychleji a správně.

Postup:

Třída je rozdělena na čtyři soutěžní týmy, které si určí vlastní název. Ten je inspirován učivem, na které je kvíz zaměřen (například Harantíci, Leonardi aj.) a je napsán na tabuli. Každý tým si zvolí kapitána, který je jeho mluvčím, a po domluvě v týmu vybírá okruh témat a výši bodů, které lze získat. Mezitím vyučující na tabuli připraví tabulku s tématy a body, ze které si žáci vybírají (například okruh Všeználek za 300 bodů). Vyučující třídě přečte otázku, která přísluší vybranému políčku. Při správné odpovědi vyučující připiše body týmu a na tabuli vyškrtně jimi vybrané políčko. V případě, že tým nezná odpověď na položenou otázku, může být otázka nabídnuta ostatním týmům. Vítězí tým s nejvyšším počtem získaných bodů.

Využití

Hra je aplikovatelná na nejrůznější hudební témata. Zároveň je využitelná při opakování učiva a upevňování hudebních poznatků. Při vytváření hry *Riskuj!* je užitečná zkušenost s tvorbou přesné formulace otázek a rozlišení jejich obtížnosti.

5.6 Trimino: Hudební skladatelé a jejich díla

Charakteristika

Trimino je motivační edukační hra, která je inspirovaná dominem. Na rozdíl od domina se skládá z trojúhelníků. *Trimino* lze vytvořit na německé webové stránce www.schule.paul-matthies.de. V rubrice *Triminotyp* je možné vybrat konkrétní počet trojúhelníků, který má obrazec obsahovat (9, 12, 24). Podle vybraného počtu trojúhelníků vznikne výsledný obrazec (trojúhelník, pěticípá hvězda, šestiúhelník). V *Schriftfarbe* a *Eckfarbe* lze nastavit barvu písma a barvu trojúhelníků. Poté se klikne na *Begriffe eingeben*, kam vyučující vepíše pojmy, které k sobě patří. Pro vytvoření *trimina* je nutné kliknout na *Trimino erstellen*. Vznikne tak soubor ve formátu PDF, který je třeba po tisku ještě rozstříhat.

Cíl

Cílem *trimina* je ověřování získaných poznatků. Rozvíjí zároveň jemnou motoriku žáků. Pokud jejich prvotní řešení není úspěšné, učí je hra pracovat s chybou a posiluje jejich trpělivost.

Postup

Na každé straně trojúhelníku je napsán pojem. Úkolem žáků je přiřadit k pojmu druhý trojúhelník tak, aby se setkaly pojmy, které k sobě patří. Pokud jsou všechny trojúhelníky k sobě správně přiřazeny, vznikne obrazec trojúhelníku, pěticípé hvězdy či šestiúhelníku (podle celkového počtu trojúhelníků). Pokud jejich řešení není správné, výsledný obrazec nevznikne. Žáci tak mají okamžitou zpětnou vazbu a vědí, zda-li pojmy k sobě správně přiřadili. *Trimino* je možné skládat samostatně, ve dvojicích či skupinkách.

Využití

Motivaci hrou *trimino* lze využít při opakování poznatků. Díky okamžité zpětné vazbě žáci vědí, zda-li vše správně pochopili a zapamatovali si učivo. Využití *trimina* se nabízí nejen v hodinách hudební výchovy, ale i při výuce cizích jazyků k upevnování slovní zásoby.

5.7 Projektová výuka: *Facebookový profil hudebního skladatele*

Charakteristika

Digitální technologie jsou žákům na 2. stupni velmi blízké, proto jsou zajímavým motivačním námětem pro projektovou výuku. Žáci výtvarně zpracují informace o životě hudebních skladatelů.

Cíl

Cílem této aktivity je rozvoj dovednosti vyhledávat a zpracovávat informace prostřednictvím digitálních technologií či knižních publikací. Dalším pozitivním aspektem je rozvoj kreativního myšlení a komunikačních dovedností. Žáci ve skupince výtvarně zpracují facebookový profil hudebních skladatelů.

Postup

Třída je rozdělena na dvou až čtyřčlenné skupinky. Každá z nich obdrží čtvrtku a vylosuje si fotografii hudebního skladatele, kterému facebookový profil výtvarně zpracuje. Všechny informace si žáci sami vyhledávají pomocí digitálních technologií či knižních publikací.

Projekt obsahuje následující položky

- Profilový obrázek
- Koho by mohl mít skladatel v přátelích?
- Kdy by slavil narozeniny?
- Kde skladatel žil?
- Jakou hudbu poslouchal? (jeho dílo)
- Jaké statusy by si mohl napsat?
- Jaké záliby skladatel měl?

Pomůcky: čtvrtky formátu A3, vytisknuté obrázky hudebních skladatelů, každý o přibližném rozměru 10x10 cm (profilová fotografie), digitální technologie pro vyhledávání informací (mobil, notebook, tablet, PC), různé knižní publikace o hudebních skladatelích (encyklopedie, učebnice, aj.), výtvarné pomůcky (pastelky, fixy, nůžky, lepidlo, aj.)

Využití

Vytvoření facebookového profilu hudebního skladatele je jednou z možností při poslechové hodině typu portrét hudebního skladatele. Tuto aktivitu lze využít i v jiných předmětech. Další možností je vytvoření osobní korespondence skladatele například s rodinnými příslušníky či jinými umělci.

5.8 Grafický part: *Proč bychom se netěšili*

Charakteristika

Grafický part je využitelný v přednotovém stádiu a je vhodnou přípravou ke čtení notového zápisu. Každý grafický symbol je znázorněn určitým druhem rytmické hry na tělo nebo hrou na hudební nástroj. Grafický part je realizován na znějící hudbu v reakci na dominantní výrazové prostředky. Nejdříve se žáci učí orientovat ve znacích, poté následuje rytmická hra na tělo. Z hlediska orientace v notovém zápisu je nejnáročnějším stadiem hra na hudební nástroje, jelikož je nutné reagovat hrou na konkrétní grafický znak. Sbor *Proč bychom se netěšili* z komické opery *Prodaná nevěsta* je vhodnou ukázkou pro zpracování do grafického partu.

Cíl

Cílem je seznámení se sborem *Proč bychom se netěšili* z komické opery *Prodaná nevěsta* Bedřicha Smetany. Tento sbor je vhodný pro vytvoření grafického partu a následnému spojení pohybových a instrumentálních činností žáků.

Postup

Nejdříve žáci poslouchají hudební ukázkou *Proč bychom se netěšili* s navazujícím motivačně analytickým dialogem o emocích a výrazových prostředcích. Následně jsou žáci seznámeni s grafickými symboly, hrají podle nich na tělo a poté na hudební nástroje nejprve v pomalém tempu bez hudebního doprovodu. Náročnějším úkolem je hra na rytmické nástroje se znějící hudební ukázkou.

Využití

Grafický part je využitelný jako motivační prostředek v komplexu hudebních aktivit. Důležité je, aby skladba měla pravidelně členěnou hudební formu a byla v pomalejším tempu. Žáci si mohou také vytvořit svůj grafický part, nejdříve na lidové či umělé písni. Je vhodné dodržovat jednotnou znakovou symboliku, aby nedocházelo při instrumentaci k záměnám. Prostřednictvím grafických partů je podporováno propojení smyslového vnímání a pohybové koordinace. Skladba je vhodná k učení polkového kroku.

5.9 Rytmický part: P. I. Čajkovskij: Louskáček – *Pochod*

Charakteristika

Rytmický part je přirozeným pokračováním grafického partu. Hra dle rytmičského partu prohlubuje smyslové vnímání, jelikož je propojena s rytmičskou hrou na tělo či hrou na hudební nástroje.

Cíl

Prostřednictvím rytmičského partu jsou žáci seznámeni s *Pochodem* z baletu *Louskáček*. *Rytmický part* je pro žáky přípravou na čtení notového zápisu. Jedním z hlavních cílů je rozvoj koordinace pohybu žáků formou hry na hudební nástroje a rozvoj rytmičského cítění.

Postup

Žáci jsou seznámeni s dějem baletu *Louskáček*. Prezentace tohoto díla je prokládána hudebními ukázkami. K té patří i *Pochod* z baletu *Louskáček*, který žáci instrumentálně doprovodí. Návčik rytmičského partu je nejdříve v pomalém tempu. Poté se instrumentální činnosti spojí s hudební ukázkou.

Využití

Při realizaci tohoto modelového příkladu je možné využít také audiovizuální motivaci formou sledování a napodobování stylizované chůze. *Rytmický part* je vhodné využít při prezentaci baletu či díla ruského skladatele Petra Iljiče Čajkovského v hudebním vyučování.

5.10 Rytmická partitura: Formový půdorys fugy: Jaroslav Herden – *Skákal pes*

Charakteristika

Rytmická partitura *Skákal pes* je instruktivní příklad formového půdorysu trojhlasé fugy. Ta je určena k rytmicke deklamaci s využitím lidové písně. V rytmicke partituře jsou přehledně znázorněny části fugy (expozice-provedení-těsna-závěr), proto lze partituru motivačně využít pro prezentaci této hudební formy ve výuce.

Cíl

Prostřednictvím rytmicke partitury jsou žáci seznámeni s fugou. Zároveň dokážou určit jednotlivé části ve vnitřní struktuře trojhlasé fugy. Při jejím nácviku se žáci také učí orientovat v rytmicke zápisu. Tuto dovednost mohou využít následně při nácviku vícehlasu.

Postup

Nejdříve jsou rytmicky deklamována slova podle zápisu jednotlivých hlasů. Poté následuje kombinace rytmicke deklamace spolu s rytmickou hrou na tělo. Při úspěšném zvládnutí této činnosti žáci podpoří rytmickou deklamaci hrou na hudební nástroje.

Využití

Nácvik rytmicke partitury lze motivovat poslechem barokní fugy. Žáci staršího školního věku jsou tak motivačně seznámeni s hudebními znaky baroka. To je přínosné při porozumění hudební formy, kterou následně dokážou snadněji interpretovat. Motivačně lze fugu také obohatit rytmickou hrou na tělo: 1. hlas – tleskání, 2. hlas – podupy, 3. hlas – pleskání.

5.11 Intonační hry s využitím čísel

Charakteristika

Intonace je základem hudební teorie a je důležitou součástí při celkovém hudebním rozvoji žáků. Hry při nácviku intonace motivačně pracují s čísly a jsou často využívány v hudebním vyučování zaměřeném na vokální činnosti. Jednotlivá čísla představují pořadí tónů určité stupnice a podle nich žáci intonují. Tyto hudební hry jsou vhodnou přípravou pro nácvik vícehlasu.

Cíl

Prostřednictvím her, které využívají pro intonaci čísla, je motivačně rozvíjena hudební představivost a tonální citění. Nepostradatelnou součástí těchto motivačně zaměřených her je orientace v durových a mollových stupnicích.

Postup

Vyučující s žáky nejdříve zopakuje tónové řady durové stupnice. Nácvik lze podpořit zopakováním opěrných písní. Nácvik intonace intervalu lze vyvodit z nácviku příslušné písně. Žáci si zapamatují její začátek a podle něj pak dokážou správně intonovat interval, se kterým se setkávají v notopisu.

Využití

Náročnost intonačních her lze zvyšovat zařazením mollových stupnic či zaměňováním rytmického modelu. Dále je možné vyvodit novou píseň pouze na základě číselného zápisu. Lze propojit nácvik intonace s vytvořením matematických příkladů, které se následně intonují prostřednictvím čísel symbolizujících určitý stupeň ve stupnici.

6 Motivační zdroje v hudební výchově na 2. stupni základní školy

Pro předmět Hudební výchova na 2. stupni ZŠ je využívání různých druhů motivace pedagogy důležitou součástí vyučovacího procesu, neboť strategicky zvolená účinná motivace přispívá k jeho efektivitě. Především iniciuje potřebný zájem žáků staršího školního věku o tematicky rozmanité učivo ze světa hudby, aktivizuje jejich pozornost a soustředění při osvojování hudebních poznatků, podporuje zdokonalování hudebních činností a celkově posiluje zejména klíčovou kompetenci k učení.

V hodinách hudební výchovy mohou vyučující čerpat motivační podněty z různých zdrojů (viz Kapitola 6). Nejpohotovějším zdrojem motivací pro pedagogy i žáky jsou učebnice hudební výchovy pro příslušné ročníky, dále též tzv. alternativní učebnice (viz Kapitola 6.1.2). Vzhledem k tématu této diplomové práce může být evidování motivací v těchto učebnicích podnětem k aktuálnímu přehledu motivačních zdrojů a druhů motivací.

6.1 Učebnice hudební výchovy pro 2. stupeň základní školy

Tematické učivo v učebnicích HV pro jednotlivé ročníky je určeno Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Učebnice obsahují písňový repertoár a základní informace o skladatelích a jejich dílech. Vzhledem k motivační efektivitě by měly být základní informace i zajímavé detaily jako učivo stručné. Zároveň by však měly v návaznosti na tyto informace poskytovat motivační pokyny k funkčnímu osvojování a zapamatování potřebných poznatků žáky formou kreativních her (viz Kapitola 4.1.1). Pro žáky staršího školního věku je kromě zpěvu důležitou hudební činností poslech hudebních děl. Aby tato činnost měla formativní účinek na hudební i osobnostní rozvoj žáků, je žádoucí využít různé druhy motivací, zejména kreativní hry s hudebními poznatky, které rozvíjejí hudební myšlení žáků včetně jejich logického vnímání mezioborových souvislostí. Vzhledem k tomu, že tento integrativní přístup k učivu má pro žáky výrazný motivační efekt nejen v hudební výchově, ale i v dalších předmětech, je žádoucí, aby učebnice pro tuto věkovou skupinu obsahovaly dostatek motivačních podnětů.

6.1.1 Motivace v základní řadě učebnic pro hudební výchovu na 2. stupni ZŠ

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 6. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY⁶⁴

Z hlediska motivačních podnětů lze v učebnici pro 6. ročník nalézt motivace literární, vizuální a motivace lidovými tradicemi. Téměř v každé kapitole se vyskytuje tematická část *Námět na činnost*. Ta sice souvisí s probíraným učivem, ale není konkrétní, protože se jedná pouze o doporučení hudební činnosti, k realizaci chybí metodický postup. Pro žáky tedy není dostatečným motivačním prostředkem. V učebnici se nejčastěji vyskytují vizuální motivace, především portréty hudebních skladatelů⁶⁵. Každá kapitola je věnována určitému tématu, které je motivačně obohaceno obrázky. Například v kapitole *Když se sejdou housle s basou*, která je zaměřena na hudební nástroje v lidové hudbě, je znázorněna lidová kapela ve formě drobné kresby. V učebnici není dostatečně zastoupena motivace k poslechovým činnostem. V publikaci je vždy uveden pouze odkaz k doporučenému poslechu. Nejsou zde obsaženy ani náměty k hudebním činnostem, přestože je v kapitolách avizuje název tematických částí.

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 7. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY⁶⁶

Učebnice HV pro 7. ročník má z hlediska sledování druhů motivace stejnou koncepci jako učebnice pro 6. ročník. Ani v této učebnici není motivace dostatečně zastoupena. Nejčastější motivací, která se v učebnici vyskytuje, je motivace vizuální, která pomáhá žákům tematické učivo konkretizovat. Oproti učebnici pro 6. ročník je zde však méně portrétů hudebních skladatelů, i když poslechu hudby přibývá. Učebnice obsahuje například fotografii lidové tradice vynášení smrtky či digitálního nahrávacího studia. V případě druhé fotografie se jedná se o podnět k učivu o populární hudbě, souvisí se zájmy žáků staršího školního věku. Vyskytují se zde i drobné tematické kresby⁶⁷. Celkově lze konstatovat, že zohlednění funkční motivace je v této učebnici opomenuto. Využití výše uvedených motivačních podnětů záleží tedy na následném kreativním uchopení pedagogy.

⁶⁴ CHARALAMBIDIS, Alexandros, HURNÍK, Lukáš, ČISAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. Hudební výchova pro 6. ročník základní školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2013. 128 s.: ISBN 80-7235-296-2.

⁶⁵ Například Josefa Myslivečka, Leoše Janáčka, Petar Iljiče Čajkovského, Sergeje Prokofjeva či Josefa Suka.

⁶⁶ CHARALAMBIDIS, Alexandros, ČISAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. Hudební výchova pro 7. ročník základní školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2011. 152 s. ISBN 80-7235-297-0

⁶⁷ Autorem drobných kreseb, které přibližují učivo, je Václav Hraba. Vyobrazeny jsou například varhany či operní pěvec.

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 8. ROČNÍK⁶⁸

V úvodu k učebnici pro 8. ročník autoři seznamují žáky s obsahem předmětu hudební výchova formou verbální motivace k hudebnímu vzdělávání. Pro tuto učebnici jsou charakteristické dlouhé výkladové texty. Učivo je encyklopedicky rozsáhlé a pro žáky 8. ročníků příliš podrobné, čímž obsahově ztrácí motivační charakter. Tematická část *Námět na činnost* je zde mnohem lépe zpracovaná, než tomu je v učebnici pro 6. ročník. Zde autoři žákům zadávají metodické pokyny k hudebním činnostem, například k inscenaci pravěkého obřadu či ke hře na hudebního skladatele 20. století.

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 9. ROČNÍK⁶⁹

Ani v učebnici HV pro 9. ročník není využita motivace v potřebné míře. Převažují dlouhé výkladové texty. Zastoupena je opět pouze vizuální motivace. Jsou zde fotografie například Jiřího Šlitra, Jiřího Suchého, Karla Gotta či Michaela Kocába, kteří jsou v učebnici prezentováni jako představitelé nonartifciální hudby 20. století. S využitím jejich fotografií lze s žáky vést motivační rozhovor například o dobové módě či historicko-kulturním kontextu. V této učebnici jsou rovněž tematické části *Námět na činnost*. V nich je sice metodický postup uveden, ale opět záleží na vyučujících, jak *Námět na činnost* pro žáky motivačně zpracují.

HUDEBNÍ VÝCHOVA: UČEBNICE PRO 6. – 7. ROČNÍK ZÁKLADNÍCH ŠKOL A ODPOVÍDAJÍCÍ ROČNÍKY VÍCELETÝCH GYMNÁZIÍ⁷⁰

Tato učebnice byla vydána v roce 2013, její zpracování je pro žáky atraktivní a motivační.⁷¹ V učebnici jsou barevné fotografie a kreslené ilustrace. Hlavním záměrem této učebnice není pouze seznámení žáků s klasickou hudbou, ale zároveň i činnostní poznávání hudebního světa.⁷² Jako literární a zároveň vizuální motivaci zde autoři využili komiksy,

⁶⁸ CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. Hudební výchova pro 8. ročník základní školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2005. 152 s. ISBN 80-7235-298-9

⁶⁹ CHARALAMBIDIS, Alexandros, PILKA, Jiří, CÍSAŘ, Zbyněk. Hudební výchova pro 9. ročník základní školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2011. 128 s. ISBN 80-7235-310-1.

⁷⁰ ŠEDIVÝ, Jakub, ROHLÍKOVÁ, Lucie. Hudební výchova: učebnice pro 6. a 7. ročník ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013. 88 s. ISBN 978-80-7238-901-8.

⁷¹ V roce 2015 získala učebnice Hudební výchova pro 6. a 7. ročník zlatou medaili na mezinárodním knižním veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem jako nejlepší učebnice pro základní školy v Evropě.

⁷² Velkou výhodou této učebnice je možnost zakoupení její online verze. Ta je obsahově shodná s tištěnou verzí, ale navíc nabízí interaktivní zpracování všech témat, což vede k efektivnějšímu upevnění znalostí žáků. Online aplikace v žácích může vzbudit zájem o dané téma a motivovat je k prohloubení jejich znalostí. V online verzi jsou k dispozici pexesa, kvízy, poslechové skladby, videoukázky, odkazy na zajímavé webové stránky, které se vztahují k učivu či například texty, které doplňují tištěnou verzi učebnice.

kteří žákům přibližují reálné hudební dění. Například velmi zdařilá je kapitola *Kam za hudbou v průběhu roku*. Autoři zde přibližují významné hudební události a snaží se vyjít vstříc jak příznivcům klasické hudby (festivaly Pražské jaro, Smetanova Litomyšl), tak i nonartificiální hudby (festivaly Rock for people, Colours of Ostrava). Nezapomněli ani na významné hudební soutěže (Český slavík či Ceny Grammy). Tato kapitola iniciuje zájem žáků o kulturní dění a je pro ně motivací k návštěvě kulturních akcí.

6.1.2 Motivace v alternativních učebnicích hudební výchovy na 2. stupni ZŠ

Alternativní učebnice hudební výchovy jsou rozšiřujícím doplňkem učebnic základní řady. Obvykle jsou zaměřeny na činnostní i poznatkové prohloubení zvoleného tématu. Nejsou určeny pouze pro jeden ročník, ale obsahují širší výběr učiva pro více ročníků, aby si vyučující mohli vybrat učivo odpovídající aktuálním hudebním dispozicím žáků. V souvislosti s tím bývají v alternativních učebnicích preferovány různé druhy motivace.

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 5. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY (HUDEBNÍ DÍLNA I.)⁷³

Učebnice je zaměřena především na zážitkové poznávání výrazových prostředků hudby, které je motivačně zpracováno například formou doplňovaček, kvízů nebo hudebních her. Autoři velmi dobře připravili kapitolu *Hrajeme si s rytmem*. Jako motivační soutěž lze z učebnice využít hru *Hledáme názvy písní*. Žákům je předložena nabídka deseti písní, která rozpoznávají pouze na základě rytmických notových hodnot. Toto lze v hodině realizovat přímo podle rytmického zápisu nebo lze úkol obměnit a žákům rytmus vyťukat. Žáci tak píseň poznávají pouze na základě poslechu. Dále je v učebnici zastoupena motivace literární *Říkadla jako muzika*. Tu lze využít k následující aktivitě žáků, kteří mají za úkol zapsat nejpřirozenější rytmus několika říkadel. To rozvíjí jejich rytmické citění a schopnost používat notové písmo. Motivační charakter má i realizace hudebně dramatického představení. V této učebnici je zpracována pohádka Františka Hrubína *Zvířátka a loupežníci*. Při její přípravě lze využít motivaci literární, motivaci pohybem, motivaci vizuální, motivaci vokálním či instrumentálním hudebním projevem. Výtvarnou motivací při této aktivitě je pro žáky příprava kostýmů a scénografie. Závěrečné vystoupení interpretované hudební pohádky je pro žáky důležitou motivací ke vzájemné muzické spolupráci a k vlastní seberealizaci (viz Kapitola 3.3). Zároveň je pro ně i vzhledem do složek integrativního celku a zkušeností organizační.

⁷³ KOLÁŘ, Jiří, ŠTÍBROVÁ, Ivana. Hudební výchova pro 5. ročník základní školy (hudební dílna I.). Úvaly: Jinan, 1995. 95 s.

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 6. ROČNÍK ZÁKLADNÍ ŠKOLY⁷⁴

Originálním rozšiřujícím klíčovým tématem této učebnice autorů Jiřího Koláře a Ivany Štíbrové je tvořivá intonace. S ohledem na motivaci je zde různorodé zastoupení motivačních podnětů. Například motivace vizuální, motivace literární, motivace pohybová či motivace formou hry a soutěže. Motivační prvky mají i křížovky či poznatkové hry 3+1. Již na úvodní straně je houslový klíč, který je složen z různých vlajek, a slouží jako motivace vizuální. To může být pro žáky i učitele nápovědou, že se učebnice zaměřuje na hudbu různých států světa a je tak impulzem k hudebním i nehudebním činnostem. Učebnice je ilustrovaná nejen drobnými kresbami⁷⁵, ale jsou zde zařazeny i obrazy světových malířů⁷⁶. Do druhů vizuální motivace lze zařadit též mapy, které žákům pomáhají lépe se zeměpisně zorientovat v souvislosti s tematickým učivem. Tímto jsou rozvíjeny i mezipředmětové vztahy – hudební výchova a zeměpis. V učebnici je zastoupena i motivace literární prostřednictvím básní a říkad, jež mají žáci deklamovat či melodizovat. Motivační efekt má i rozhlasová minipovídka, kterou žáci mohou zvukomalebně doprovodit pomocí bicích nástrojů. Autoři zde dávají žákům podnět k vytvoření vlastní minipovídky, ke které by mohli rovněž vytvořit improvizovaný zvukomalebný doprovod. V učebnici je využita také ukázka z knihy Karla Čapka *Cesta na sever*. V každé kapitole je výklad, který není rozsáhlý, obsahuje vždy podstatné informace a je obohacen o zajímavý faktografický detail. Zastoupena je i pohybová motivace formou fonogestiky, která žáky vede k přesné intonaci. Autoři odkazují na hudební ukázky, které by si měli žáci poslechnout. K poslechovým činnostem je přiřazen vždy stručný výklad. Motivační impulz zde mají hlavně hry.⁷⁷ Motivační záměr má i *Velká vánoční soutěž*, která se skládá ze tří uměleckých oblastí: hudební, výtvarné a literární. Jejím hlavním cílem je propojení mezipředmětových vztahů a rozvíjení vztahového myšlení žáků, vnímání souvislostí a kontrastů.

---

⁷⁴ KOLÁŘ, Jiří a Ivana ŠTÍBROVÁ. Hudební výchova pro 6. ročník základní školy: (hudební dílna II.). Úvaly: Jinan, 1997, 111 s.

⁷⁵ Učebnici ilustrovala Ester Polcarová.

⁷⁶ Například Henriho Matisse, Li Kerana, Eduarda Muncha, Raffaela, Vincenta van Gogha, Edouarda Moneta a Augusta Renoira.

⁷⁷ Například Hra pro začínající textaře, Hra pro pokročilejší textaře, Hra na skladatele a jiné.

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 7. ROČNÍK⁷⁸

Alternativní učebnice pro 7. ročník obsahuje motivační náměty, které jsou v hudebním vyučování využitelné. Lze předpokládat, že nejvíce lákavá může být pro žáky kapitola *Mutace a rap*. Autor verbální motivací nejdříve žáky s tématem seznámí. Dále jsou zde připraveny úkoly vztahující se právě k tomuto tématu.

Příklad⁷⁹: *Pokuste se takový rapový sled sami napsat a reprodukovat jej.*

I když tato učebnice byla publikována v roce 1995, dosud může vyučující i žáky inspirovat k další práci ve třídě. V učebnici je například zařazena kapitola *Malé skladatelské profily*. V ní jsou žáci seznámeni s životopisnými daty hudebních skladatelů. Medailonek o životě umělců a jejich hudebním přínosu je vždy ilustrován černobílým portrétem skladatele, který slouží jako vizuální motivace.

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 8. ROČNÍK⁸⁰

Učebnice pro 8. ročník základní školy je rozdělena na dvě části. První se intenzivně věnuje folklóru a lidové hudbě. V učebnici je text s integrativní vazbou na toto téma. Verbální motivace přibližuje zvyky a lidové tradice určitého území. Chybí zde ale vizuální motivace ve formě map, která by žákům pomohla při zeměpisné orientaci. Druhá část učebnice se zabývá hudbou 20. století. Kapitoulou *Válka, politika, umění* přibližuje žákům společenská témata této doby verbální motivací. Ta žáky seznamuje s kulturním a společenským vývojem ve 20. století. Verbální motivace je využívána i v úkolu pro žáky. Ten je nabádá k hledání nových slov, které přineslo 20. století. Vizuální motivace jsou v učebnici ve formě černobílých fotografií interpretů jazzové a populární hudby, nových instrumentálních nástrojů, například syntetizátorů, karikatur interpretů populární hudby a kreseb⁸¹.

---

⁷⁸ BRABEC, Jindřich. Hudební výchova pro 7. ročník: vybrané kapitoly. Úvaly: Jinan, 1996. 75 s.

⁷⁹ BRABEC, Jindřich. Hudební výchova pro 7. ročník: vybrané kapitoly. Úvaly: Jinan, 1996. s. 13

⁸⁰ BRABEC, Jindřich, ŠTÍBROVÁ, Ivana. Hudební výchova pro 8. ročník: vybrané kapitoly. Úvaly: Jinan, 1999. 78 s.

⁸¹ Například kresba *Pianista v extázi* francouzského grafika Jeana Cocteaua,

viz BRABEC, Jindřich, ŠTÍBROVÁ, Ivana. Hudební výchova pro 8. ročník: vybrané kapitoly. Úvaly: Jinan, 1999. s. 54.

HUDEBNÍ VÝCHOVA PRO 9. ROČNÍK⁸²

Hlavním rozšiřujícím tématem alternativní učebnice je hudba 2. poloviny 20. století. Výklad učiva vždy uvádí stručná verbální motivace. Na využití hudebních poznatků v hodinách HV je zaměřena kapitola: *Co to je, když se řekne*. Cílem je upevnění hudební terminologie, se kterou se žáci dosud seznámili v hudební výchově.

Příklad: *Co to je, když se řekne: harmonie/mateník/swing/žalm/šanson?*

Žáci tak mají možnost upevnit si již dříve získané hudební poznatky a zopakovat si učivo, případně neznámé informace vyhledávat na internetu či v doporučených publikacích. Správné odpovědi jsou k dispozici ke kontrole na konci učebnice. Obvyklému souladu hudebních poznatků s jejich činnostním ověřením se však tato učebnice koncepčně vymyká, neboť neobsahuje náměty k hudebním činnostem žáků.

6.1.3 Motivace v alternativních učebnicích hudební výchovy na 2. stupni ZŠ se zaměřením na poslech hudby

MY POZOR DÁME A POSLOUCHÁME: POSLOUCHÁME HUDBU SE ŽÁKY I. STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY⁸³

Důležitým obsahem hudební výchovy na 2. stupni ZŠ jsou poslechové činnosti. Těm se ve své pedagogické a publikační činnosti věnoval Jaroslav Herden. Přestože je diplomová práce zaměřena na motivaci na druhém stupni ZŠ, je užitečné sledovat vývoj Herdenovy koncepce hudby již na prvním stupni. Hlavním tématem této alternativní učebnice je poslech a příprava na vědomé vnímání hudby. Poslechu skladeb ve většině modelových situací předchází motivace literární. V úvodu učebnice je motivačně využitá literární personifikace, kdy knížka promlouvá k rodičům a nabádá je k četbě *Prvního zahloubání* a poté *Rodičovské rozpravy*. Autor tak prostřednictvím textů v učebnici přímo motivačně promlouvá k žákům. Například poslechu skladby *Želvy* ze suity *Karneval zvířat* francouzského skladatele Camilla Saint-Saëns předchází verbální motivace o želvách nazvaná *Žitnívý výlet*⁸⁴. Kromě skladby *Želvy* mají žáci za úkol poslechnout si i skladbu *Antilopy*. Úkol žáky motivačně nabádá k tomu, aby se učili mluvit o hudbě a dokázali obě skladby porovnat.⁸⁵ K literární motivaci lze zařadit též

⁸² BRABEC, Jindřich. Hudební výchova pro 9. ročník: vybrané kapitoly. Úvaly: Jinan, 1997. 64 s.

⁸³ HERDEN, Jaroslav a Jana ŠULISTOVÁ. My pozor dáme a posloucháme: posloucháme hudbu se žáky I. stupně základní školy. Praha: Scientia, 1994, 118 s.: ISBN 80-85827-56-5.

⁸⁴ Viz HERDEN, Jaroslav a Jana ŠULISTOVÁ. My pozor dáme a posloucháme: posloucháme hudbu se žáky I. stupně základní školy. Praha: Scientia, 1994, s. 56: ISBN 80-85827-56-5.

⁸⁵ Například z hlediska dynamiky, nálady skladby, nástrojového obsazení atd.

tzv. fiktivní novinovou zprávu⁸⁶, která žáky informuje o plavbě po Temži, při které zněly skladby skladatele Georga Friedricha Händela⁸⁷. Dále je v učebnici uvedena ukázka z deníčku komtesy Sabatiové⁸⁸. Ukázka žáky připravuje na poslech Mozartovy *Malé noční hudby*. K některým poslechovým skladbám Jaroslav Herden připravil úkoly k ověření hudebních i nehudebních poznatků. Učebnice je ilustrovaná drobnými kresbami.⁸⁹ Ty většinou znázorňují děj lidových písní, které jsou v této učebnici uvedeny. Motivačně je představen i zasedací pořádek barokního orchestru⁹⁰, který žákům přibližuje téma následující kapitoly. Žáci tak mají představu o zastoupení nástrojů v orchestru a jsou seznámeni s nástrojovými skupinami.

MY POZOR DÁME A (NEJEN) POSLOUCHÁME:

POSLOUCHÁME HUDBU SE ŽÁKY 2. STUPNĚ ZŠ A NIŽŠÍCH ROČNÍKŮ OSMILETÝCH GYMNÁZIÍ⁹¹

Rovněž tato publikace hudebního pedagoga Jaroslava Herdena je zaměřena na pedagogicky řízené poslechové činnosti v hudební výchově žáků staršího školního věku. Logickou součástí modelových poslechových situací jsou i motivační náměty k vokálním, instrumentálním a hudebně pohybovým činnostem, které mají funkci ověření získaných hudebních poznatků z poslechu skladeb. Tematicky je učebnice zaměřena na poslech klasické hudby, folku a popu. Přílohou k učebnici jsou 2 magnetofonové kazety⁹² i CD, na kterých je celkem 71 nahrávek hudebních děl. Učebnice je členěna na šest kapitol. Každá z nich obsahuje motivační úkoly pro žáky, které jsou založené na principu objevování a upevňování hudebních poznatků hudebními i dalšími múzickými činnostmi. Ke všem úkolům je v učebnici popsán metodický postup⁹³, který obsahuje doplňující otázky s očekávanými odpověďmi v závorce. Kapitola *Hudební čítanka* je zaměřena na motivaci literární. Ta obsahuje motivační texty od světových i českých spisovatelů. Tyto texty žáky motivují k poslechu. Motivace literární je

⁸⁶ Viz HERDEN, Jaroslav a Jana ŠULISTOVÁ. *My pozor dáme a posloucháme: posloucháme hudbu se žáky I. stupně základní školy*. Praha: Scientia, 1994, s. 84.: ISBN 80-85827-56-5.

⁸⁷ Sbírká orchestrálních vět – Vodní hudba.

⁸⁸ Viz HERDEN, Jaroslav a Jana ŠULISTOVÁ. *My pozor dáme a posloucháme: posloucháme hudbu se žáky I. stupně základní školy*. Praha: Scientia, 1994, s. 86: ISBN 80-85827-56-5.

⁸⁹ Ilustrace: Jana Šulistová, 1994

⁹⁰ Viz HERDEN, Jaroslav a Jana ŠULISTOVÁ. *My pozor dáme a posloucháme: posloucháme hudbu se žáky I. stupně základní školy*. Praha: Scientia, 1997, s. 85: ISBN 80-85827-56-5.

⁹¹ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a (nejen) posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, 1997. 210 s. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-7183-087-9.

⁹² V učebnici je i seznam doporučených skladeb k poslechu. Jelikož se v dnešní době MG kazety nepoužívají, je možné dané ukázky najít například na Youtube.

⁹³ K oběma učebnicím napsal Herden i metodickou příručku. HERDEN, Jaroslav. *Hudba jako řeč: o poslechu ve škole i doma*. Praha: Scientia, 1998, 89 s.: ISBN 80-7183-126-3.

v učebnici zastoupena také v básnické formě⁹⁴. Učebnice je ilustrována barevnými i černobílými kresbami. Motivace pohybem podle dobové choreografie je v učebnici uvedena v souvislosti s interpretací česko-latinské koledy *More festi querimus*⁹⁵. Uplatnění zde má i motivace verbální, jelikož žáci mají možnost využít notový zápis této koledy s latinským textem, například k seznámení s kulturním a historickým významem latiny v hudbě. Dalším příkladem motivace pohybem je choreografie k tanci gavota v motivační podkapitole *Pozvání do tanečních*⁹⁶.

Závěr

Vzhledem k tématu diplomové práce byly posouzené učebnice, které jsou aktuálně využívány v hodinách hudební výchovy na 2. stupni ZŠ a nižších stupních víceletých gymnáziích. Přestože jsou v učebnicích základní řady motivační impulzy zastoupeny nedostatečně, na ZŠ a nižších stupních víceletých gymnáziích jsou tyto učebnice využívány k prezentování obsahu učiva. Z toho vyplývá, že jsou vyučující odkázáni na to, aby si zajistili sami různé motivační podklady a připravili si jejich následné využití v hudebním vyučování. V základní řadě učebnic se motivace orientuje především na motivaci vizuální. Černobílé fotografie hudebních skladatelů mohou být dále motivačně využity, to ovšem závisí na kreativitě pedagogů. Kopie těchto fotografií mohou sloužit k rozstříhání portrétu hudebního skladatele a jeho následnému složení, což vede nejen k aktivizaci jemné motoriky prstů, ale i k podpoře soustředění a ke kooperaci mezi žáky.

Všechny učebnice základní řady obsahují písně, které jsou účelně vybrány pro určitý ročník a vycházejí z RVP ZV. Je vhodné využít základní edici především k vokálním činnostem a doplnit učivo vlastními motivačními náměty k dalším hudebním činnostem. Oproti učebnicím základní řady je motivace v alternativních učebnicích významně preferována. Obsahují náměty k hudebním činnostem i motivační podněty poznatkové. Ty jsou vždy podrobně popsány v metodickém postupu. Při přípravě vyučovacích hodin HV je vhodné pracovat s více učebnicemi a jejich obsah kombinovat. Přesto všeobecně platí, že nejspolehlivějším motivačním impulzem pro žáky je pedagogická motivační kreativita.

---

⁹⁴ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a (nejen) posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, 1997. s.16, Učebnice pro základní školy. ISBN 80-7183-087-9.

⁹⁵HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a (nejen) posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, 1997.s. 109, Učebnice pro základní školy. ISBN 80-7183-087-9.

⁹⁶ HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a (nejen) posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, 1997. s. 115, Učebnice pro základní školy. ISBN 80-7183-087-9.

6.2 Digitální zdroje

Motivace má v hodinách hudební výchovy velké opodstatnění. Jednotlivé hudební činnosti potřebují být pro žáky vždy dostatečně motivovány. S vývojem digitálních technologií jsou motivační materiály k dispozici také v online podobě. Existují platformy, kde učitelé sdílejí své materiály a zároveň i své osobní zkušenosti, což může výrazně usnadnit přípravu vyučovací hodiny.

6.2.1 Webové stránky

ČT edu⁹⁷

Česká televize je vlastníkem vzdělávacího portálu ČT edu, který nabízí materiály ve formě pracovních listů či krátkých edukačních videí pro vyučování. Jsou zde i edukační pořady, které se zaměřují přímo na hudební výchovu. Pořad *Hudební perličky Pavla Šporcla* se věnuje životům a dílům hudebních skladatelů a motivuje posluchače k rozvoji svého hudebního rozhledu a zájmu o dějiny hudby. *Dobrodružství s orchestrem* provází děti světem hudby a hudebním projevem je motivačně seznamuje s klasickou hudbou, nástroji a hudebně výrazovými prostředky. Pořad *Hodina zpěvu* moderuje dvojice Zdeněk Svěrák a Jaroslav Uhlíř, kteří zastávají roli učitelů. *Hodina zpěvu* je motivací k vokálním činnostem. Členové pěveckého sboru Sedmihlásek vystupují v roli žáků a prezentují písně této slavné dvojice. V pořadu *Filharmonici na ulici* jsou představeny jednotlivé hudební nástroje. Pořadem provádí český herec a zpěvák Adam Mišík a využití zde má motivace instrumentálním projevem. *Opera nás baví* je pořad zpracovaný podle knižní předlohy autorek Jiřiny Markové a Anny Novotné. Ten motivačně seznamuje mladé posluchače s operou. Ve vyučování je vhodné propojit prezentaci pořadu spolu s literární motivací, kterou lze čerpat právě z knižní předlohy. Různé druhy písní prezentuje pořad *Muzicírování*, kterým provází česká herečka Jitka Molavcová a herec Jan Maxián. Ti využívají motivaci vokální. Na hudebně pohybové činnosti je zaměřen pořad *Na plese s Honzou Onderem*, který se svými hosty seznamuje diváky se společenskými tanci. Tento pořad lze využít jako motivační podnět pro žáky staršího školního věku k tématu poznávání druhů tanců a jejich prostřednictvím i ke vnímání dobových kontrastů.

---

⁹⁷ ČT edu: *Vzdělávací videa pro školu i zábavné učení doma* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/>

Jak na hudebku⁹⁸

Blog *Jak na hudebku* je určen vyučujícím hudební výchovy. Jeho autorkou je Lenka Pobudová⁹⁹, která na této webové stránce sdílí své nápady pro hudební výchovu. Modelové příklady mají motivační charakter a jsou rozděleny do záložek: *Aktivní poslech*, *Boomwhackers*, *Dějiny hudby*, *Hra na tělo*, *Hry a Písničky*. U každé činnosti je uveden metodický postup, který je doplněn inspiračními podněty. Ty využívají motivaci pohybem, motivaci literaturou či motivaci audiovizuální technikou¹⁰⁰.

Učitelé učitelům¹⁰¹

Tato webová stránka je prostorem k vyhledávání modelových příkladů a pomůcek pro vyučování. Jedná se o tzv. online tržiště, které umožňuje učitelům prodávat a nakupovat modelové příklady za symbolickou cenu. Ty jsou kreativně zpracovány a mají motivační charakter. Například je zde k zakoupení hudební kvíz inspirovaný vědomostní hrou *Riskuj!*, společenské vědomostní hry zaměřené na hudbu a významné hudební osobnosti. Dále jsou na webové stránce uvedeny například odkazy na online hry, které využívají motivaci digitálními technologiemi. Na podobném principu funguje i portál *Učitelnice*¹⁰².

Inspiratorium¹⁰³

Tato webová stránka vznikla v rámci projektu České filharmonie *Hudba do škol*. Web Inspiratorium je úložištěm modelových příkladů pro hudební výchovu. Na webu jsou k dispozici záznamy hudebních dílen ze setkání učitelů hudební výchovy, které jsou věnovány aktuálním tématům vyučování. Zároveň jsou zde přílohy k hudebním aktivitám zaznamenaným na pracovních listech a videích. K dispozici jsou i záznamy edukačních programů České filharmonie včetně doprovodných prezentací.

---

⁹⁸ POBUDOVOVÁ, Lenka. *Jak na hudebku: Materiály pro výuku hudební výchovy* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <http://jaknahudebku.blogspot.com/>

⁹⁹ Lenka Pobudová je učitelka na 2. stupni ZŠ. Zároveň působí jako lektorka České Orffovy společnosti. Je spoluautorkou učebnice: PÁNKOVÁ Jarmila, POBUDOVOVÁ Lenka, POSPÍŠILOVÁ Lenka, ROUBOVÁ Ludmila, *Hudební výchova: pro 1. ročník základní školy*. Plzeň: Fraus, 2015-. ISBN 978-80-7489-250-9.

¹⁰⁰ Například pracovní listy, videa či noty.

¹⁰¹ *Učitelé učitelům* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://uciteleucitelum.cz/>

¹⁰² *Učitelnice: Výuka, která baví vás i vaše děti* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.ucitelnice.cz/>

¹⁰³ *Inspiratorium: Místo, kde bydlí nápady do hudební výchovy* [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://www.inspiratorium.cz/profile/login/>

6.2.2 Facebookové skupiny

Sociální síť Facebook nabízí vytvoření skupin, které se stávají veřejným prostorem. V nich je možné sdílet či najít zajímavé hudební inspirace, motivační podklady, nápady a tipy pro vyučující. Velkým přínosem mohou být otevřené a podnětné diskuze, ve kterých je možné sdílet osobní zkušenosti či konzultovat určité téma s ostatními pedagogy. Další příležitostí těchto virtuálních komunit je sdílení aktuálních informací ze světa hudby. Níže jmenované skupiny jsou určeny zejména pro vyučující hudební výchovy, ale zároveň je mohou využít i studenti učitelství.

Patří k nim zejména:

1. Hudební výchova hravě
2. Hudební laboratoř
3. Učitelé hudební výchovy sobě
4. Nápadovník pro hudební výchovu (AUHV)

6.2.3 Youtube kanály

Music EDUcoolOGY

Autorem tohoto edukačního youtubového kanálu je český hudební pedagog Jakub Kacar. Motivačním impulzem mohou být jeho hudební kvízy, jejichž prostřednictvím si žáci mohou ověřit své hudební znalosti a dovednosti. Také videa mají při hudební výchově motivační charakter v kontextu jejich kreativního vizuálního zpracování. Jakub Kacar zařazuje též videa zaměřená na rytmická cvičení a hudební kvízy – například *Věřte nevěřte*, jehož hlavním cílem je rozhodnout, zda-li je konkrétní informace pravdivá, nebo ne.

Play with me¹⁰⁴

Play with me je další youtube kanál učitele hudební výchovy Jakuba Kacara, ve kterém se zaměřuje na instrumentální činnosti. V nabídce jsou videa, která využívají Orffovský instrumentář. Zastoupení má i pohybová motivace hrou na tělo. Výhodou tohoto kanálu je možnost sledování grafického partu. Ke každé rytmické lince je natočeno instruktážní video. Pokud se žáci nedovedou orientovat v notovém zápise, stačí sledovat muzikanta na videu a jeho rytmickou hru na tělo zrcadlově opakovat.

---

¹⁰⁴ Oficiální název youtubového kanálu je playwithme9809.

María José Sánchez Parra

I přes neznalost španělského jazyka může být YouTube kanál španělské pedagožky motivačně využit. Její videa jsou zaměřena na hudebně pohybové¹⁰⁵ a instrumentální činnosti především v souvislosti s klasickou hudbou¹⁰⁶. V pedagogické činnosti pracuje s ozvučenými předměty, například s basketbalovými míči či tyčemi, které jsou nápomocné při koordinaci pohybu a upevňují rytmické cítění. Výhodou digitálních zdrojů je, že jsou prostřednictvím videí činnosti názorné a tím snadněji pochopitelné a osvojování pohybových aktivit je pohotovější.

Swick's Classroom

Youtubový kanál hudebního pedagoga Tylera Swicka¹⁰⁷ působícího v Los Angeles je zaměřený na instrumentální činnosti. Specializuje se především na instruktážní videa nonartificiální hudby pro hru na boomwhackerové trubky¹⁰⁸, boomwhackerovou zvonkohru či boomwhackerové zvonky. Ve videích je vždy znázorněna barva určitého tónu, který má zaznít.

6.2.4 Závěr

Současné digitální zdroje jsou velmi často využívány, protože umožňují žákům objevovat, využívat a prohlubovat hudební dovednosti a poznatky o hudbě. Výhodou je, že jsou digitální zdroje velmi snadno dostupné. Kromě toho mají interaktivní charakter, který iniciuje jejich hudební prožitky. Digitální aplikace umožňují připojení k hudebním komunitám, kde vyučující mohou spolupracovat a sdílet své nápady. Předpokladem pro využití digitálních technologií v hudebním vyučování je vybavenost školy a technická způsobilost vyučujících. Z hlediska motivace mohou být digitální zdroje účinným motivačním podnětem. Hudební vyučování by měly zefektivnit, oživit a zachovat aktivní vokální či instrumentální projev žáků a učitele.

¹⁰⁵ V české hudební pedagogice využívá též ozvučené předměty pedagožka Eva Jenčková zejména k funkčnímu využití zvukomalby a rozvoji jemné motoriky. Kromě tělocvičného náčiní se jedná například o zamrazovací sáčky, pákový louskáček, plechovky s gumičkou viz JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Vyd. 2. Hradec Králové: Orlice, 2005, 320 s.: ISBN 80-903115-7-1.

¹⁰⁶ Například se skladbami: Johannes Bramms – *Uherský tanec č. 5*, Wolfgang Amadeus Mozart – *Turecký pochod*.

¹⁰⁷ Tyler Swick je jedním z 207 učitelů hudby ze 180 měst, který se dostal do čtvrtfinále ceny Music Educator Award 2023, kterou společně udělují Recording Academy a Grammy Museum.

¹⁰⁸ Hladké plastové trubky různých délek a barev, které při nárazu do různých povrchů vydávají různé tóny. Na boomwhackerové trubky se hraje úderem do dlaně či stehna. Výhodou boomwhackerové sady je zapojení více žáků současně do hry dle partu, podporují jejich harmonický sluch, smyslové vnímání a tvoření akordů. Žáci za pomoci připravených videí sledují zápis hry na tabuli a ve správný moment udeří tak, aby poslechovou skladbu správně doprovodili. Nevýhodou boomwhackerových trubek je znatelné zpoždění odezvy zvuku při vytváření.

7 Využití motivace učiteli hudební výchovy na 2. stupni základní školy

7.1 Charakteristika dotazníkového šetření

K získání informací o druzích motivace v základním vzdělávání hudební výchovy bylo pro diplomovou práci sestaveno v softwaru Google Forms dotazníkové šetření. Online dotazník byl mezi respondenty¹⁰⁹ rozeslán prostřednictvím emailové pošty a sociální sítě Facebook. Dotazník byl sestaven z šestnácti otázek. Na ně respondenti odpovídali formou uzavřené, polootevřené i otevřené odpovědi. Dotazníkového šetření, které probíhalo od 20. března do 12. dubna 2022, se zúčastnilo celkem 141 respondentů, což představuje 100 % při následném zpracování získaných dat. Dotazník byl rozeslán na 535 emailových adres a sdílen prostřednictvím Facebooku. Vzhledem ke zvoleným typům odpovědí bylo možné zjistit více informací o využívání druhů motivace v hudební výchově. Využití dotazníkového šetření má několik výhod. Jednou z nich je časová nenáročnost při jeho vyplňování. V rámci průzkumného šetření byla zachována anonymita všech respondentů. Výhodou online formulářů je snadné zpracování získaných informací. K nevýhodám dotazníkového šetření patří nízká návratnost. Přesto bylo pro tento průzkum vybráno.

7.2 Cíle a výzkumné otázky

Cíl dotazníkového šetření:

Cílem dotazníkového šetření je zjištění využití motivace v hodinách hudební výchovy na 2. stupni ZŠ, zmapování její frekvence a efektivity.

Výzkumná otázka:

Které druhy motivace využívají učitelé hudební výchovy na 2. stupni ZŠ?

Vstupní hypotéza:

Každý vyučující hudební výchovy na 2. stupni ZŠ využívá v hodinách hudební výchovy více než jeden druh motivace.

---

¹⁰⁹ Pro dotazníkové šetření byli zvoleni respondenti, kteří vyučují předmět hudební výchova na 2. stupni základních škol.

Statistické hypotézy:

H¹: Vyučující využívají motivaci vokálním či instrumentálním hudebním projevem, především zpěvem a hrou na hudební nástroj.

H²: Vyučující využívají v hudební výchově pohybovou motivaci formou hry na tělo.

H³: Motivace digitálními technologiemi převažuje u vyučujících ve věkovém rozmezí od 20 do 30 let.

H⁴: Vyučující hudební výchovy v hodinách využívají nahrávací studia.

Pracovní hypotézy:

H⁵: Literární motivace formou korespondence skladatelů, časopisů a úryvků z deníků nejsou v hudební výchově využívány.

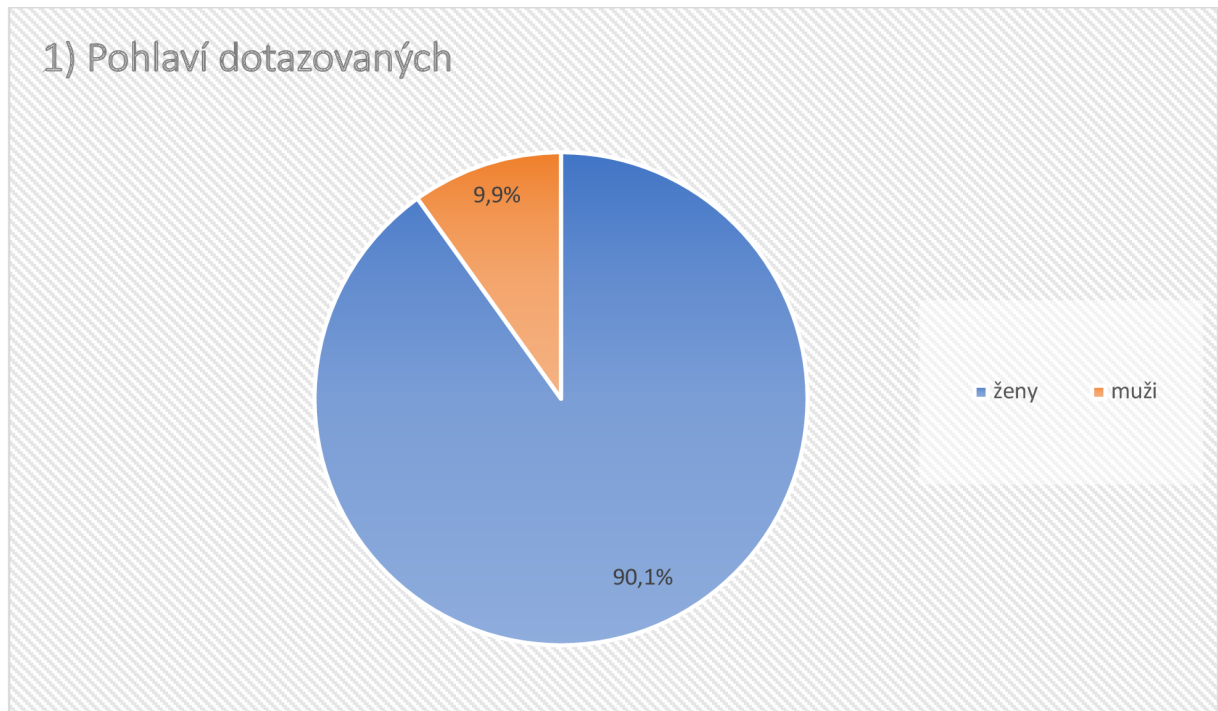
H⁶: Mapy, které jsou jednou z možných forem vizuální motivace, jsou v hodinách hudební výchovy využívány.

7.3 Vyhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Získané informace byly po skončení dotazníkového šetření statisticky zpracovány. Pro lepší přehlednost byly výsledky zaokrouhleny na desetinná místa. Výsledná data byla vyjádřena i formou kruhového diagramu. Výhodou tohoto grafického znázornění je jeho přehlednost a rychlá čitelnost. Barevné výseče kruhového diagramu slouží k lepší orientaci ve výsledcích dotazníkového šetření.

7.3.1 Výsledky uzavřených a polootevřených odpovědí

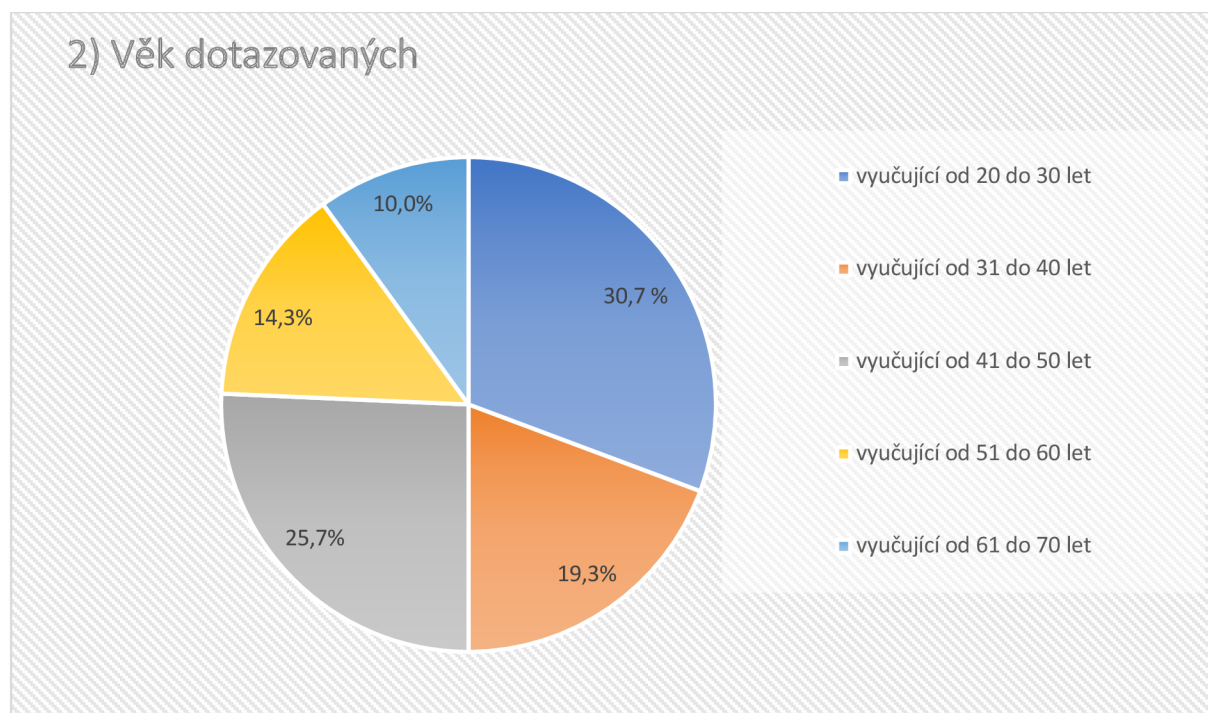
Graf 1: Pohlaví dotazovaných

Zdroj: Vlastní

Záměrem první otázky bylo zjistit genderové zastoupení dotazovaných. Průzkumu se účastnilo celkem 141 respondentů. Odpovědi z dotazníkového šetření byly zpracovány od 127 (90,1 %) žen a 14 (9,9 %) mužů. Z toho zjištění vyplývá, že mezi vyučujícími hudební výchovy mají muži menšinové zastoupení. To potvrzuje skutečnost o převaze učitelek v základním školství. Všeobecně diskutovaným důvodem je i finanční podhodnocení učitelské profese. Dle následujících výsledků dotazníkového šetření lze soudit, že využití a frekvence motivace v hodinách hudební výchovy se u žen a mužů od sebe výrazně neliší.

Graf 2: Věk dotazovaných

Zdroj: Vlastní

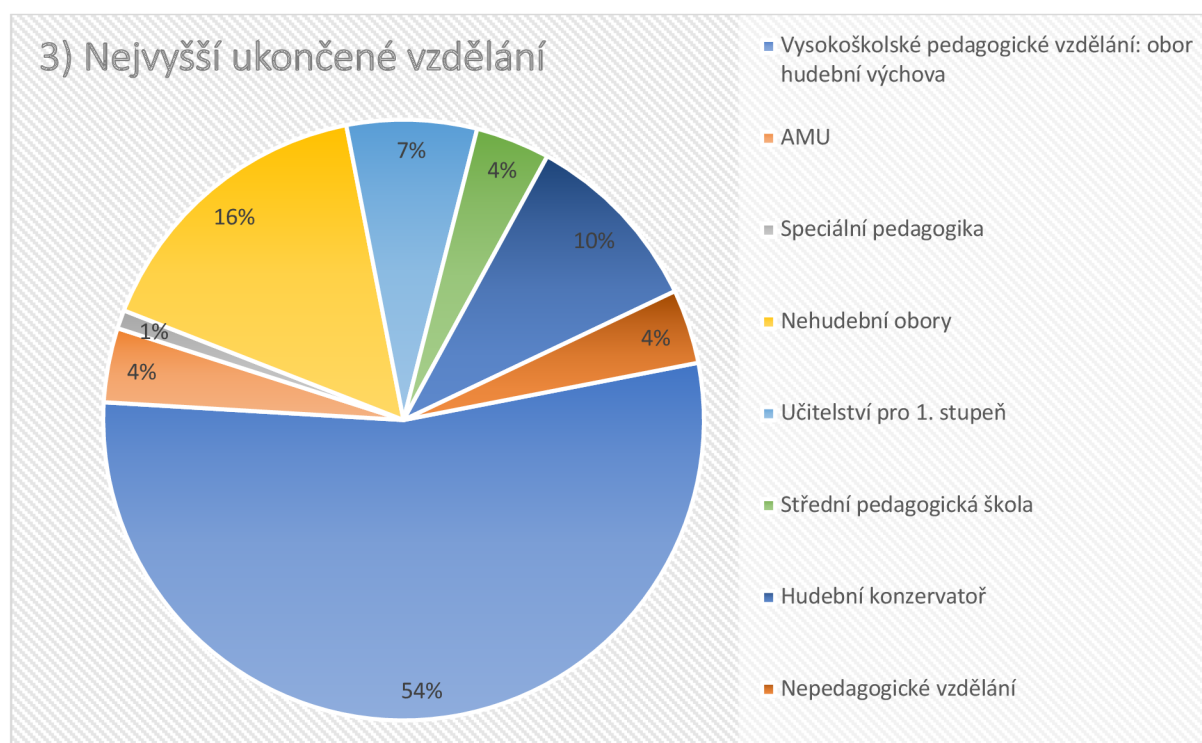
Prostřednictvím druhé otázky dotazníkového šetření bylo mapováno věkové zastoupení vyučujících hudební výchovy na 2. stupni základních škol.¹¹⁰ Na tento dotaz odpovědělo celkem 140 respondentů.¹¹¹ Nejčastěji odpovídali vyučující HV od 20 do 30 let, a to v počtu 43 (30,7 %). Dotazník byl sdílen také na sociální síti Facebook. Jelikož se jedná o populární formu komunikace mezi mladými lidmi, vyplňovala právě tato věková skupina dotazník nejčastěji. Druhou nejpočetnější skupinou byli vyučující HV od 41 do 50 let, ke které se přihlásilo 36 (25,7 %) respondentů. V kategorii vyučujících HV od 31 do 40 let odpovídalo 27 učitelů HV (19,3 %). Vyučujících v kategorii od 51 do 60 let bylo 20 (14,3 %) a nejméně zastoupenou věkovou skupinou byla kategorie vyučujících HV od 61 do 70 let. Tu zastupovalo celkem 14 (10,0 %) respondentů.

¹¹⁰ Dále využívána zkratka vyučující HV.

¹¹¹ Pravděpodobně se jedná o opomenutí jednoho respondenta, který na daný dotaz neodpověděl.

Graf 3: Nejvyšší ukončené vzdělání

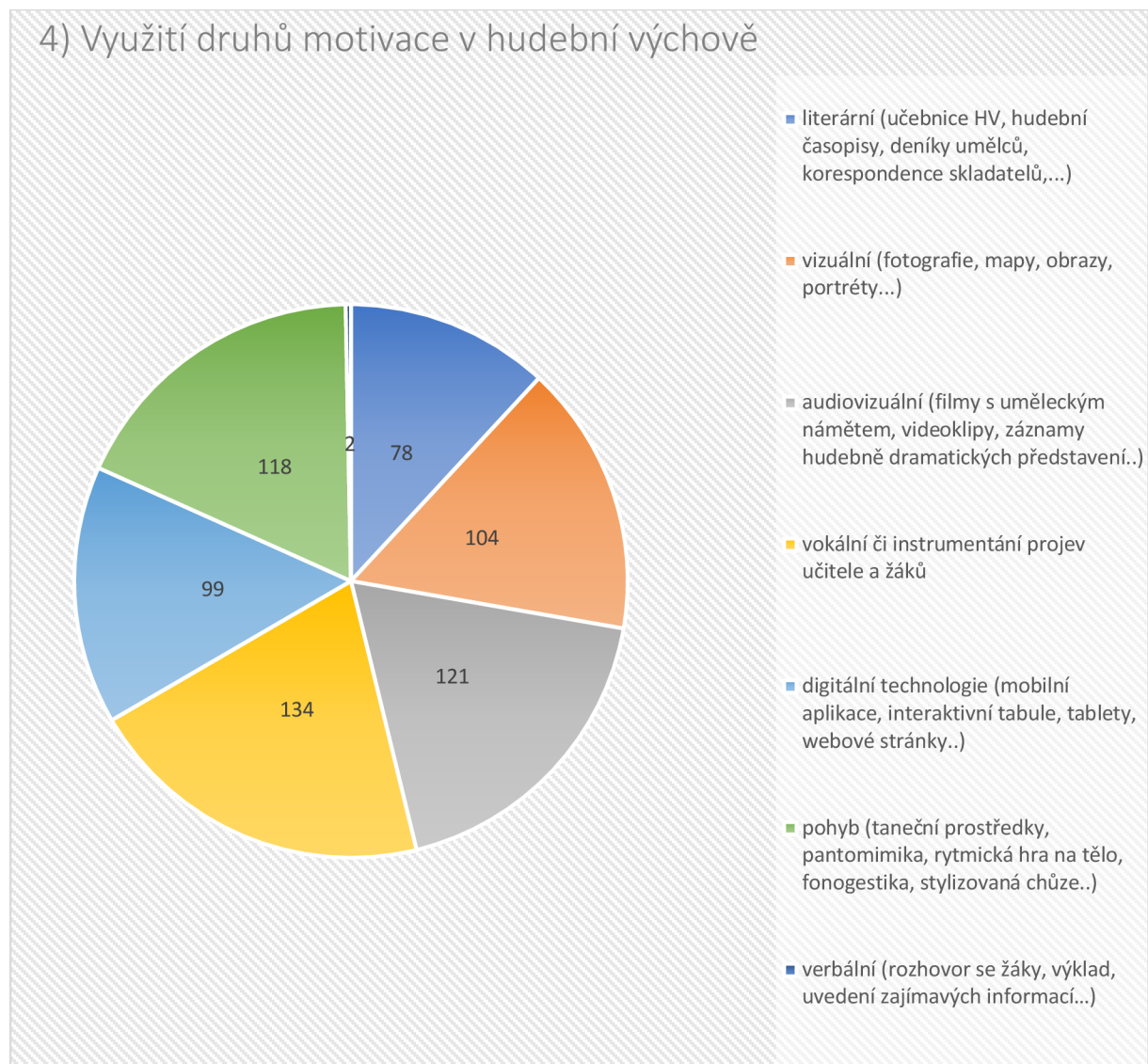
Zdroj: Vlastní

Třetí otázkou bylo zkoumáno dokončené vzdělání vyučujících HV na 2. stupni ZŠ¹¹². Ukázalo se, že více než polovina respondentů (54 %) má vysokoškolské pedagogické vzdělání v oboru hudební výchova se zaměřením na vzdělávání. Na základní škole profesně působí také absolventi AMU. Tohoto dotazníkového šetření se jich zúčastnilo celkem 5 (4 %). Dotazník vyplnili i 2 (1 %) respondenti, kteří mají vystudovanou speciální pedagogiku. Celkem 16 % respondentů odpovědělo, že mají vysokoškolské pedagogické vzdělání a vyučují předmět hudební výchova i přesto, že mají vystudované jiné obory, například matematiku. Dalším zjištěním při této otázce bylo, že na 2. stupni vyučují hudební výchovu i pedagogové, kteří mají vystudované učitelství pro 1. stupeň základní školy, a to v počtu 10 (7 %). Dle výsledků dotazníkového šetření své uplatnění na základních školách mají i vyučující se středoškolským pedagogickým vzděláním (4 %). Na základních školách vyučují hudební výchovu také absolventi hudebních konzervatoří. V dotazníkovém šetření zastupuje tato kategorie (10 %). Mezi respondenty se objevilo i 5 vyučujících (4 %), kteří pedagogicky působí bez odborného pedagogického vzdělání. V dnešní době je možné již při probíhajícím vysokoškolském studiu

¹¹² Plnohodnotným pedagogickým vzděláním se rozumí dokončené magisterské studium v oboru učitelství hudební výchovy pro 2. stupeň základních škol.

pedagogicky působit. Výhodou je, že studenti mají možnost již během studia získat zkušenosti a ověřit si poznatky ze studia bezprostředně v praxi. Oproti tomu však ve vzdělávacích institucích působí i neplnohodnotně kvalifikovaní učitelé, což může ovlivnit kvalitu hudebního vyučování.

Graf 4: Využití druhů motivace v hudební výchově

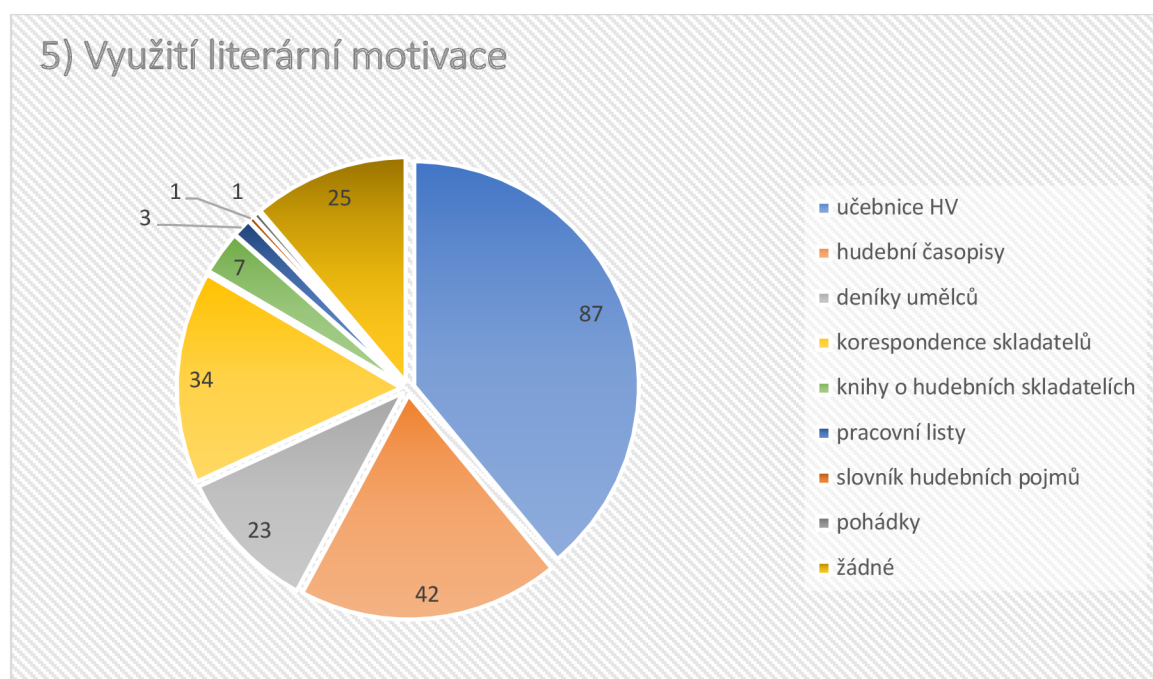

Zdroj: Vlastní

Touto otázkou bylo zjišťováno nejčastější zastoupení druhů motivace. Respondenti měli za úkol zaškrtnout všechny jimi využívané druhy motivace v hodinách hudební výchovy. Z výsledků bylo prokázáno, že nejvíce je v hodinách hudební výchovy zastoupena motivace vokálním či instrumentálním projevem žáků či učitele. Tuto motivaci využívá 134 respondentů

(95 %). Často je zastoupena i motivace audiovizuální. Tento druh motivace může být ve výuce využitelný ve formě filmů s uměleckým námětem, videoklipů či záznamů z hudebně dramatických představení. Tuto možnost vybralo 121 respondentů (85,8 %). Nejméně využívána je motivace literární, kterou lze využít například při práci s učebnicí HV, hudebními časopisy, deníky umělců nebo také s korespondencí skladatelů. Při hudebním vyučování ji využívá pouze 78 dotazovaných respondentů (55,3 %). Do otevřené odpovědi respondenti uvedli, že využívají také motivaci formou dialogů se žáky či motivaci pomocí výkladu a uvedení zajímavých informací. Motivace je účinná, protože má vliv na pozornost a myšlení žáků.

Graf 5: Využití literární motivace

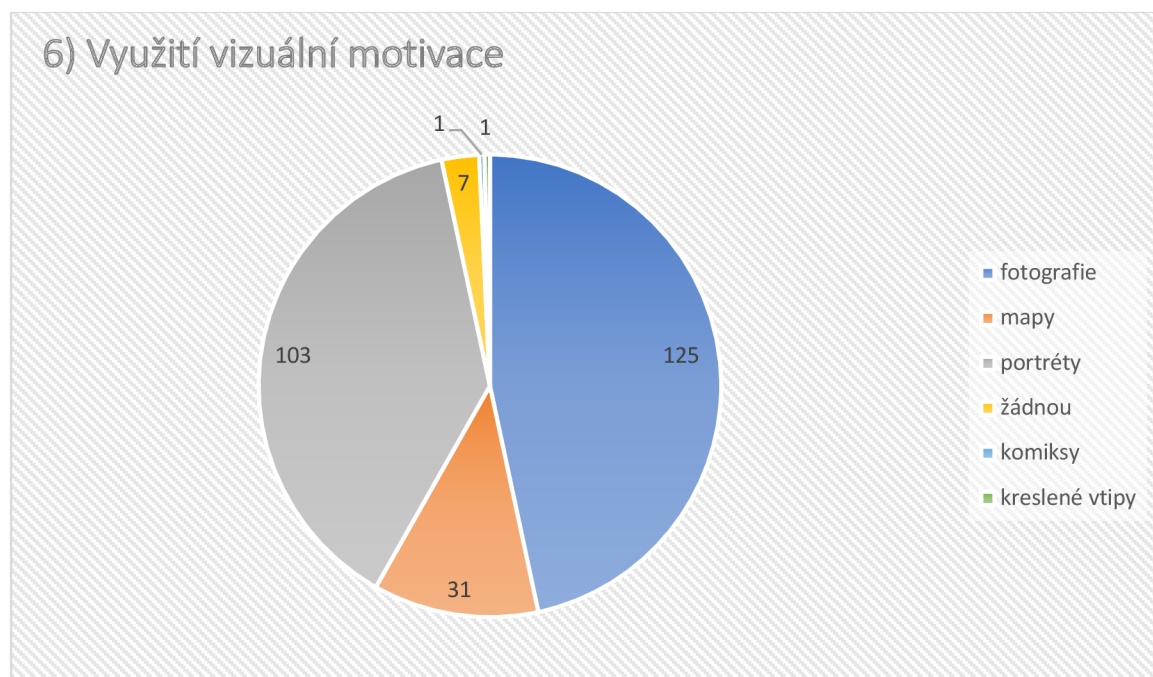

Zdroj: Vlastní

Touto otázkou bylo zkoumáno využití motivace literární. Největší zastoupení v této kategorii měly jednoznačně učebnice hudební výchovy, které využívá 87 (61,7 %) respondentů. Celkem 25 (17,7 %) dotazovaných literární motivaci vůbec nevyužívá. Do otevřené odpovědi 7 (4,9 %) respondentů napsalo, že pracují s knihami, které se zabývají životopisy hudebních skladatelů. Celkem 3 (2,1 %) respondenti do otevřené odpovědi uvedli, že v hodinách hudební výchovy motivačně využívají pracovní listy, které žákům sami vytvářejí. Z otevřených

odpovědi bylo dále zjištěno, že je během hudební výchovy využíván slovník hudebních pojmů. Jeden (0,7 %) respondent v otevřené odpovědi uvedl, že motivačně využívá i hudební pohádky.

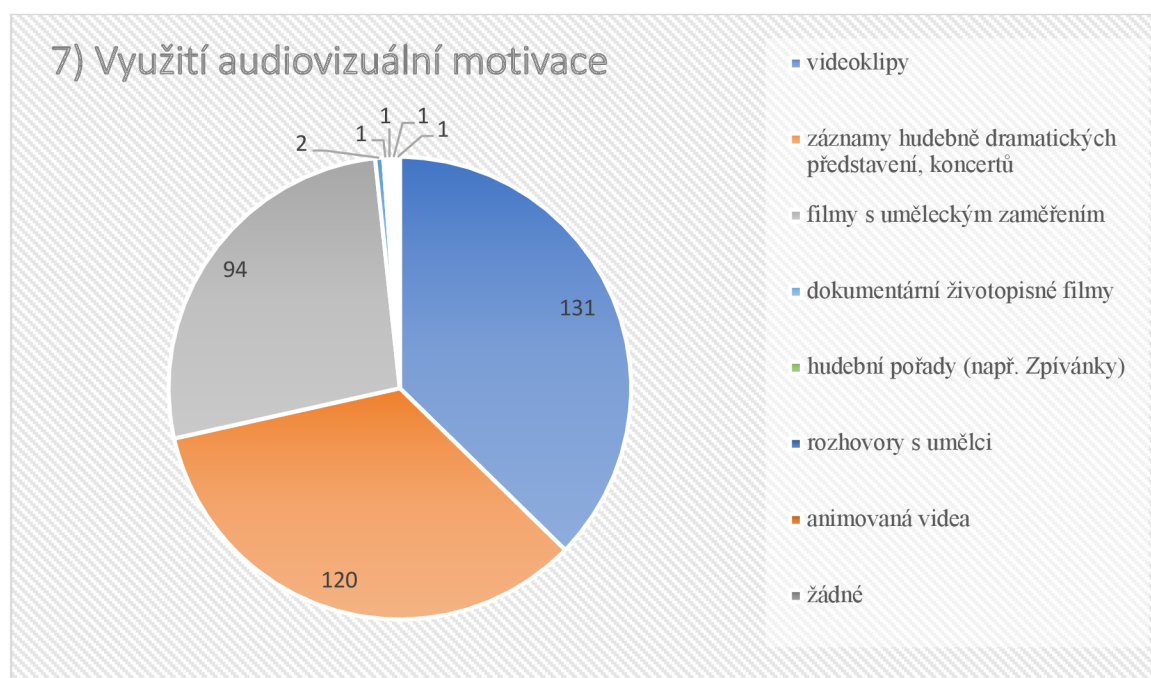
Graf 6: Využití vizuální motivace

Zdroj: Vlastní

Z výsledných odpovědí je zřejmé, že nejčastěji využívanou vizuální motivací jsou fotografie, se kterými v hodinách hudební výchovy pracuje 125 (88,7 %) respondentů. Celkem 103 (73 %) dotazovaných využívá při výuce portréty hudebních skladatelů a interpretů. Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že uplatnění v hudební výchově mají i mapy, které využívá 31 (22 %) vyučujících HV. Naopak 7 vyučujících HV vizuální motivaci v hodinách hudební výchovy vůbec nevyužívá. Jeden respondent (0,7 %) do otevřené odpovědi napsal, že jako vizuální motivaci využívá rovněž komiksy a kreslené vtipy. Zprostředkování vizuální motivace může snadno zajistit technické vybavení třídy, kdy jsou žákům promítány například fotografie skladatelů nebo hudebních nástrojů. Tím se docílí, že žákům je učivo názorně představeno.

Graf 7: Využití audiovizuální motivace

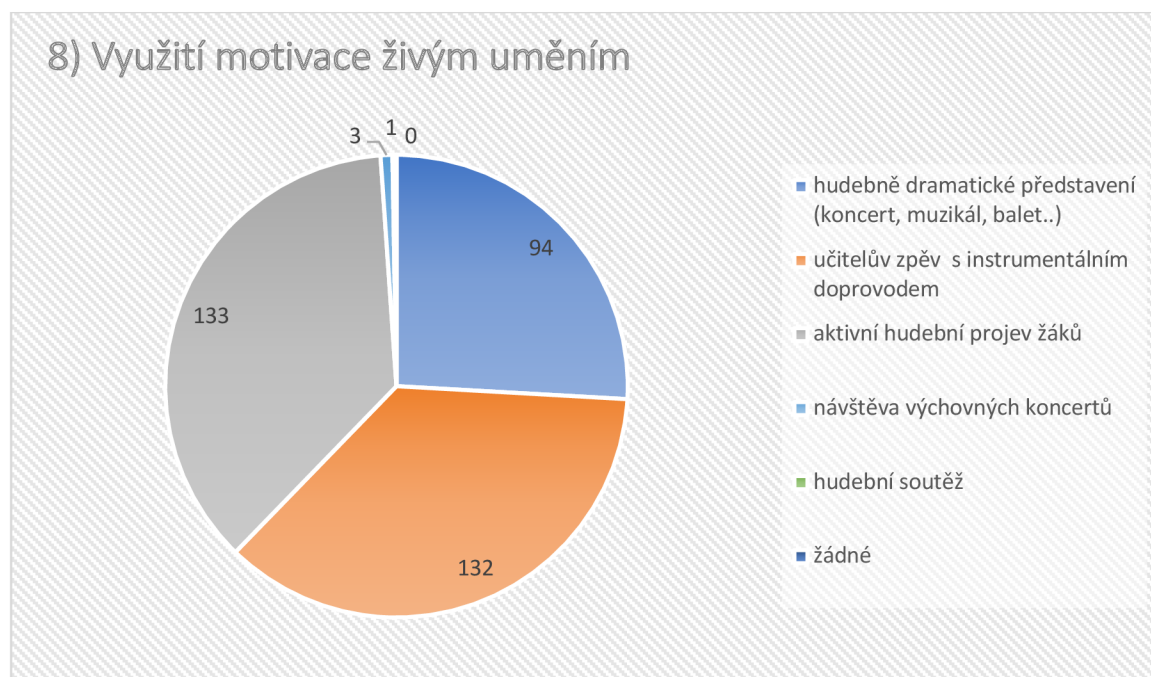

Zdroj: Vlastní

Jak již z názvu vyplývá, audiovizuální motivace využívá sluchové a zvukové vjemy. Z výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že nejčastěji zastoupenou audiovizuální motivací jsou videoklipy, které jsou využívány 131 respondenty (92,9 %). Často používány jsou také záznamy hudebně dramatických představení a koncertů. S těmi při hudební výchově pracuje 120 (85,1 %) dotazovaných vyučujících. Pouze jeden z respondentů (0,7 %) žádnou audiovizuální motivaci v hodinách hudební výchovy nevyužívá. V otevřené odpovědi bylo uvedeno, že jako audiovizuální motivace jsou využity i dokumentární životopisné filmy a hudební pořady. Audiovizuální motivace v hudební výchově může učivo obohatit a je efektivní z hlediska využití sluchového a zrakového vnímání. Neměla by být však hlavním obsahem hudebního vyučování, ale pouze prostředkem k dosažení cílů.

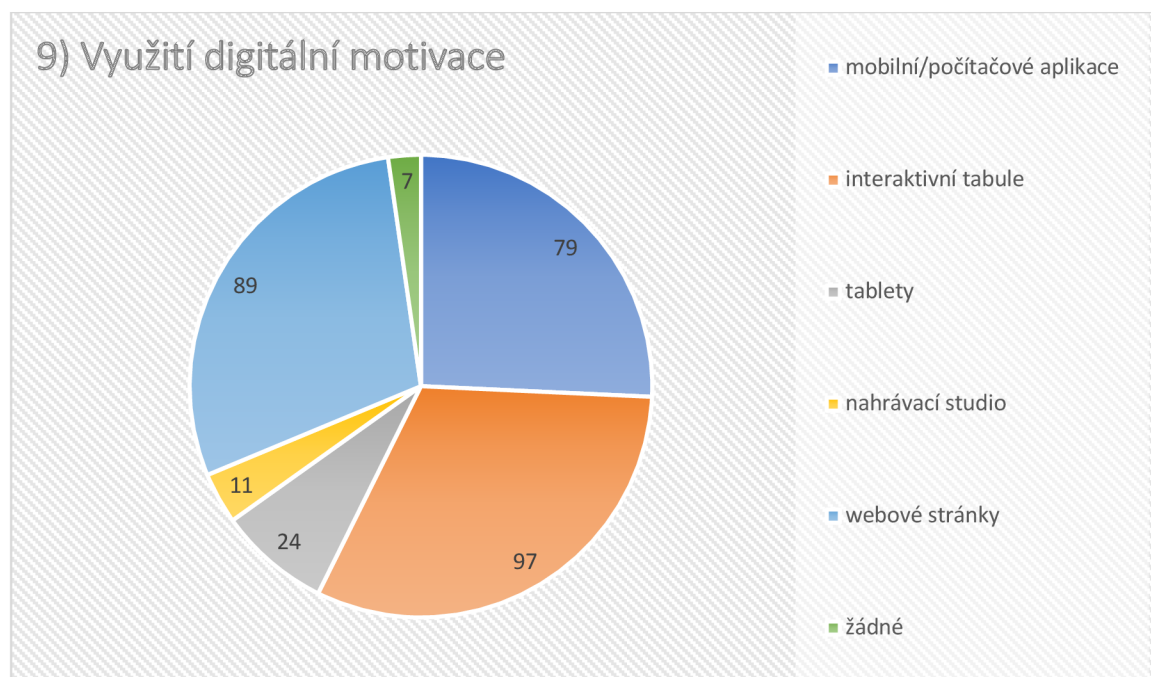
Graf 8: Využití motivace živým uměním

Zdroj: Vlastní

Osmá otázka byla zaměřena na zkoumání nejčastěji využívané motivace živým uměním. Z výsledků vyplývá, že s audiovizuální motivací v podobě záznamů hudebně dramatického představení pracuje celkem 94 (66,7 %) vyučujících HV. Odpovědi 133 respondentů (94,3 %) ukázaly, že ze všech druhů motivací živým uměním je nejčastěji využívána motivace vokálním či hudebním projevem žáků. Velmi motivačně působí i učitelův zpěv s instrumentálním doprovodem. Tento názor zastává 132 respondentů (93,6 %). Potěšujícím zjištěním je 100% využitelnost motivace živým uměním v hodinách hudební výchovy. V otevřené odpovědi dotazovaní uvedli, že využívají motivace živým uměním formou návštěv výchovných koncertů, účasti v hudebních soutěžích, či na besedách s muzikantem. Z dotazníkového šetření vyplývá, že činnostní motivace živým zpěvem učitele či aktivního hudebního projevu žáků má největší zastoupení. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že předvedení hudebních dovedností žákem či učitelem je nejsilnějším motivačním prostředkem, proto je správné, že je tento druh motivace ve vyučování tak čteně zastoupen.

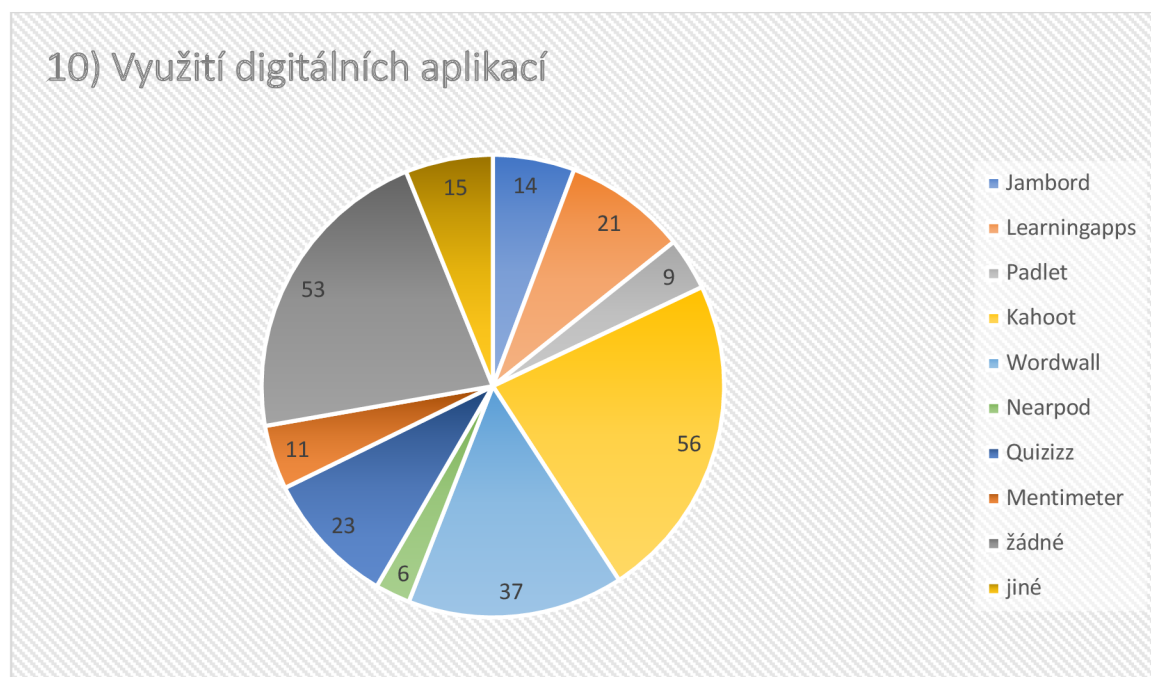
Graf 9: Využití digitální motivace

Zdroj: Vlastní

Na využitelnost digitálních technologií v hudební výchově na 2. stupni základních škol byla zaměřena devátá otázka. Mobilní a počítačové aplikace aktivně používá 79 (56,0 %) vyučujících. Pozitivně překvapujícím zjištěním je, že celkem 97 respondentů (68,8 %) využívá v hodinách hudební výchovy interaktivní tabuli. Celkem 11 odpovědí potvrzuje využitelnost nahrávacích studií na základních školách. S webovými stránkami při výuce pracuje 89 (63,1 %) vyučujících HV. Naopak 7 (5,0 %) respondentů v hodinách hudební výchovy vůbec digitální technologie nepoužívá. Využití digitální motivace závisí na vybavenosti škol a technické způsobilosti vyučujících. Vzhledem k rychlému technologickému vývoji lze předpokládat, že digitální motivace by mohly být užitečnou součástí hudebního vyučování, ale vždy v souladu s živým instrumentálním projevem učitelů a žáků. Jejich využití svědčí o vybavenosti škol a zájmu vyučujících o technický pokrok.

Graf 10: Využití digitálních aplikací

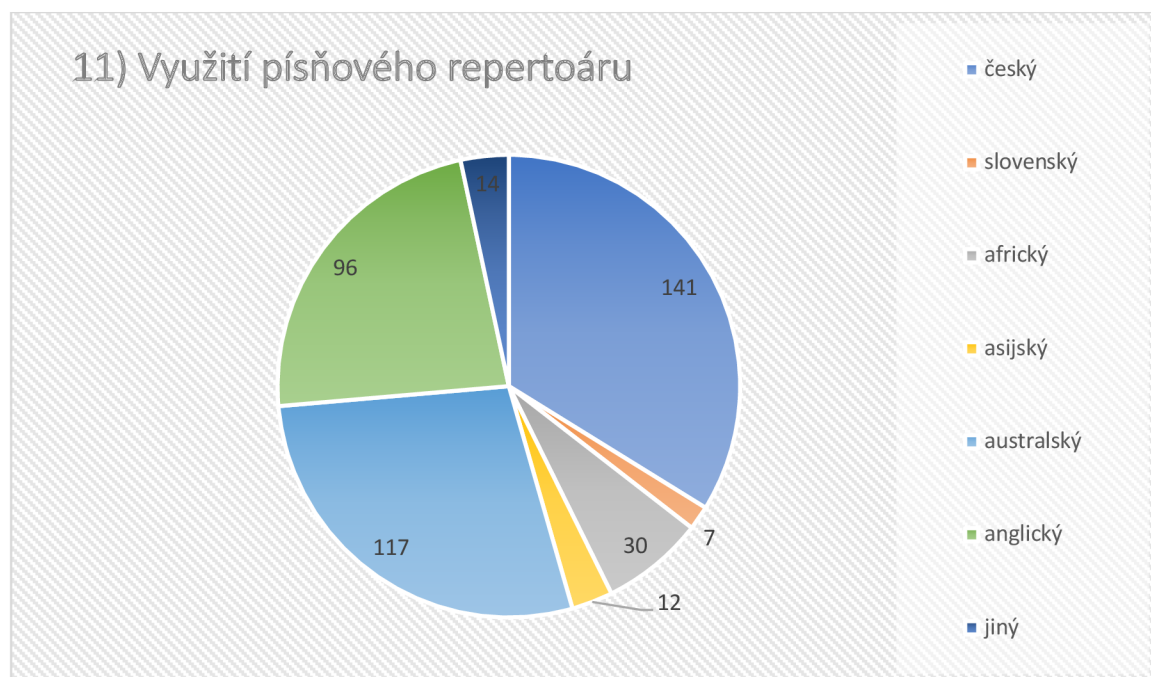

Zdroj: Vlastní

Při zjišťování využití digitálních aplikací v hodinách hudební výchovy odpovědi respondentů ukázaly, že nejvíce oblíbená je aplikace Kahoot, se kterou pracuje 56 (39,7 %) dotazovaných vyučujících. Vyučující také pracují s aplikacemi Jambord (9,9 %), Learningapps (14,9 %), Padlet (6,4 %), Wordwall (26,2 %), Nearpod (4,3 %), Quizizz (16,3 %), Mentimeter (7,8 %). V otevřené odpovědi respondenti uvedli další digitální nástroje, se kterými při hudební výchově pracují. Jsou jimi například: Songmaker, Wizer.me, Songeditor, Audacity, Eurodidact, Taktik, Fraus, Chrome Music Lab, Google Forms, Toglic, The Rhythm Trainer, Garage Band, Liveworksheets či Musicator. Celkem 53 (39,3 %) respondentů mobilní aplikace během hudební výchovy vůbec nepoužívá. Využití moderních technologií předpokládá technickou vybavenost jak žáků, tak i školy. Ovlivňujícím faktorem technické vybavenosti mohou být nedostatečné finanční prostředky. Odpovědi svědčí o digitalizaci předmětu, na které se výrazně podílela distanční výuka během epidemické situace způsobené virem COVID-19.

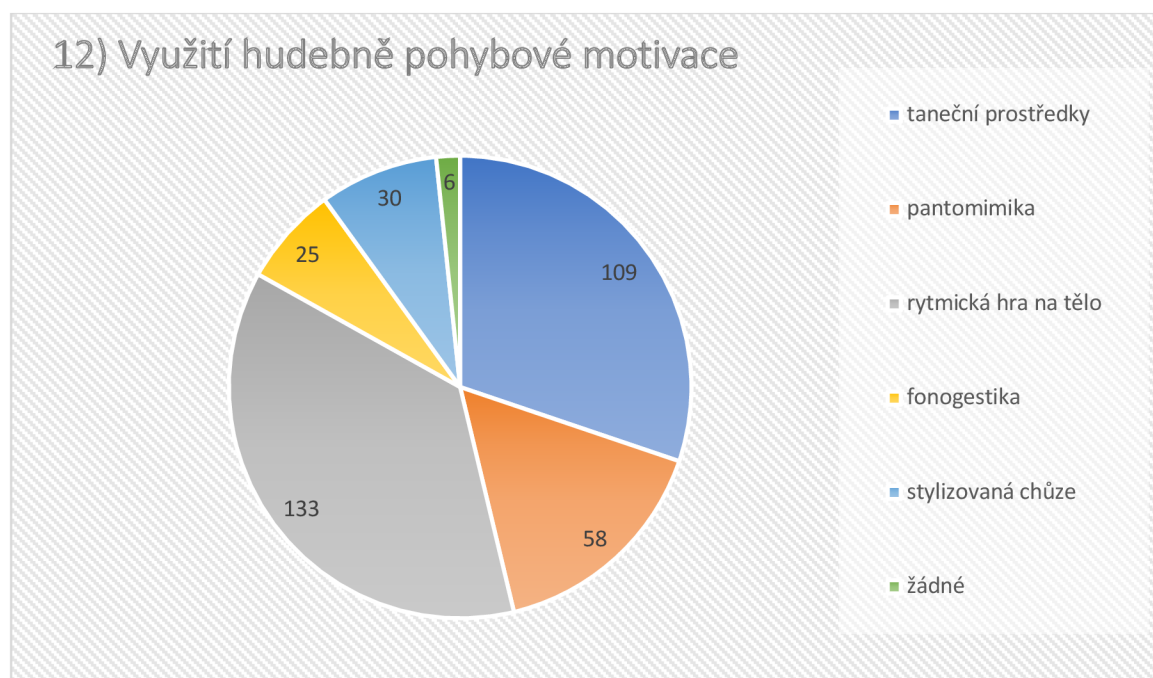
Graf 11: Využití písňového repertoáru

Zdroj: Vlastní

Jedenáctá otázka byla zaměřena na zjišťování, v kterém cizím jazyce žáci na 2. stupni základní školy nejčastěji zpívají. Všechny 141 (100 %) respondentů uvedlo, že s žáky zpívají písně v českém jazyce. Zastoupen je i anglický repertoár (68 %). Dále se zpívá v jazyce slovenském (5 %), kterému žáci mohou snadno rozumět. Podle otevřených odpovědí bylo zjištěno, že se v hudební výchově kromě češtiny zpívá v německém, francouzském, španělském či romském jazyce. Zastoupení v pěveckém repertoáru má také latina a jidiš. Vzhledem k aktuální společenské situaci respondenti v otevřené odpovědi uvedli, že zpívají s žáky i ukrajinské písně. Z toho vyplývá, že vyučující hudební výchovy získávají notový materiál i z jiných zdrojů, než jsou učebnice HV. Na základě předchozího tematického zkoumání v učebnicích bylo totiž prokázáno, že cizojazyčné písně jsou v učebnicích zastoupeny minimálně.

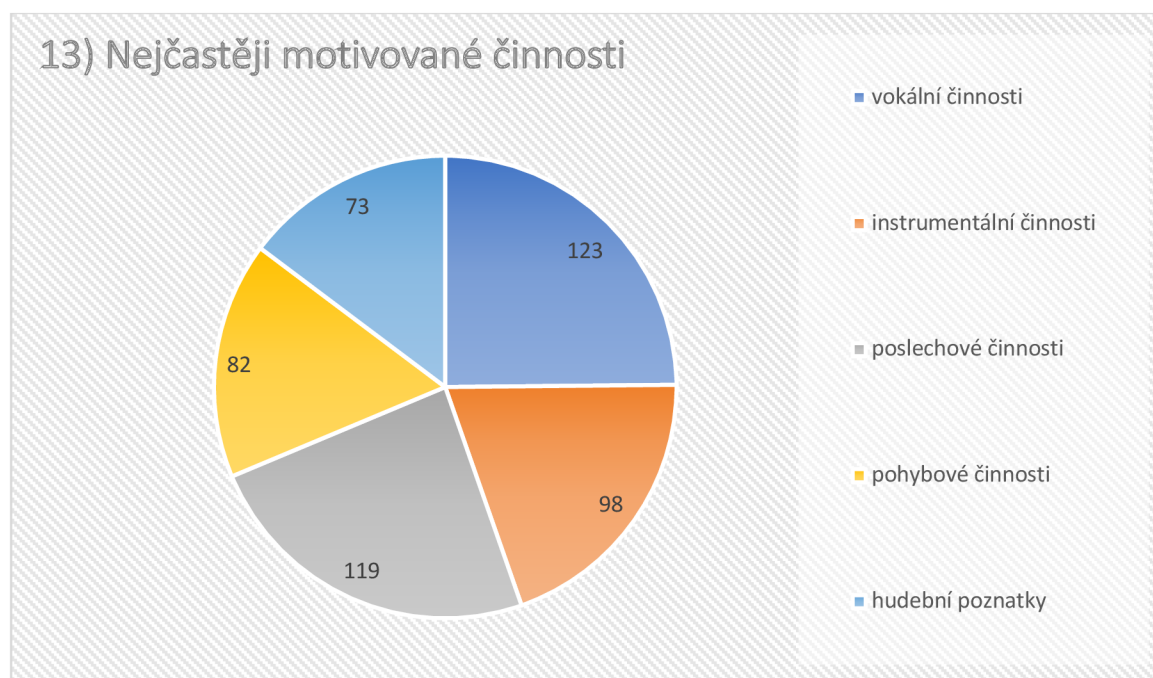
Graf 12: Využití hudebně pohybové motivace

Zdroj: Vlastní

Zařazování hudebně pohybové motivace ve vyučování je věnována dvanáctá otázka dotazníkového šetření. Taneční prostředky jsou využity 109 (77,3 %) vyučujícími HV, dále je zastoupena pantomimika, se kterou pracuje 58 (41 %) dotazovaných. Z odpovědí respondentů vyplývá, že nejčastěji je využívána hudebně pohybová motivace formou rytmické hry na tělo, kterou využívá v hudební výchově celkem 133 (94,3 %) dotazovaných. Pouze 25 (17,7 %) respondentů využívá fonogestiku, tedy znaky rukou pro intonaci jednotlivých stupňů. Žáci na 2. stupni základních škol se ve výuce 30 (21,3 %) respondentů setkávají se stylizovanou chůzí. Šest (4,2 %) vyučujících HV uvedlo, že motivaci pohybem během hudební výchovy vůbec nezařazuje. Hudebně pohybová motivace má velký vliv na hudební rozvoj žáků. Hra na tělo rozvíjí koordinaci různých druhů pohybu a jejich návaznost. Zároveň prohlubuje rytmické i emocionální citění. Pro žáky je proto přínosné, že právě hra na tělo je v hodinách hudební výchovy významně zastoupena.

Graf 13: Nejčastěji motivované činnosti

Z odpovědí na třináctou otázku lze zjistit, které hudební činnosti jsou nejčastěji motivovány. Celkem 123 (87,3 %) vyučujících HV uvedlo, že nejčastěji při hudební výchově motivují vokální činnosti žáků, 119 (84,4 %) vyučujících HV motivuje činnosti poslechové. Výsledky tohoto dotazníkového šetření poukázaly na požadovanou hierarchii hudebních činností, kdy za hlavní jsou považovány činnosti vokální a poslechové. Poslechové činnosti jsou vyučujícími nejvíce motivovány formou vizuální motivace nebo motivací vokálním či hudebním projevem. Instrumentální a hudebně pohybové činnosti podporují rozvoj těchto činností hlavních. Výsledky dotazníkového šetření prokázaly, že i tyto dvě rozvíjející činnosti jsou učiteli výrazně využívány a motivovány. Motivace jednotlivých hudebních činností je opravdu důležitá, proto je nutné ji pečlivě a promyšleně připravit.

Shrnutí

Prostřednictvím dotazníkového šetření bylo zkoumáno využití motivace pedagogy v hudebním vyučování. Výsledky prokázaly, že má motivace v hudebním vyučování důležitou funkci a ve vyučování jsou využívány různé druhy motivace. Nejčastěji pedagogové motivačně využívají vokální či hudební projev žáků, motivační texty z učebnic HV, fotografie či rytmickou hru na tělo. Dále dotazníkové šetření oživují otevřené otázky.

7.3.2 Výsledky otevřených odpovědí

Kromě získání přesných výsledků dokumentujících využití motivačních druhů v hudebním vyučování bylo dotazníkové šetření zaměřeno na otevřené odpovědi. Jejich prostřednictvím bylo možné získat rozšiřující informace, které respondenti dobrovolně uváděli na základě osobních zkušeností.

14) Které aplikace považujete za využitelné během distanční výuky hudební výchovy?

Čtrnáctá otázka v dotazníkovém šetření byla zaměřena pouze na otevřené odpovědi respondentů. Většinou se odpovědi shodovaly s těmi, které byly zodpovězeny v předchozí otázce. Využitelné aplikace pro distanční výuku jsou například Jambrod, Learningsapps, Kahoot či Nearpod. V 98 případech (70 %) respondenti uvedli, že na jejich škole hudební výchova v době distanční výchovy vůbec neprobíhala, tudíž nemají žádné zkušenosti s online hudebním vyučováním.

15) Kolik času věnujete v hudební výchově motivaci?

Do dobrovolné otevřené odpovědi respondenti psali, kolik času věnují motivaci během jedné vyučovací hodiny. Pokud respondenti uváděli konkrétní časový údaj, jednalo se o 5-10 minut.

Vybrané slovní odpovědi respondentů:

- *Aby hodina stála aspoň za něco, tak to bez motivace nejde. Motivuji v podstatě průběžně celou hodinu.*
- *Motivuji v průběhu celé hodiny.*
- *Žáky motivuji před každou činností.*

Z otevřených odpovědí dotazníkového šetření bylo zjištěno, že vyučující preferují průběžnou motivaci v průběhu celé vyučovací hodiny, čímž se docílí největší efektivity. Podle respondentů je prospěšné i střídání různých druhů motivace během vyučovací hodiny, kdy vyučující přirozenou formou může propojovat hudební činnosti.

16) Které druhy motivace se vám jeví pro hudební výchovu jako nejefektivnější a nejpoutavější?

Rovněž poslední otázka dotazníkového šetření vyžadovala otevřenou odpověď. Dotazovaní měli napsat dle vlastních zkušeností nejefektivnější a nejpoutavější druh motivace. Z odpovědí vyplývá, že je velmi důležitá pestrost a různorodost využití motivace během hudební výchovy. Každá hudební činnost totiž vyžaduje specifický druh motivace. Významným činitelem, který ovlivňuje využití motivace, je také atmosféra ve třídním kolektivu, proto každá třída vyžaduje individuální kreativní přístup pedagoga. Významnou roli během hodin hudební výchovy zastává sám vyučující, který by měl být pro žáky osobnostním a hudebním vzorem.

Vybrané slovní odpovědi respondentů:

- *Záleží na věku a složení třídy, každý kolektiv je jiný a podle toho hodiny přizpůsobuji.*
- *Pokud učitele hudební výchova baví a zná své žáky, tak ví, jakým způsobem je motivovat. U některých je motivační poslech, někde myšlenková mapa o daném tématu, někde píseň, popřípadě nácvik hry na nový nástroj (boomwhackers atd.).*
- *Nelze říct, které jsou nejlepší. Každý druh se hodí na něco jiného. Záleží podle struktury hodiny a druhu tématu. Nejlepší je kombinace několika motivací za hodinu. Nelze zůstat jen u jednoho druhu motivace. Ten by se sám o sobě stal za chvíli nudnou záležitostí.*
- *Pochvala, povzbuzení, názorná ukázka.*
- *Reprodukce písně učitelem. Výběr písní je mix „povinných“ a současných, dle volby žáků. Velmi důležité je mít hudební výchovu rád. Žáci to poznají a zpívají s vámi také rádi. Kdysi mi zkušený kolega poradil, abych s žáky hlavně zpívala. Skvělé je, pokud je učitel dobrý muzikant a je schopen zapojit aktivně žáky do reprodukce.*
- *Učitelův živý zpěv, učitelova hra na nástroj, aktivní hudební projev žáků.*

Shrnutí

Vyučující by při přípravě vyučovací hodiny měl vycházet z charakteristiky třídy. Tyto faktory ovlivňuje věkové složení žáků či třídní klima. Odpovědi respondentů poukázaly na to, že by měla být motivace v hodinách HV různorodá a neměl by být při vyučování zastoupen pouze jediný druh. Záleží také na hudební činnosti, která má být motivována. Největší motivací by měl být pro žáky sám vyučující, který by měl žáky získat svým nadšením pro hudbu.

7.3.3 Verifikace hypotéz

Před rozesláním dotazníkového šetření byly stanoveny hypotézy, které byly zaměřeny na využití motivace v hodinách hudební výchovy na 2. stupni základních škol. Pro verifikaci byly použity informace od vyučujících HV, které byly získány pomocí odpovědí otevřených, polootevřených či zavřených.

Vstupní hypotéza:

Každý vyučující hudební výchovy na 2. stupni ZŠ využívá v hodinách hudební výchovy více než jeden druh motivace.

Dotazníkové šetření ukázalo, že většina učitelů využívá více než jeden druh motivace při hudební výchově. Celkem 91 (64,5 %) respondentů využívá alespoň pět nebo více druhů motivace. Z výpovědí vyplývá, že 42 (29,9 %) respondentů využívá dva až čtyři druhy motivace. Pouze 8 (5,6 %) respondentů uvedlo, že využívá jeden druh motivace. Většinou se jednalo o motivaci vokálním či hudebním projevem vyučujících či žáků. Lze tak předpokládat, že vyučování těchto respondentů je zaměřeno především na vokální či instrumentální typ hodiny.

Statistické hypotézy:

- **H¹: Vyučující využívají motivaci vokálním či instrumentálním hudebním projevem, především zpěvem a hrou na nástroj.**

Z odpovědí respondentů vyplývá, že se jedná o nejčastěji využívaný druh motivace a je využívána 89,4 % dotazovanými. Motivace vokálním či instrumentálním projevem je často zastoupena proto, že jsou tyto hudební činnosti hlavním obsahem hudební výchovy a jsou zároveň prostředkem k vyvozování hudebních poznatků. Hypotéza byla potvrzena.

- **H²: Vyučující využívají v hudební výchově pohybovou motivaci formou hry na tělo.**

Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že motivace hrou na tělo je obsahem hudebního vyučování u 129 (91,5 %) pedagogů z celkového počtu 141 dotazovaných. Jedná se o pozitivní zjištění, jelikož hra na tělo prohlubuje koordinaci těla, podporuje rytmické cítění a reagování na hudební prostředky. Hypotéza byla potvrzena.

- **H³: Motivace digitálními technologiemi převažuje u vyučujících ve věkovém rozmezí od 20 do 30 let.**

Dotazníkové šetření prokázalo, že věkovou kategorii respondentů od 20 do 30 let zastupovalo 43 vyučujících. Jednalo se tak o nejpočetnější věkovou skupinu tohoto průzkumu. Výsledky ukazují, že z celkového počtu 43 respondentů v této věkové kategorii pracuje s motivací digitálními technologiemi 21 vyučujících. Nejvíce je digitální motivace zastoupena ve výuce vyučujících HV v kategorii od 41 do 50 let, kdy z celkového počtu 37 je využívána 24 respondenty. Překvapující je zjištění, že digitální technologie ovládají a aktivně používají ve výuce i učitelé v kategorii od 61 do 70 let, kdy z celkového počtu 14 respondentů je využívána 10 vyučujícími. Tento fakt může být ovlivněn covidovou pandemií. Hypotéza nebyla potvrzena.

- **H⁴: Vyučující hudební výchovy v hodinách využívají nahrávací studia.**

Dle výsledků dotazníkového šetření bylo zjištěno, že nahrávací studia jsou ve školách využívána 11 (7,9 %) dotazovanými. Tím je rozvíjena digitální kompetence žáků. Hypotéza byla potvrzena.

Pracovní hypotézy:

- **H⁵: Literární motivace formou korespondence skladatelů, časopisů a úryvků z deníků nejsou v hudební výchově využívány.**

Dle dotazníkového šetření využívá literární motivaci formou korespondence, časopisů a úryvků z deníků celkem 34 (24,1 %) respondentů. Literární motivace je v hudebním vyučování častěji zastoupena prostřednictvím literárních motivací v učebnicích HV. Hypotéza není pravdivá, tyto typy literární motivace jsou využívány.

- **H⁶: Mapy, které jsou jednou z možných forem vizuální motivace, jsou v hodinách hudební výchovy využívány.**

Odpovědi respondentů vypovídají, že vizuální motivaci formou map využívá v hodinách hudební výchovy celkem 28 (19,9 %) vyučujících HV. Hypotéza byla potvrzena.

7.4 Polemika

Výsledky dotazníkového šetření zmapovaly aktuální využití motivace v hodinách hudební výchovy na 2. stupni základních škol. Ukázalo se, že čtyři hypotézy byly potvrzeny. Pozitivním zjištěním dotazníkového šetření je, že motivace vokálním či hudebním projevem je zastoupena u 134 (95 %) vyučujících. Literární motivace je ve vyučování nejčastěji zastupována prostřednictvím motivačních textů v učebnicích HV. Fotografie jsou v hudební výchově používány jako vizuální motivace. Dle výsledků dotazníkového šetření bylo potvrzeno, že má hudební vyučování integrativní charakter a propojuje poznatky žáků z jiných předmětů, například z anglického jazyka, informatiky či zeměpisu.

Výsledky dotazníkového šetření jsou přesvědčivým důkazem toho, že vyučující hudební výchovy disponují kreativitou při zpracovávání motivačních podnětů v účinné druhy motivací. Ty přispívají k celkovému rozvoji hudebních dovedností, které mají vliv na vnímání okolního světa žáky, podporují jejich emoční inteligenci a racionální myšlení.

ZÁVĚRY

Cílem diplomové práce bylo vytvoření přehledu druhů motivace a jejich charakteristik v kontextu hudebního vyučování žáků staršího školního věku. Objektivní zpracování tohoto tématu vyžadovalo řešení dílčích cílů v rámci zvolené problematiky. Tomu byly věnovány jednotlivé kapitoly.

Vzhledem k zaměření diplomové práce na motivaci žáků staršího věku základních škol bylo nezbytné věnovat pozornost především jejich vývoji z hlediska tělesného, sociálního, psychického a hudebního, neboť zohlednění věkových zvláštností žáků vyučujícími je předpokladem profesionálního přístupu k žákům této věkové kategorie včetně preferování optimálních druhů motivace při hudebním vyučování. Proto komplexní zpracování příslušné věkové charakteristiky ve druhé kapitole lze považovat nejen za důležité teoretické východisko k celkovému řešení motivační problematiky, ale i za užitečný informační přehled pro vyučující na 2. stupni základních škol.

V této souvislosti bylo třeba charakterizovat také současné hudební vyučování a popsat komplex hudebních činností, které jsou hlavním obsahem předmětu hudební výchova. Byly sledovány klíčové kompetence, představena typologie poslechových hodin, zohledněna triáda vyučovacích priorit, využití efektivních motivačních podnětů a integrativní vazby v rámci vzdělávací oblasti Umění a kultura. Tuto charakteristiku současného stavu předmětu hudební výchova lze označit za nezbytný předpoklad k řešení hlavního cíle této diplomové práce a zároveň ve výsledku může být i potřebnou informativní reflexí pro pedagogickou veřejnost.

Další, ve výsledku prospěšné, řešení dílčího cíle motivační problematiky představuje pojednání o terminologické charakteristice motivace v teoretické rovině a o vývoji motivace. V této souvislosti je charakterizována tzv. vnitřní a vnější motivace a představena Maslowova pyramida potřeb, která s tématem motivace u žáků staršího školního věku úzce souvisí.

K objektivnímu posouzení současného stavu pedagogického využívání motivace významně přispěly i výsledky dotazníkového šetření. Prostřednictvím tohoto průzkumu bylo zjištěno, které druhy motivace pedagogové nejčastěji používají v hodinách hudební výchovy. Průzkum je zaměřen na motivační podněty obsažené nejen v učebnicích základní i alternativní řady HV, ale též v digitálních zdrojích.

Inspirativním přínosem diplomové práce, zejména pro vyučující HV na 2. stupni základní školy, může být přehled využitelných druhů motivace v hudební výchově. Ty jsou rozděleny na tematicky rozmanité motivace žáků staršího školního věku k získávání a upevňování hudebních poznatků a na druhy motivace k hudebním činnostem. Na tento přehled navazují modelové příklady využití jednotlivých druhů motivace, které jsou podrobně dokumentovány v přílohách.

Odborná literatura

- ADAIR, John Eric. *Efektivní motivace*. Praha: Alfa, 2004, 178 s.: ISBN 80-86851-00-1.
- BARTÁK, Matěj, Jitka VEBROVÁ a Renata RYCHLÁ. *Nový slovník cizích slov pro 21. století*. Praha: Plot, 2008, 365 s.: ISBN 978-80-86523-89-7.
- BERÁNEK, Vratislav. *Hudební čítanka pro mládež. 2., upr. vyd.* Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, 209 s.
- BESEDOVÁ, Petra. *Hudba ve výuce cizích jazyků. 1.vyd.* Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0513-7.
- BRABEC, Jindřich, ŠTÍBROVÁ, Ivana. *Hudební výchova pro 8. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1999. 78 s.
- BRABEC, Jindřich. *Hudební výchova pro 7. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1996. 75 s.
- BRABEC, Jindřich. *Hudební výchova pro 9. ročník: vybrané kapitoly*. Úvaly: Jinan, 1997. 64 s.
- ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování. 1. vyd.* Praha: Univerzita Karlova, 1993, 415 p. ISBN 80-7066-534-3. s. 187
- GOSMAN, Svatoslav. *Podzim v Novém světě: vyprávění o Antonínu Dvořákovi*. Praha: Albatros, 1991, 159 s.: ISBN 80-00-00120-9.
- GREGOR Vladimír, SEDLICKÝ Tibor. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. Praha: Supraphon, 1990. 237 s.: ISBN: 80-7058-131-X.
- HERDEN, Jaroslav. *Hudba jako řeč: o poslechu ve škole i doma*. Praha: Scientia, 1998, 89 s.: ISBN 80-7183-126-3.
- HERDEN, Jaroslav, JENČKOVÁ, Eva a KOLÁŘ, Jiří. *Hudba pro děti: vysokoškolská učebnice: studium učitelství pro 1. stupeň základní školy*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova, 1992. 194 s.: ISBN 80-7066-522-X.
- HERDEN, Jaroslav a Jana ŠULISTOVÁ. *My pozor dáme a posloucháme: posloucháme hudbu se žáky I. stupně základní školy*. Praha: Scientia, 1994, 118 s.: ISBN 80-85827-56-5.
- HERDEN, Jaroslav. *My pozor dáme a nejen posloucháme: posloucháme hudbu se žáky 2. stupně ZŠ a nižších ročníků osmiletých gymnázií*. Praha: Scientia, 1997. 210 s. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-7183-087-9.
- HURNÍK, Ilja a Karel HÖGER. *Příběhy jedné kapely: povídky pro vyprávěče a soubor hudebních nástrojů*. Praha: Supraphon, 1983.
- HURNÍK, Ilja. *Trubači z Jericha*. Praha: Melantrich, 1985, 153 s.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. *Hudební výchova pro 7. ročník základní školy. 2. vyd.* Praha: SPN, 2011. 152 s.: ISBN 80-7235-297-0

- CHARALAMBIDIS, Alexandros, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. Hudební výchova pro 8. ročník základní školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2005. 152 s.: ISBN 80-7235-298-9
- CHARALAMBIDIS, Alexandros, HURNÍK, Lukáš, CÍSAŘ, Zbyněk, PILKA, Jiří, MATOŠKA, Dalibor. Hudební výchova pro 6. ročník základní školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2013. 128 s.: ISBN 80-7235-296-2.
- CHARALAMBIDIS, Alexandros, PILKA, Jiří, CÍSAŘ, Zbyněk. Hudební výchova pro 9. ročník základní školy. 2. vyd. Praha: SPN, 2011. 128 s.: ISBN 80-7235-310-1.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudba a pohyb ve škole*. Vyd. 2. Hradec Králové: Orlice, 2005, 320 s.: ISBN 80-903115-7-1.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudební nástroje se představují*. Hradec Králové: Tandem, 2019, 52 s.: ISBN 978-80-86901-78-7.
- JENČKOVÁ, Eva. *Hudební portréty – Leoš Janáček*. Hradec Králové: Tandem, 1997. 44 s.: ISBN 978-80-86901-93-0.
- JENČKOVÁ, Eva. *Podzimní zpívání*. 5. vydání. Hradec Králové: Tandem, 2021, ISBN 978-80-86901-65-7.
- JENČKOVÁ, Eva. *Poslech hudby ve škole*. Hradec Králové: Tandem, 2021, 52 s.: ISBN 978-80-86901-47-3.
- JENČKOVÁ, Eva. *Setkání s hudební formou*. Hradec Králové: Tandem, 2009. 33 s.
- JENČKOVÁ, Eva. *Strategie poslechové hodiny*. Hudební výchova, 1993-94, roč. 2, č. 4, s. 60-61.
- JENČKOVÁ, Eva. *II. Práce s písní, 1. díl*. Hradec Králové: Tandem, 1997, 1999, 2005. 56 s. ISBN 80-902662-9-0. (4. vyd. 2010, ISBN 978-80-806901-96-1)
- JENČKOVÁ, Eva. *Zobcová flétna*. 3., upr. vyd. Hradec Králové: Tandem, 2007, 52 s.
- KOLÁŘ, Jiří a Ivana ŠTÍBROVÁ. *Hudební výchova pro 6. ročník základní školy: (hudební dílna II.)*. Úvaly: Jinan, 1997, 111 s.
- KOLÁŘ, Jiří, ŠTÍBROVÁ, Ivana. Hudební výchova pro 5. ročník základní školy (hudební dílna I.). Úvaly: Jinan, 1995. 95 s.
- LANGR, Ladislav. *Úloha motivace ve vyučování na základní škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 105 s.
- LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole: [teoretická východiska a praktické postupy, hry a cvičení]*. Praha: Portál, 1999, 199 s.: ISBN 80-7178-205-X.
- MAHLER, Zdeněk. *Sbohem, můj krásný plameni: zlomky o životě a díle W.A. Mozarta*. Praha: Slávka Kopecká, 2013, 212 s.: ISBN 978-80-86631-54-7.

- MARKOVÁ-KRYSTLÍKOVÁ, Jiřina, NOVOTNÁ Anna a VOTRUBA Jiří. *Opera nás baví*. Praha: Národní divadlo, 2005, 155 s.: ISBN 80-7252-121-7.
- MEŠKOVÁ, Marta. *Motivace žáků efektivní komunikací: [praktická příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 2012, 135 s.: ISBN 978-80-262-0198-4.
- MOTL, Milan. *Eva Jenčková a její podíl na profilaci české hudební pedagogiky = Eva Jenčková and her contribution to specialization of Czech music pedagogy*. Hradec Králové: Tandem, 2019, 348 s.: ISBN 978-80-86901-86-2.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. V Praze: Triton, 2014, 599 s.: ISBN 978-80-7387-830-6.
- NOVOTNÁ, Anna a Jiří VOTRUBA. *Balet nás baví: první kniha o baletu pro děti i rodiče*. Praha: Národní divadlo, 2010, 137 s.: ISBN 978-80-7252-315-3.
- PÁNKOVÁ Jarmila, POBUDOVOVÁ Lenka, POSPÍŠILOVÁ Lenka, ROUBOVÁ Ludmila, Hudební výchova: pro 1. ročník základní školy. Plzeň: Fraus, 2015. ISBN 978-80-7489-250-9.
- POLEDŇÁK, Ivan, BUDÍK, JAN. *Hudba – škola – zítřek*. Projekt modernizace pojetí a osnov hudební výchovy na ZDŠ. Praha: Supraphon, 1969.
- POSPÍŠILOVÁ, Lenka. *Český rok v lidových písních a říkadlech [hudebnina]*. Praha: Hrajeto, 2014., 54 s.: ISMN 979-0-9004026-3-9.
- POSPÍŠILOVÁ, Lenka. *Housle, basa, trumpeta, pojedeme do světa, aneb, Jak si hrají děti na jiných kontinentech. Afrika [hudebnina]*. Praha: Hrajeto, 2011. 1 zpěvník 30 s.: ISMN 979-0-9004026-0-8.
- POSPÍŠILOVÁ, Lenka. *Housle, basa, trumpeta, pojedeme do světa, aneb, Jak si hrají děti na jiných kontinentech. Amerika, Austrálie [hudebnina]*. 1. vyd. Praha: Hrajeto, 2012. 1 zpěvník 37 s.: ISMN 979-0-9004026-1-5.
- POSPÍŠILOVÁ, Lenka. *Housle, basa, trumpeta, pojedeme do světa, aneb, Jak si hrají děti na jiných kontinentech. Asie, Evropa [hudebnina]*. 1. vyd. Praha: Hrajeto, 2015. 1 zpěvník, 46 s.: ISMN 979-0-9004026-4-6.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008, 322 s.: ISBN 978-80-7367-416-8.
- SEDLÁK, František. *Didaktika hudební výchovy na 2. stupni základní školy*. 2. upr. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1984, 310 s.
- SEDLÁK, František. *Základy hudební psychologie: učebnice pro studenty pedagogických fakult*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 319 s.: ISBN 80-04-20587-9.

ŠEDIVÝ, Jakub, ROHLÍKOVÁ, Lucie. Hudební výchova: učebnice pro 6. a 7. ročník ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2013. 88 s.: ISBN 978-80-7238-901-8.

Univerzita Katedra psychologie. *Vývojová psychologie pro učitele*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000, 82 s.: ISBN 80-7082-626-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 522 s.: ISBN 80-7178-308-0.

VYDROVÁ, Jitka a Jana NEJTKOVÁ. *Rady ke zpívání, aneb, Co může zpěvákům poradit odborný lékař*. Praha: Práh, 2009, 159 s.: ISBN 978-80-7252-252-1.

Internetové zdroje

Inspiratorium: Místo, kde bydlí nápady do hudební výchovy [online]. [cit. 2023-04-16].

Dostupné z: <https://www.inspiratorium.cz/profile/login>

POBUDOVÁ, Lenka. *Jak na hudebku: Materiály pro výuku hudební výchovy* [online]. [cit. 2023-04-16].

Dostupné z: <http://jaknahudebku.blogspot.com/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání [online]. Praha: MŠMT, 2021, s. 10.

[cit.2023-04-08]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

Schulisches [online]. [cit. 2023-05-29]. Dostupné z: <https://schule.paul-matthies.de/>

Spiral Betty [online]. [cit. 2023-05-29]. Dostupné z: <https://spiralbetty.com/>

Standardy pro základní vzdělávání Hudební výchova. [online]. Praha: MŠMT, 2013, [cit. 2023-

04-15]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=73151&view=9832>

Učitelé učitelům [online]. [cit. 2023-04-16]. Dostupné z: <https://uciteleucitelum.cz/>

Učitelnice: Výuka, která baví vás i vaše děti [online]. [cit. 2023-04-16].

Dostupné z: <https://www.ucitelnice.cz/>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Škálování

Příloha č. 2: Škálování: *Johann Strauss st. – Radeckého pochod*

Příloha č. 3: Hádej, kdo jsem: *Hudební nástroje 1.*

Hádej, kdo jsem: *Hudební nástroje 2.*

Příloha č. 4: Hádej, kdo jsem: *Osobnosti české populární hudby*

Příloha č. 5: Tiskařský šotek: *Bedřich Šlehačka*

Příloha č. 6: Literární motivace

Příloha č. 7: Literární motivace a motivační podněty pro učitele a žáky

Příloha č. 8: Fejetony – Leoš Janáček

Příloha č. 9: Ich forma: *Zpěvní hlasy z opery Rusalka*

Příloha č. 10: Online pexeso: *Osobnosti české populární hudby*

Příloha č. 11: Hudební slepá mapa: *Národní hymny*

Příloha č. 12: Spirálová omalovánka: *Claude Debussy*

Spirálová omalovánka: *Claude Debussy – řešení*

Příloha č. 13: Myšlenková mapa: *Baroko*

Příloha č. 14: Dobble: *Hudební nástroje 1*

Hudební nástroje 2

Hudební nástroje 3

Hudební nástroje 4

Hudební nástroje 5

Hudební nástroje 6

Příloha č. 15: Trimino: *Hudební skladatelé a jejich díla*

Příloha č. 16: Riskuj! – *Renesance*

Příloha č. 17: 3+1: *Antonín Dvořák*

3+1: *Antonín Dvořák – řešení*

Příloha č. 18: Projektová výuka: *Facebookový profil hudebního skladatele*

Příloha č. 19: Rytmická partitura: Formový půdorys fugy: *J. Herden – Skákal pes*

Příloha č. 20: Leoš Janáček – *Z nápěvků dětské mluvy*

Příloha č. 21: Voice – band

Příloha č. 22: Grafický part: *Bedřich Smetana – Proč bychom se netěšili*

Příloha č. 23: Rytmický part: *Petr Iljič Čajkovskij: Louskáček – Pochod*

Příloha č. 24: Intonační hry s využitím čísel

ŠKÁLOVÁNÍ

ANEŽ
UČÍME SE ROZUMĚT HUDEBNÍ ŘEČI

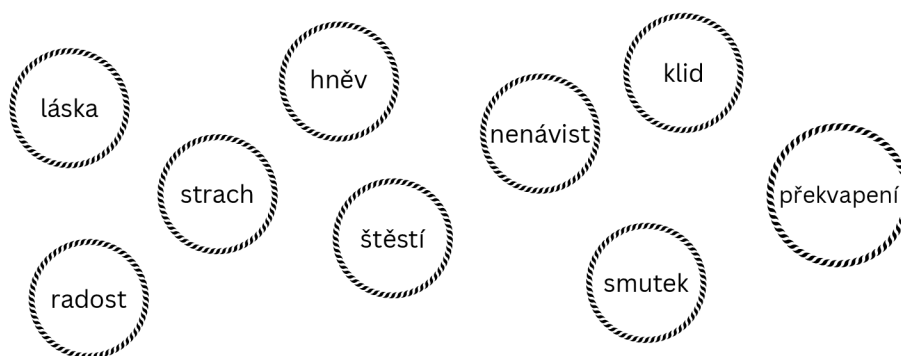
1) Odpověz na otázky, které se týkají hudební ukázky.

- Kdy se tato hudba narodila? (v renesanci, v baroku, v klasicismu...)
- Při jaké příležitosti by tato hudba mohla zaznít?
(při svatebním obřadu, na plese...)
- Jak na vás hudba působila? (vesele – smutně, zamilovaně – našťvaně...)
- Které hudební nástroje jste v ukázce poznali?

2) Zakroužkuj emotikony, které nejlépe charakterizují hudební ukázku.

3) Vybarvěte názvy emocí, které hudební ukázka vyjadřuje.

4) Vyznačte na ose dynamický průběh hudební ukázky.

ŠKÁLOVÁNÍ

ANEB

UČÍME SE ROZUMĚT HUDEBNÍ ŘEČI JOHANN STRAUSS ST. – RADECKÉHO POCHOD

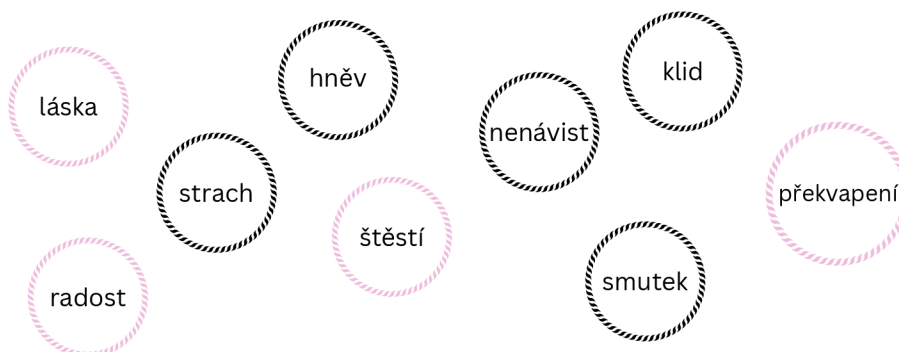
1) Odpověz na otázky, které se týkají hudební ukázky.

- Kdy se tato hudba narodila? (v romantismu roku 1848)
- Při jaké příležitosti by tato hudba mohla zaznít?
(při pochodování, při slavnostním nástupu, při vystoupení v cirkuse)
- Jak na vás hudba působila? (vesele, slavnostně, radostně)
- Které hudební nástroje v ukázce zazněly? (housesle, trubky, tympány, klarinety...)

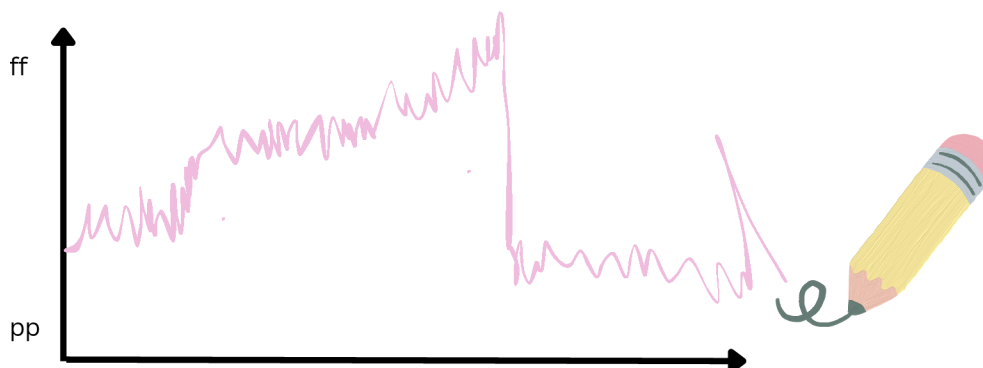
2) Zakroužkuj emotikony, které nejlépe charakterizují hudební ukádku.

3) Vybarvi emoce, které hudební ukázka vyjadřuje.

4) Vyznač na ose dynamický průběh hudební ukázky.

Příloha č.3: Hádej, kdo jsem: *Hudební nástroje 1.*

Hádej, kdo jsem

Hudební nástroje

Jsem hudební dechový nástroj vyrobený z mosazného plechu. Uplatňuji se jako sólový nástroj hlavně v jazzu. Když se vysloví moje jméno, mnoho lidí si představí animovanou postavičku, která na mě hraje v neznámém americkém sitcomu. Moji nejlepší kamarádi jsou klarinet a basetový roh. Jméno mám podle svého vynálezce Adolfa Saxe.

(saxofon)

Mám čtyři struny. Podobám se houslím, ale můj zvuk připomíná hoboj. Hraje se na mě smyčcem. K notám mám svůj vlastní klíč. Který nástroj jsem?

(viola)

Jsem vyrobený ze dřeva. Mé tělo je esovitého tvaru a mám dlouhý krk, přes který vede 6 strun. Smyčec nepotřebuji. Každý, kdo mě slyší, rád si zazpívá. Hlavně večer u ohně, když se lidi se mnou sejdou.

(kytara)

Jsme docela malé, ale hudbu dokážeme dělat velkou. Krásně vyřezané dřevěné tělo je chloubou naší. Avšak chceš nás zkusit? Zapotíš se. Čtyři struny bez pražců, hbité prsty musíš mít. V ruce virtuózů se smyčec se po našich strunách smýká jako nic. Části mého těla se nazývají zvířecími názvy – kobylka, šnek.

(housle)

Příloha č.3: Hádej, kdo jsem: *Hudební nástroje 2.*

Jsem maličký nástroj, který dříve lidé vyráběli z mušlí. Mám dvě mělké mističky s oušky pro otvory na provázek, který mé části drží pohromadě. Používám se při španělském tanci flamencu. Nejčastěji mě můžete slyšet v souhře s kytarou.

(kastaněty)

Mé tělo, které pokrývá 133 strun, je lichoběžníkového tvaru. Abys mě rozezněl, potřebuješ 2 paličky. Nejčastěji mě můžeš slyšet na Moravě při doprovodu lidových písní a tanců.

(cimbál)

Mám k mému tělu 47 kolmých strun a patřím mezi nejstarší nástroje na světě, jelikož se na mě hrálo již ve starověku. Mám dokonce i 7 pedálů. Zním jako „sbor andělů“. Svým klidným hlasem dokážu uspat i tříhlavou bestii, jak jsi mohl/a vidět ve filmu Harry Potter.

(harfa)

Mám čtyři struny a většinou jsem vyroben ze dřeva. Abys mě rozezněl, smyčec nepotřebuješ. Původem pocházím z Havaje. Někdy se mi říká „skákající blecha“. Nejraději jsem v rukou písničkáře Pokáče.

(ukulele)

Příloha č. 4: Hádej, kdo jsem: *Osobnosti české populární hudby*

Hádej, kdo jsem

Osobnosti české populární hudby

Mé pravé jméno je Hana Zaňáková. Mým rodným městem je Kladno. Mezi mé největší hity patří *Láska je láska*, *Jsi můj pán* nebo *Trouba*. Nyní žiji v Otovicích, kde jsem koupila divadlo, ve kterém pořádám kulturní akce. Během svého života jsem vystupovala v muzikálech *Carmen*, *Dracula* nebo *Krysař*. Na koncertech mne doprovází klavírista Petr Malásek. Jsem vděčná za to, že jsem se v oblasti populární hudby dostala mezi „Slavíky“.

(Lucie Bílá)

Zpívám jak česky i polsky. Hlásím se k evangelickému vyznání. Na české populární scéně se pohybuji od svých 13 let. Tehdy si mě každý pamatoval i kvůli rovnátkům. Jsem hrdá na to, že jsem se díky Spotify dostala na billboardy na Time Square s českou písničkou *Tělo*, která opěvuje krásu lidského těla. Vystupuji sólově, s kapelou a se symfonickým orchestrem.

(Ewa Farna)

Byl jsem český básník, písničkář, a především hlavní představitel československého protikomunistického režimu. Mnohé mé písně zlidověly a staly se z nich symboly boje proti totalitnímu režimu. Měl jsem přezdívku „Básník s kytarou“. Mezi mé nejnámější písně patří například *Anděl* a *Salome*.

(Karel Kryl)

Spolu s Václavem Neckářem a Helenou Vondráčkovou jsme tvořili pěvecké trio Golden Kinds. Jsem česká zpěvačka a někteří lidé mě řadí mezi symboly Sametové revoluce, jelikož jsem 17. listopadu roku 1989 zazpívala píseň *Modlitba pro Martu* na Václavském náměstí. Mou největší vášní jsou kočky, psi a koně.

(Marta Kubišová)

Vyrůstal jsem ve Frýdku Místku, ale narodil jsem se v Japonsku, protože má maminka je japonského původu. V roce 2019 jsme s kamarády založili kapelu, jejíž jsem frontmanem. Naším největším hitem je písnička *Když nemůžeš, tak přidej* podle motivace Emila Zátopka. Mohli jste mne sledovat například v taneční soutěži Star Dance.

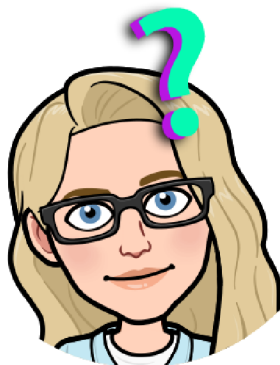
(Mirai Navrátil)

Příloha č. 5: Tiskařský šotek: *Bedřich Šlehačka*

Tiskařský šotek

Bedřich Šlehačka

Bedřich Šlehačka se narodil v Nelahozevsi a pocházel z rodiny sládka. Patří mezi významné české skladatele baroka. Proslul především cyklem symfonických básní *Tvá vlast*, ze kterého je nejznámější báseň *Dunaj*, dále operami *Danuše* a *Ukradená nevěsta*. Část svého života působil v Americe. Na konci života jsem oslepl. Nyní se na jeho počest každoročně koná hudební festival – *Bedřichova Litomyšl*.

Příloha č. 6: Literární motivace

O králi Razdvatři

V podivné zemi svému králi říkali Razdvatři. To už tak tenkrát lidé měli ve zvyku. Tomu, kdo dělal kola k dřevěným vozům, říkali Kolář, kdo pletl punčochy – Punčochář, kdo pekl a prodával preclíky – Preclíkář. Náš pan král byl Razdvatři. Nic jiného totiž neuměl. Při ranní rozcvičce počítal: „...ááá raz, dva, tři.“ Jedl za tři, po snídani si nasadil třírohý klobouk, sedl na trojnožku a třikrát zaklepal: „Hudba prosím!“ – Tři dvořané vpochodovali do královské komnaty. Co říkám vpochodovali. Vepluli! Při chůzi se vlnili, jako kdyby jeli na velbloudu. Nejprve vykročili levou nohou co nejdál vpřed a pravou pak přisunuli nadvakrát: „Vpřed, přisun, přisun, raz, dva, tři!“ – „Takhle se pochodovat nedá, vznešený! Je to pro ostudu!“ domlouvali rádcové králi a hned druhý den nechali vytroubit, aby se hlásil každý, kdo umí písničku do pochodu. Beztak si ševci stěžovali, že na pravé střevice spotřebují jednou tolik podrážek. Jako na koni tu byl Honza. – „Ten chlumecký zámek je za lesem,“ zazpíval a svižně vykročil: „Raz, dva, levá, dva, raz, dva, levá, dva. Usmívat se, dámy a pánové, a nekoukat,“ povídal dvořanům. „Račte se připojit!“

Jaroslav Herden

Co staré báje vyprávějí: Panova flétna

Syrinx nebyla původně píšťalkou ani rákosem. Byla to krásná víla, do níž se zamiloval bůh přírody Pan. Ten ovládal všechny živly a naháněl hrůzu pastýřům. Také Syrinx se ho ulekla. Utekla do hlubokého lesa. Pan v patách za ní. Když už myslel, že ji drží za vlasy, zjistil, že má v ruce jen několik stébel rákosí. Syrinx, obdařená vlastnostmi, které lidem chybějí, se totiž ponořila do země a místo ní vpučely rákosové stvoly. Pan v zlosti rákosí posekal. Domníval se, že skrylo jeho vílu. Hledal marně – a s lítostí zjistil, že ji vlastně zahubil. Snesl tedy rozsekané kousky rákosu a poskládal je dohromady. Když je přiložil k ústům, ozval se jemný tón. Byl to hlas něžné Syrinx. Od té doby má Pan tento nástroj v převeliké úctě a někdy na něj hrává za ticha své zvláštní teskné melodie.

Eva Jenčková

Příloha č. 7: Literární motivace a motivační podněty pro učitele a žáky

Seznam literatury

- BÄR, Frank P. *Hudební nástroje*. Plzeň: Fraus, 2006, 48 s.: ISBN 80-7238-472-4.
- BEETHOVEN, Ludwig van a Oldřich PULKERT. *Beethoven: osobnost génia v korespondenci*. Praha: Vyšehrad, 2004, 385 s.: ISBN 80-7021-736-7.
- BERÁNEK, Vratislav. *Hudební čítanka pro mládež*. 2., upr. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1965, 209 s.
- CASAS, Alfonso a Adéla ŠČURKOVÁ. *Freddie Mercury: ilustrovaný životopis*. V Brně: CPress, 2019, 133 s.: ISBN 978-80-264-2774-2.
- FREEMAN, Daniel E. a Petra Johana PONCAROVÁ. *Il Boemo / průvodce po životě a díle Josefa Myslivečka*. Praha: Vyšehrad, 2021, 142 s.: ISBN 978-80-7601-543-2.
- FUČÍKOVÁ, Renáta. *Antonín Dvořák*. Praha: Práh, 2012, 56 s.: ISBN 978-80-7252-409-9.
- GOSMAN, Svatoslav. *Podzim v Novém světě: vyprávění o Antonínu Dvořákovi*. Praha: Albatros, 1991, 159 s. ISBN 80-00-00120-9.
- HEUMANN, Monika a Hans-Günter HEUMANN. *Lexikon hudby pro děti: objevujeme svět hudby*. Praha: Mutabene, 2000, 195 s.: ISBN 80-902983-0-3.
- HRŠEL, Miroslav, Miloslav NEDBAL a Jiří ŠTILEC. *Slavná minulost německé hudby: kapitoly z dějin německé hudby*. Praha: Panton, 1963, 121 s.
- HURNÍK, Ilja a Karel HÖGER. *Příběhy jedné kapely: povídky pro vyprávěče a soubor hudebních nástrojů*. Praha: Supraphon, 1983.
- HURNÍK, Ilja. *Trubači z Jericha*. Praha: Melantrich, 1985, 153 s.
- JACKSON, Michael, Iva FILKOVÁ a Pavel FILKA. *Moonwalk*. Praha]: IFP Publishing & Engineering, 2009, 269 s.: ISBN 978-80-903997-8-5.
- JANEBA, Šárka a Jakub JANEBA. *Dějiny hudby. Klasika*. Třebechovice pod Orebem]: Jakub a Šárka Janeba, 2022, 163 s.: ISBN 978-80-11-01232-8.
- KISIELEWSKA, Zuzanna, Jerzy GRUCHOT, Wojciech KOSS a Martin VESELKA. *12 púltómí: kniha o hudbě*. Praha: Portál, 2019, 127 s.: ISBN 978-80-262-1429-8.
- LEHMANN, Theo a Jarmila SVOBODOVÁ. *Mahalia Jacksonová zpívala písně naděje*. Praha: Vyšehrad, 1980, 120 s.

- KARNETOVÁ, Helena. Univerzita Hradec Králové. Pedagogická fakulta. *Hudební nástroje v souvislostech*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 210 s.: ISBN 978-80-7435-619-3.
- MAHLER, Zdeněk a Pavel SKALNÍK. *Nekamemujte proroky: kapitoly ze života Bedřicha Smetany*. Praha: Slávka Kopecká, 2013, 223 s.: ISBN 978-80-86631-53-0.
- MAHLER, Zdeněk. *Sbohem, můj krásný plameni: zlomky o životě a díle W.A. Mozarta*. Praha: Slávka Kopecká, 2013, 212 s.: ISBN 978-80-86631-54-7.
- MARKOVÁ-KRYSTLÍKOVÁ, Jiřina, Anna NOVOTNÁ a Jiří VOTRUBA. *Opera nás baví*. Praha: Národní divadlo, 2005, 155 s.: ISBN 80-7252-121-7.
- MARTINŮ, Charlotte. *Můj život s Bohuslavem Martinů*. Praha: Editio Bärenreiter, 2003, 226 s.: ISBN 80-86385-22-1.
- MÖRIKE, Eduard. *Mozartova cesta do Prahy*. 2. vyd. Praha: Odeon, 1977, 127 s.
- NOVOTNÁ, Anna a Jiří VOTRUBA. *Balet nás baví: první kniha o baletu pro děti i rodiče*. Praha: Národní divadlo, 2010, 137 s.: ISBN 978-80-7252-315-3.
- NOVOTNÁ, Anna a Jiří VOTRUBA. *Skladatelník: 55 hudebních géníů a co o nich vědět*. Praha: Praha, 2021, 115 s.: ISBN 978-80-7252-878-3.
- PAK, Un-jong a Po-ram KU. *Sen o radosti z hudby: Wolfgang Amadeus Mozart*. Praha: Ideál, 2012, 39 s.: ISBN 978-80-86995-21-2.
- PRIMI, Michele. *Prokletí rokenrolu: tragédie a záhady rocku*. Praha]: Slovart, 2013, 271 s.: ISBN 978-80-7391-716-6.
- *Svět hudby: velcí skladatelé a velká díla*. Ikar: Knižní klub, 2000, 412 s. + 1 CD-ROM.: ISBN 80-7202-712-3.
- SEKANINOVÁ, Štěpánka a Jakub CENKL. *Příběhy hudebních nástrojů*. V Praze: Albatros, 2020, 67 s.: ISBN 978-80-00-05738-5.
- ŠOTTNEROVÁ, Dagmar. *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Olomouc: Rubico, 2009, 253 s.: ISBN 978-80-7346-096-9.

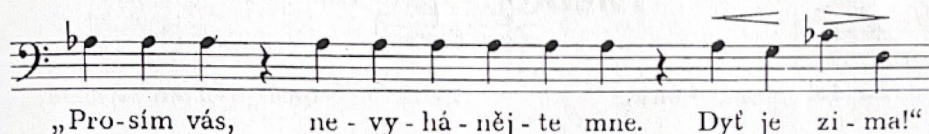

Příloha č. 8: Fejetony – Leoš Janáček

Z fejetonu **ÚSTA** (Lidové noviny, 5. VII. 1923)

Chundelatý čmelák příliš brzy vylezl z jara na sluníčko. V kožíšku žlutočerveném s pruhy černými měřil křížem krážem trávnik v zahrádce. Marně! Na mladé zeleni není ještě kvítečka.

Minu podobně chundelatého člověka. Samá záplata na obleku. Ba zdálo se mi, že i na tváři: na lících a na čele žlutavou, na nose červenavou, v důlkách očních vodnatou, na hlavě žíhanou. - Seděl a vyhříval se v jarním dubnovém slunci na Kolišti brněnském:

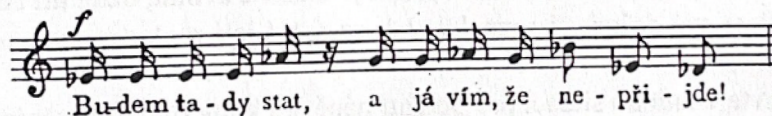

pravil polo k sousedu, polo k sobě. Bodla mne, mdle vzpomenuta, strast českého dělníka ...

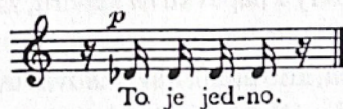
*

Z fejetonu **POČÁTEK ROMÁNU** (Lidové noviny, 17.III. 1922)

Bylo to 15. února 1922 k večeru. Šeru osmnácté hodiny u nádraží. Na povýšeném chodníku zavrtěla sebou ta vyšší, zdravých růžových lící, v červeném zimním kabátci. Zahovořila prudce:

Její družka, bledých tváří, v tmavé chudé jupičce, vpadla do posledního tónu tmavou, smutnou duše ozvěnou:

Příloha č. 9: Ich forma: *Zpěvní hlasy z opery Rusalka*

Ich forma

Zpěvní hlasy z opery Rusalka

Jsem vodní víla, která se touží stát člověkem. Tatínek mě ale před světem lidí varuje.

Díky kouzelné síle Ježibaby jsem se člověkem stala a princ si mě odvedl na zámek.

Brzy však na moji lásku zapomněl. Mám nejvyšší ženský hlas soprán a má nejnámější virtuózní árie *Měsíčku na nebi hlubokém* je plná touhy po princovi.

(Rusalka)

Bydlím spolu s hady a pavouky v hlubokém lese. Ve svém volném čase se zabývám kouzlením a čarováním, ani vaření lektvarů mi není cizí. Mám nejhlubší ženský hlas alt a v opeře zpívám zaklínací árii *Čury mury fuk*.

(Ježibaba)

Pocházím z královské rodiny. Mezi mé záliby patří příroda a lov divoké zvěře. Mám nejvyšší mužský hlas tenor, kterým zpívám árii plnou touhy po Rusalce, do které jsem se zamiloval, *Vidino divná, přesladká*.

(Princ)

Žiju v jezeře poblíž lesa. Mám nejhlubší mužský hlas – bas. Mám obavu o svou dceru Rusalku a svým žalem vyzpívám v árii *Celý svět ti nedá*.

(Vodník)

Příloha č. 10: Online pexeso: *Osobnosti české populární hudby*

Pexeso

Osobnosti české populární hudby

Příloha č. 11: Hudební slepá mapa: *Národní hymny*

Hudební slepá mapa *Národní hymny*

1) Přidělenou barvou vyznač ve slepé mapě stát, jehož hymnu právě slyšíš.

německá hymna	Deutschlandlied	žlutě
francouzská hymna	La Marseillaise	modře
slovenská hymna	Nad Tatrou sa blýská	červeně
italská hymna	Inno d'Italia	zeleně
česká hymna	Kde domov můj?	oranžová

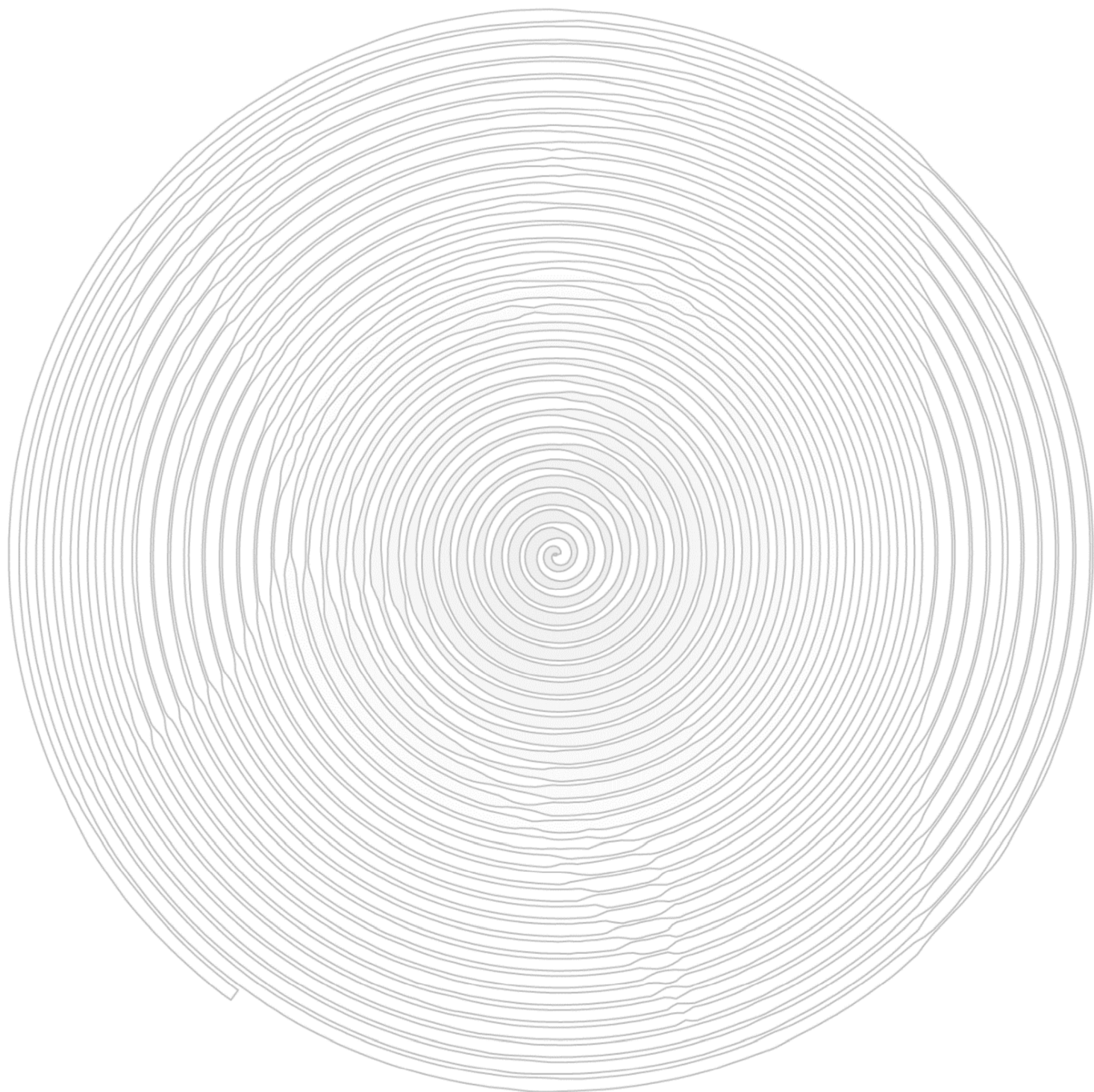
Státní hymna patří ke státním symbolům a bývá určena zákony či ústavou země. Státní hymna je vlastenecká píseň hraná a zpívána při státních nebo národních oslavách a slavnostních příležitostech.

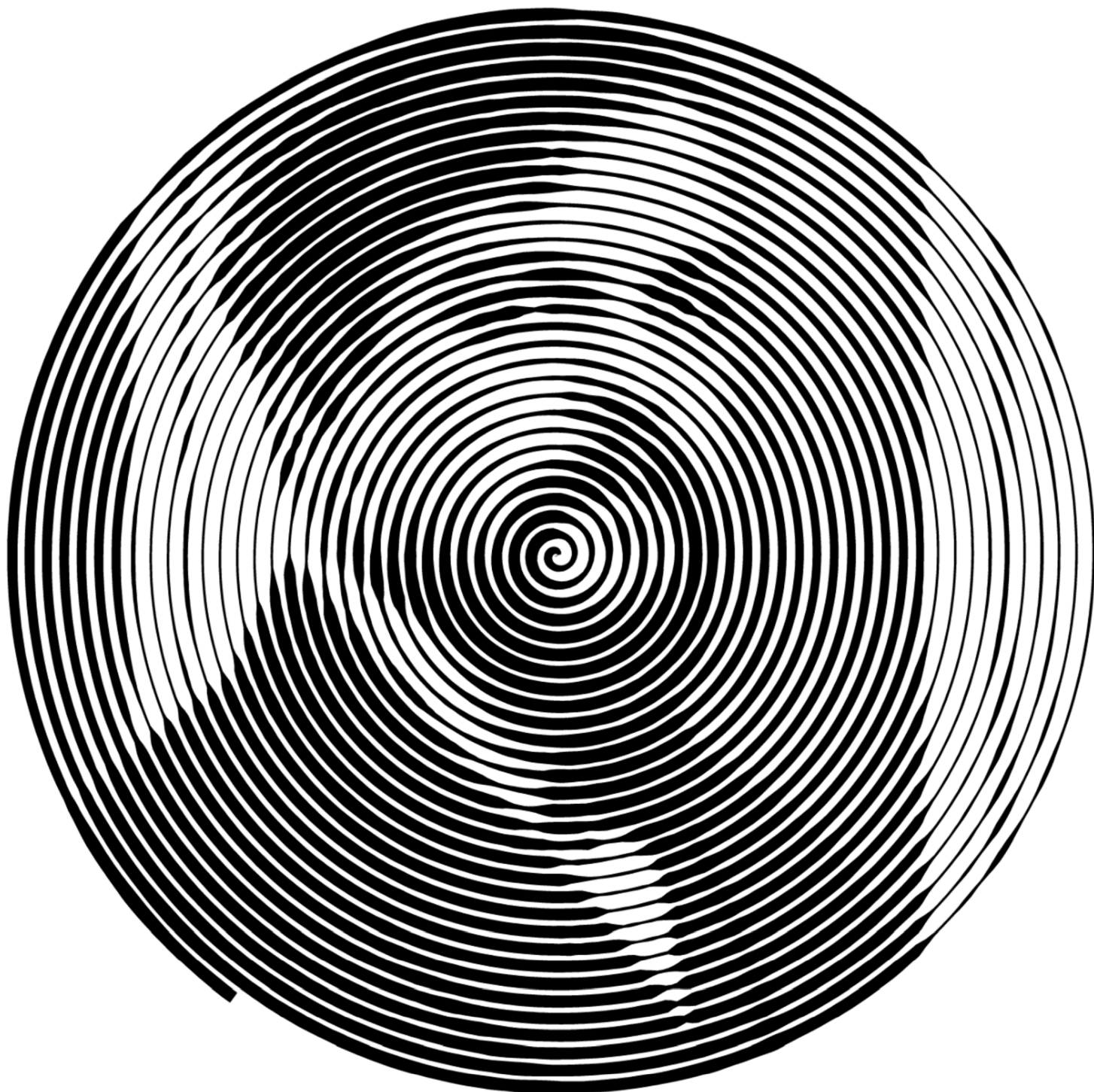
Zodpověz otázky:

- 1) Při jakých příležitostech můžeme hymny slyšet?
- 2) Kdo je autorem textu české hymny?
- 3) Kdo je skladatelem hudby k české hymně?

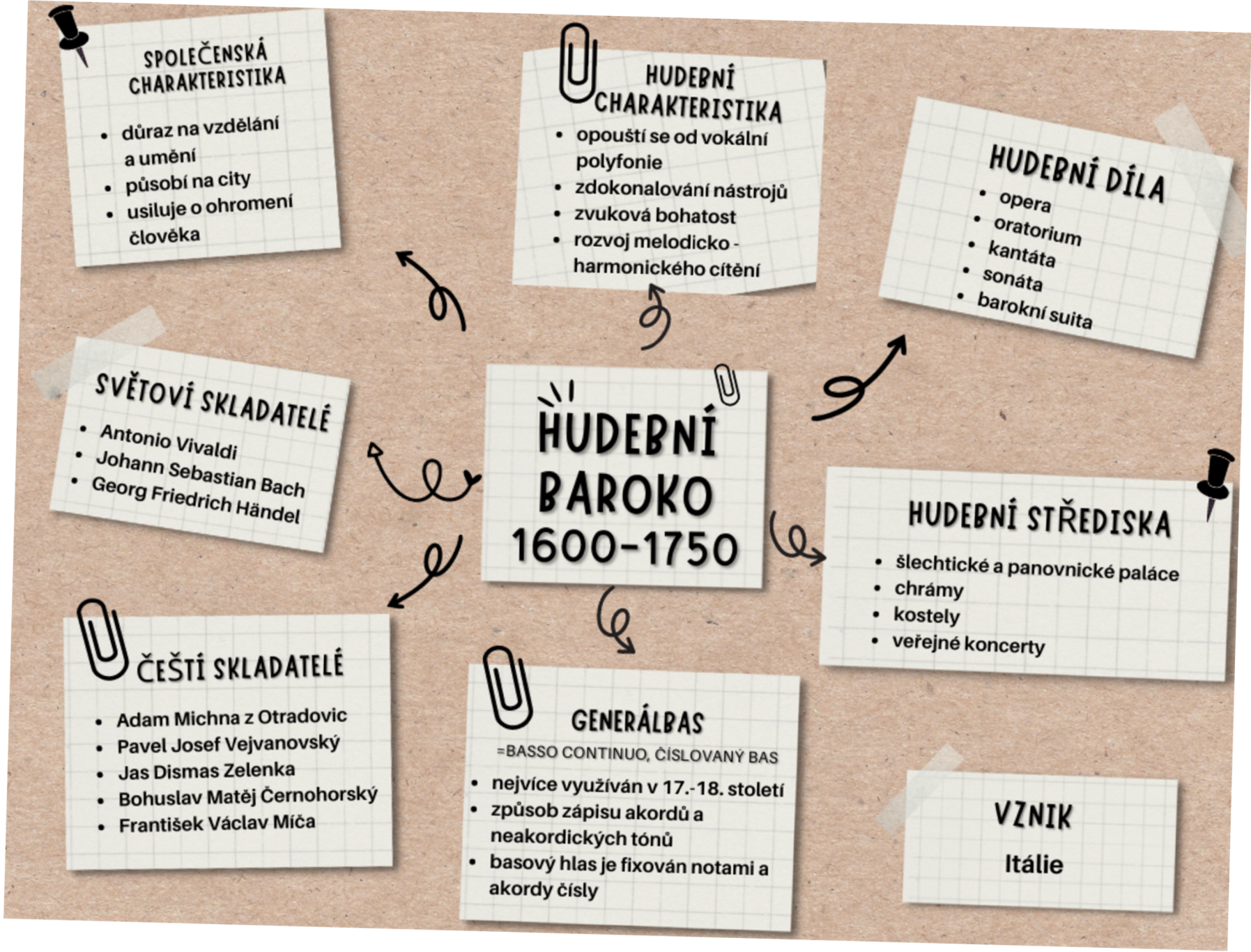
Příloha č. 12: Spirálová omalovánka: *Claude Debussy*

Příloha č. 12: Spirálová omalovánka: *Claude Debussy* – řešení

Příloha č. 14: Dobble: *Hudební nástroje 1*

Příloha č. 14: Dobble: *Hudební nástroje 2*

Příloha č. 14: Dobble: *Hudební nástroje 3*

Příloha č. 14: Dobble: *Hudební nástroje 4*

Příloha č. 14: Dobble: *Hudební nástroje 5*

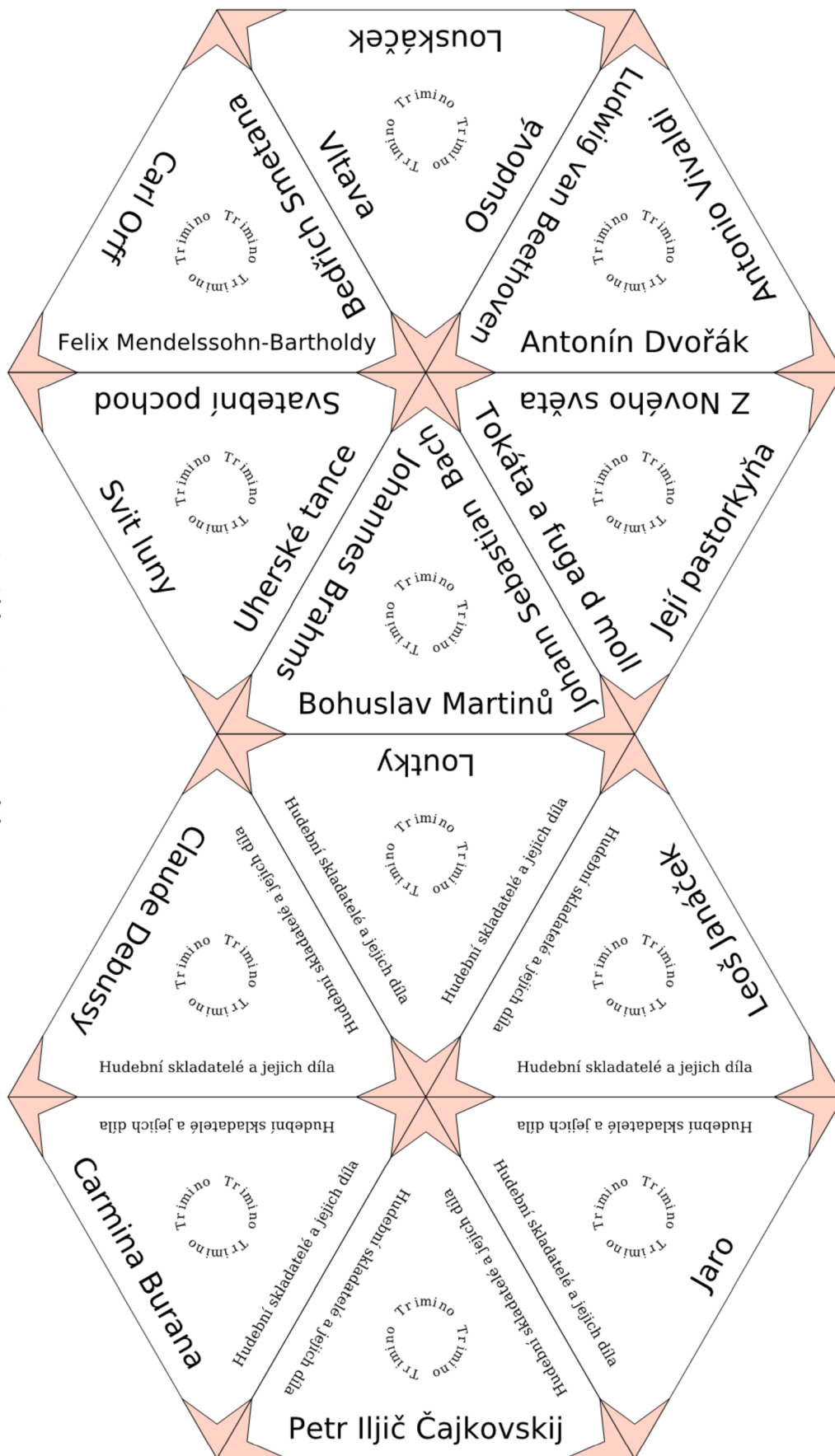

Příloha č. 14: Dobble: *Hudební nástroje 6*

Příloha č. 15: Trimino: *Hudební skladatelé a jejich díla*

Příloha č. 16: Riskuj! – *Renesance*

Riskuj!

Renesance

Časová osa
100: Jaké období předcházelo renesanci? (gotika)
200: Jaké období následovalo po renesanci? (baroko)
300: Časově vymezte období renesance. (14.-16. století)
400: Chronologicky seřad' slohové období: romantismus, baroko, klasicismus, gotika, renesance (gotika, renesance, baroko, klasicismus, romantismus)

Obrazy
100: Nejslavnější obraz všech dob. Je vystaven v pařížském Louvre. (Mona Lisa, Leonardo da Vinci)
200: Malba zachycuje Ježíše a 12 apoštolů. Z hlediska techniky se jedná o fresku. (Poslední večeře, Leonardo da Vinci)
300: Slavný portrét českého panovníka, který je ztvárněn pomocí ovoce, zeleniny a květin. (Giuseppe Archiboldo, Rudolf II.)
400: Jak se nazývá kapse, kterou freskami vyzdobil ve Vatikánu Michelangelo? (Sixtinská kapse)

Všeználek
100: Komu se říká <i>renesanční člověk</i> ? (člověku všestrannému)
200: Který kontinent byl v době renesance objeven a kým? (Amerika, Kryštofem Kolumbem)
300: Kdo a kde vynalezl knihtisk? (Johannes Gutenberg, v německém městě Mainz/Mohuč)
400: Který významný umělec žil v době renesance na hradě Pecka? (Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic)

Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic
100: Na kterém hradě žil Kryštof Harant? (na hradě Pecka)
200: Kde a kým byl Kryštof Harant popraven? (na Staroměstském náměstí katem Mydlářem)
300: Kterého živočicha měl Kryštof Harant ve znaku? (kohouta)
400: Ke které církvi konvertoval Kryštof Harant? (k evangelické církvi)

Příloha č. 17: 3+1: Antonín Dvořák

3 + 1 o Antonínu Dvořákovi

Ve čtveřici výrazů je vždy jeden, který do souboru nepatří. Jeho vyškrtnutí zdůvodněte.

1. Skromná	Veleť, vtáčku	Šípek	Šelma sedlák
2. Štědrý den	Vodník	Zlatý kolovrat	Polednice
3. harfa	viola	housle	varhany
4. F. Liehmann	V. Thám	F. Simrock	A. Čermáková
5. Ludmila	Tvrdé palice	Vanda	Alfred
6. Stabat Mater	Rej skřítků	Te Deum	Requiem
7. Čury mury fuk	Měsíčku na nebi	Hou, hou, hou	Věrné milování
8. Dumky	České tance	Slovanské tance	Slovanské rapsodie
9. Z Nového světa	Americký prapor	Humoreska	Kvartet F dur
10. Silhouety	Poetické nálady	Valčíky	Můj domov
11. V přírodě	Jakobín	Cypřiše	Večerní písně
12. J. S. Bach	F. Liszt	R. Wagner	J. Brahms

Autorem materiálu je Mgr. Alena Matějovská

3 + 1 o Antonínu Dvořákovi - řešení

Ve čtveřici výrazů je vždy jeden, který do souboru nepatří. Jeho vyškrtnutí zdůvodněte.

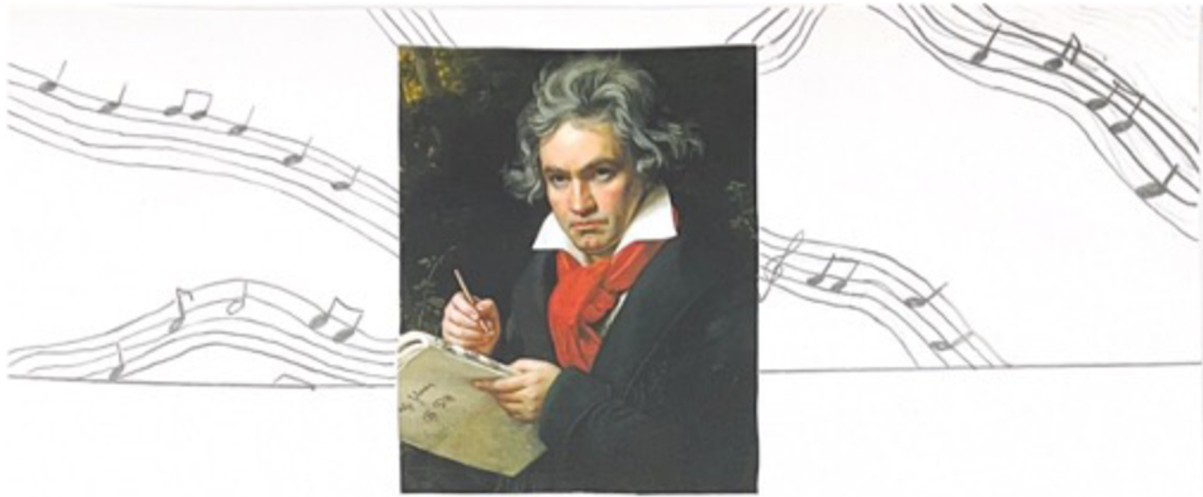
1. Skromná	Velet', vtáčku	Šípek	<u>Šelma sedlák</u>
2. <u>Štědrý den</u>	Vodník	Zlatý kolovrat	Polednice
3. <u>harfa</u>	viola	housle	varhany
4. F. Liehmann	<u>V. Thám</u>	F. Simrock	A. Čermáková
5. <u>Ludmila</u>	Tvrdé palice	Vanda	Alfred
6. Stabat Mater	<u>Rej skřítků</u>	Te Deum	Requiem
7. Čury mury fuk	Měsíčku na nebi	Hou, hou, hou	<u>Věrné milování</u>
8. Dumky	<u>České tance</u>	Slovanské tance	Slovanské rapsodie
9. Z Nového světa	Americký prapor	<u>Humoreska</u>	Kvartet F dur
10. Silhouetty	Poetické nálady	Valčíky	<u>Můj domov</u>
11. V přírodě	<u>Jakobín</u>	Cypřiše	Večerní písně
12. <u>J. S. Bach</u>	F. Liszt	R. Wagner	J. Brahms

Autorem materiálu je Mgr. Alena Matějovská

Příloha č. 18: Projektová výuka: Facebookový profil hudebního skladatele

- Pochází z města Bonn
- Narodil se 16. 12. 1770
- Studoval u hudebních skladatelů Josepha Haydna, Antonia Salieriho, Johanna G.
- Pracuje jako hudební skladatel

PRÁTELE: Wolfgang Amadeus Mozart
Joseph Haydn

LUDWIG van BEETHOVEN

Klaviéroví koncert
č. 5

104 likes
LIKE | COMMENT

Ja s mým dobrým kamarádem Mozartem

432 likes
LIKE | COMMENT

Můj aktuální portrét.
(credit Franzovi za namalování)

To: Mozart

Liší se ti moje nová skladba?

Jóó, je to libový!

Jak ji mám pojmenovat?

Jak chceš kámo

Mala' noční hudba?

Yes sir. To zní skvěle
Dám si to jako zvonění!

Skákal pes

Jaroslav Herden
Fuga

1. Ská - kal pes p řes o - ves, p řes ze - Je - nou lou - ku ská - kal

2. Ská - kal pes

3. stá - le tam a stá - le sem a při - tom si svi - žně má - val tím psím, tím o - ca - sem.

p řes o - ves, má - val o - ca - sem pil - ně, svi - žně,

Ská - kal pes p řes o - ves,

sem a tam a tam a sem. Ská - kal pes,

svi - žně, pil - ně má - val o - ca - sem a při - tom ská - kal

vy - sko - čil, pře - sko - čil, do - sko - čil ten náš pes, ten náš pes.

ve - se - le. Ská - kal pes, ská - kal pes.

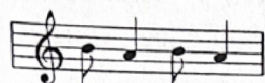
pes sem a tam, sem a tam, sem a tam. Ská - kal pes.

Ská - kal pes p řes o - ves na ná - ves, p řes o - ves na ná - ves ská - kal ten pes.

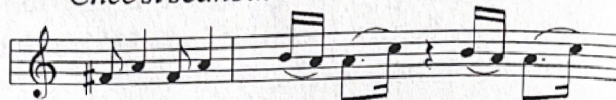
(Z NÁPĚVKŮ DĚTSKÉ MLUVY, Český lid XIII, 1904)

Lidka volá:

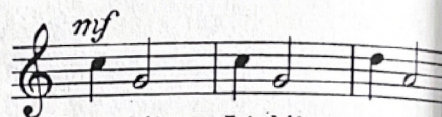

Ta· to! Ta· to!

Chce si sednout na lavičku:

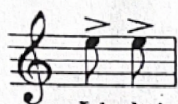

Cha či cha či ma - mo! Ma - mo!

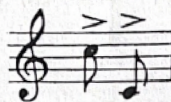

Otec přichází a volá:

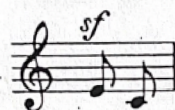
Li-dó! Li-dó! Li-dó!

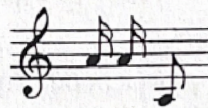
Li-do! volá Vinca,

Li-do! Hapás! volá matka na ni.

Li-do!

Li-duš-ko!

volá jakési děvče z cesty

Hra s nápěvký řeči:

1. Prohlédněte si uvedené nápěvky zvolání. Všimněte si jejich odlišných rytmů a intervalů. Jaké situaci odpovídají?
2. Vytleskejte rytmus nápěvků, pokuste se je zahrát a zaspívat!
3. Větu *To je ale krása* můžeme vyslovit při různých příležitostech podle pocitu, který nás v dané chvíli ovládne. Zkuste ji nadšeně zvolat, oznámit i zpochybnit, vyjádřete své dojetí, či rozpaky. Jak se mění její melodie, rytmus, tempo a dynamika?
4. Připravte vhodnou situaci pro použití nápěvku krátkým vyprávěním nazpůsob Janáčkových fejetonů. Předved'te vybranou životní epizodu s odpovídající intonací, mimikou a gesty. Pokusíte se o vlastní fejeton?
5. Nahrajte si na magnetofon nápěvky improvizované ve scénickém dialogu. Komu se podaří najít některý z nápěvků na klavíru, zahrát ho správně rytmicky, v odpovídajícím tempu i dynamice, je zkušený muzikant! Ve hře s nápěvký mluvy se stává vítězem ten, kdo přepíše svůj úlovek také do not!
6. Vysvětlete svými slovy Janáčekův výrok: *Na každém mluveném slově visí kus života.*
7. Proved'te scénicky ukázkou z fejetonu *Počátek románu*. Zvolte si vypravěče a dvojici dívek k intonaci nápěvků.

Voice - band

Činelky: 4/4 Cink ci - li - link. Cink ci - li - link.

Bonga: 4/4 Du - bu da - ba, du - bu da - ba. Du - bu da - ba, du - bu da - ba.

Činel: 4/4 Don don don don. Don don don don.

Drhlo: 4/4 Trr za - za, trr za - za. Trr za - za, trr za - za.

Buben: 4/4 Dum du - dum. Dum du - dum.

Proč bychom se netěšili

Bedřich Smetana

Grafický part

2 4	•	×	×	●	●	△	△	L	L
	•	×	×	●	●	△	△	L	L
		○	●	○	●	×	●	×	●
		○	●	○	●	×	●	×	●
		○	●	○	●	×	●	×	●
	•	○	○	○	○	×	×	×	×
	•	○	○	○	○	×	×	×	×
		⊥	⊥	⊥	⊥	⊥	⊥	⊥	⊥
		H	●	H	●	H	●	H	●

Vysvětlivky:

●	tleskání/ dřívka
×	pleskání o stehna/tamburína
○	podupy/buben
⊥	tleskání na hřbet ruky/vajíčko
△	mušlička/rolničky
H	hrud'/drhlo
L	louskání/triangl

Pochod

Petr Iljič Čajkovskij

Rytmický part

b

c

Vnitřní formové struktury:

Hrajeme: a a b b a a c c a a b b a a

/	ozvučná dřívka	9	chrastidlo	dp	činely
o	rolničky	zvonkohra			

Příloha č. 24: Intonační hry s využitím čísel

HRÁTKY S PÍSNIČKOU

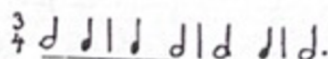
ZPÍVANÉ HRY S ČÍSLY

Představte si jednotlivá čísla jako tóny stupnice a můžete si zazpívat třeba i matematické příklady. Při zpěvu použijte předepsaný rytmus:

2 1 3 1 2 2 1
3 3 1 2 3 1 2

5 4 4 3 5 3 3

5 3 5 4 3 5 3
- 2 1 2 3 1 3 2

3 2 3 1 2 2 1

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Otázky:

1 3 2 1 / 3 3 2 -

1 2 3 2 / 1 2 3 -

1 3 1 2 / 3 1 2 -

5 4 3 4 / 5 3 5 -

Odpovědi:

3 2 1 3 / 3 3 1 -

1 2 1 3 / 2 3 1 -

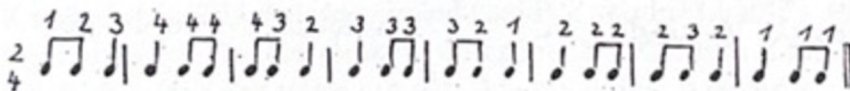
3 2 1 3 / 4 2 1 -

5 4 3 2 / 1 3 1 -

Navrhňte další možnosti. Zapište je, zpívejte a hrajte v různých rytmech!

POZNEJTE PÍSNIČKU

Zazpívejte si melodii písně podle čísel a rytmu. Připojte slova!

- Ve které písni se zpívá o rozbitém džbanu?
- Zazpívejte si písně o dešti!
- Ve kterých písních jsou jména chlapců nebo dívek?
- Nakreslete obrázky k písničce a zazpívejte si podle nich!
- Kolik písní do pochodu umíte zpívat?

